provincie :: Utrecht

Dienst Water en Milieu

Nota uitvoeringsbeleid bodem

Nota uitvoeringsbeleid bodem

augustus 2005

Provincie Utrecht
Vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Utrecht d.d. 21 juni 2005

Colofon:

Uitgave:	Provincie Utrecht
Opgesteld door:	Provincie Utrecht Dienst Water en Milieu i.s.m. Royal Haskoning b.v.
Grafische verzorging:	Productgroep Repro/Vormgeving DTP, provincie Utrecht
Foto's omslag:	Mark Hoevenaars en Archief Dienst Water en Milieu, provincie Utrecht
Oplage:	250

Inhoudsopgave

0. Samenvatting 7
1. Doel van de nota. 9
1.1 Inleiding 9
1.2 Voor wie is de nota bestemd? 9
1.3 Waarom deze nota? 9
1.4 Status van de nota. 10
1.5. Leeswijzer Nota uitvoeringsbeleid bodem. 10

2 Wet- en regelgeving en europese en landelijke beleidsontwikkelingen 13
2.1 Inleiding 13
2.2 Europa 13
2.3 Nederland 16
2.3.1 Het nationale ruimtelijke beleid en bodemkwaliteit 16
2.3.2 Beleidsbrief bodem: bodemkwaliteit in een breder perspectief 16
2.3.3 Bodemsanering 17
2.3.4 Grondverzet 18
2.3.5 Waterbodem 19
2.3.6 Kwaliteitsborging 19
2.3.7 Toezicht en Handhaving 20

3. Bodem in het beleid van de provincie Utrecht 21
3.1 Inleiding 21
3.2 Definities en begrippen 21
3.3 Relatie met het provinciale milieubeleidsplan 21
3.4 Bodem in relatie tot ruimtelijke plannen 21
3.5 Bodem in relatie tot de Woningwet 23
3.6 Melden van bodemverontreiniging 24
3.7 Bevoegd gezag 24

4. Bodembescherming 25
4.1 Inleiding 25
4.2 Huidige beschermingsbeleid 25
4.2.1 Algemeen beschermingsbeleid 25
4.2.2 Beschermingsbeleid in grondwaterbeschermingsgebieden 26
4.2.3 Bodem- en grondwaterbescherming op de Utrechtse Heuvelrug 27
4.3 Van de huidige naar een nieuwe visie: duurzaam bodembeheer 28
4.4 Voorgenomen ontwikkeling tot nieuwe bodembeheervisie 28

5. Bodemsanering 31
5.1 Inleiding 31
5.2 Werkvoorraad bodemsaneringsoperatie provincie Utrecht 31
5.3 Bodemsaneringsketen 33
5.4 Saneringsdoelstellingen 40
5.4.1 Saneringsdoelstelling voor de bovengrond 41
5.4.2 Saneringsdoelstelling voor de ondergrond 45
5.4.3 Mobiele verontreinigingen in grondwaterbeschermingsgebieden 48
5.4.4 Saneringsdoelstellingen landbouw- en natuurgebieden 51
5.5 Nazorg en gebruiksbeperkingen 51
5.5.1 Nazorg 51
5.5.2 Gebruiksbeperkingen 52
5.6 Beschikkingen 52
5.6.1 De 'normale' procedure 53
5.6.2 Kortere procedures voor afgeven van beschikkingen 54
5.6.3 Beroep en bezwaar tegen de beschikking 54
5.6.4 Geldigheid van de instemmingsbeschikking op een saneringplan 54

5.7 Reikwijdte van de beschikking 54
5.7.1 Volledige aanpak geval 55
5.7.2 Deelsanering 55
5.7.3 Gefaseerde sanering 56
5.8 Herstelbeleid voor nieuwe verontreinigingen 57
5.9 Aanpak ernstige waterbodemverontreiniging 58

6. Financiering en aansprakelijkheid voor (vermoedelijke) gevallen van ernstige bodemverontreiniging 61
6.1 Inleiding 61
6.2 Financiering bodemsanering 61
6.2.1 Meerjarenprogramma's bodemsanering stedelijk en landelijk gebied 62
6.2.2 Bedrijvenregeling 63
6.2.3 Bijdrageregeling bodemsanering aan eigenaar- of erfpachtbewoner 63
6.2.4 Overige segmenten van het bodemsaneringsbeleid 64
6.2.5 Financiering door marktpartijen 65
6.2.6 Financiering door veroorzakers en schuldige eigenaren 65

7. Omgaan met vrijkomende grond en bagger 69
7.1 Inleiding 69
7.2 Toepassing van primaire grondstoffen 70
7.3 Bouwstoffenbesluit en Vrijstellingsregeling Grondverzet 70
7.3.1 Toepassing van grond en bagger in werken 70
7.3.2 Toepassing van grond als bodem 72
7.4 Provinciaal beleid inzake de toepassing van grond als bodem 73
7.4.1 Wat heeft de provincie de afgelopen jaren gedaan? 73
7.4.2 Aandachtspunten bij de opstelling van bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen 74
7.4.3 Gebieden waarvoor de provincie bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan vaststelt 76
7.4.4 Beleid voor bijzondere gebieden 77
7.5 Toepassing van grond in stortplaats 78
7.6 Omgaan met baggerspecie 79

8. Overige bodembeleidsthema's 81
8.1 Inleiding 81
8.2 Bijzondere waarden in onze bodem 81
8.2.1 Aardkundige waarden 81
8.2.2 Archeologie in de provincie Utrecht 81
8.3 Verhoogde achtergrondgehalten 82
8.3.1 Diffuus verontreinigde gebieden 82
8.3.2 Van nature verhoogde achtergrondgehalten 83
8.4 Beleid voor specifieke verontreinigingen 83
8.4.1 Voormalige stortplaatsen 83
8.4.2 Ophogingen, dempingen en stortlocaties 85
8.4.3 Verhardingslagen 85
8.5 Beleid voor 'andere stoffen' in de bodem 86
8.5.1 Asbest 86
8.5.2 MTBE (Methyl Tertair Buthyl Ether) 88
8.6 Bodemthema's in het landelijke gebied 88
8.6.1 Bestrijdingsmiddelen 88
8.6.2 Meststoffen 89
8.6.3 Zware metalen in dierlijke mest 90

9.	Gebiedsgericht bodemkwaliteitsbeleid		91
	9.1	Inleiding	91
	9.2	Welke gebieden komen in aanmerking?	91
	9.3	Actief Bodembeheer Rijntakken (ABR)	92
	9.4	Beleid voor toemaakdek in de provincie Utrecht	92
	9.5	Utrechtse Heuvelrug	93
10	Registratie bodemkwaliteit en informatievoorziening		95
	10.1	Inleiding	95
	10.2	Globis	95
	10.3	Bodeminformatiesystemen	95
	10.4	Kadastrale registratie	95
	10.5	BIELLS	96
11.	Kwaliteitsborging en handhaving		97
	11.1	Inleiding	97
	11.2	Kwaliteitsborging bodemsanering	97
	11.3	Provinciale invulling: een handhavings- en toezichtsplan van de provincie Utrecht	99
	11.4	Handhaving preventie- en herstelbeleid in de provincie Utrecht	99
	11.5	Handhaving beheer bodemkwaliteit in de provincie Utrecht	101
12.	Wie zijn wij en met wie werken we samen?		103
	12.1	Inleiding	103
	12.2	Interne organisatie	103
	12.3	Partijen met wie we samenwerken	104
		12.3.1 Partijen regionale samenwerking	104
		12.3.2 Partijen nationale, beleidsmatige samenwerking	105
		12.3.3 Overige samenwerkingspartijen	105
	12.4	Belangrijke telefoonnummers en websites	106

Bijlagen

1.	Begrippen en definities	1
2.	Indelingen van bodemkwaliteit	7
3.	PMV hoofdstuk 6 bodemsanering	17
4.	Notitie Afstemming Wet bodemsanering en Woningwet	23
5.	Notitie bevelinstrumentarium en kostenverhaal	29
6.	Overzicht protocollen en richtlijnen	51
7.	Stroomschema's procedures en bevoegd gezag	57
8.	Strategie en plan voor het toezicht en de handhaving Wbb provincie Utrecht	69
9.	Geraadpleegde literatuur	97

Kaarten

1.	Regio-indeling sector bodemsanering per 1-1-2005	101
2.	Overzicht grondwaterbeschermingsgebieden provincie Utrecht	105
3.	Overzicht gebieden waarvoor de provincie de bodemkwaliteitskaart vaststelt	109

MANAGEMENT-SAMENVATTING

Het door de provincie uit te voeren bodembeleid (preventie, sanering en beheer) is vastgelegd in regelgeving en aanvullende nota's van het Rijk. De provincie Utrecht heeft het landelijke beleid verder uitgewerkt in het Provinciale Milieubeleidsplan 2004-2008 en voor het beleidsveld grondwaterbescherming in de provinciale nota "Zuiver drinkwater uit de grond" (2001) en de Grondwatervisie Utrechtse Heuvelrug (2003).
Elk beleid kent naar de uitvoering toe een zekere interpretatieruimte. Wat de bodemsaneringsoperatie betreft is de provinciale beleidsruimte zeer beperkt. Voor bodembeheer en grondwaterbescherming is de beleidsruimte iets groter. Die ruimte is in genoemde provinciale plannen gedeeltelijk ingevuld.

De reden dat wij deze nota hebben opgesteld, is dat onze externe partners (gemeenten, grootsaneerders, adviesbureau's, bedrijven en burgers) hebben aangegeven dat zij behoefte hebben aan een overzicht van het bestaande bodembeleid en de interpretatie daarvan naar de uitvoering door de provincie. Daarnaast heeft het Ministerie van VROM aan alle bevoegde gezagen op bodemgebied gevraagd een integraal overzicht te geven van het uitvoeringsbeleid op het gebied van bodem. De voorliggende "Nota uitvoeringsbeleid bodem" voorziet daarin.
Het bodembeleid is continu in beweging, mede vanwege de toenemende invloed van Europa op dit terrein. Maar ook omdat bepaalde onderdelen van het beleid, met name waar het gaat om integraal bodembeheer, nog verdere invulling behoeven. Deze nota geeft de stand van zaken aan op dit moment en signaleert een aantal toekomstige ontwikkelingen. Gezien deze ontwikkelingen zal de nota periodiek geactualiseerd moeten worden.

Deze nota heeft het karakter van een handboek. Ze bevat een integraal overzicht van reeds vastgesteld, met name landelijk beleid en voor zover er sprake is van interpretatieruimte, de wijze waarop de provincie Utrecht deze invult. De nota moet gezien worden als een uitwerking van het Provinciaal Milieubeleidsplan 2004-2008 Provincie Utrecht.
De provinciale invulling is in de nota expliciet benoemd in de (juridische) vorm van beleidsregels. Een beleidsregel is: 'een vastgestelde algemene regel, over de afweging van belangen, de vaststelling van feiten, of de uitleg van wettelijke voorschriften bij het gebruik van een bevoegdheid van een bestuursorgaan".

In oktober 2002 hebben Gedeputeerde staten van Utrecht (GS) een interim-beleid voor asbest in de bodem vastgesteld. Inmiddels is landelijk beleid geformuleerd. Met het verschijnen van deze Nota uitvoeringsbeleid bodem waarin het landelijke asbestbeleid is verwerkt (paragraaf 8.5.1) komt eerdergenoemd interim-beleid te vervallen. Ook het door GS vastgestelde interim-beleid op grond van de Vrijstellingsregeling Grondverzet (jan. 2000) komt met deze Nota uitvoeringsbeleid bodem te vervallen. Ook hiervoor is in deze nota (hoofdstuk 7.4) definitief beleid geformuleerd
Hieronder volgt een samenvatting van de beleidsregels die in de nota zijn opgenomen. Deze zijn in de meeste gevallen nogal technisch van aard. Voor een nadere toelichting en uitwerking wordt verwezen naar de betreffende paragraaf in de nota. Voor alle duidelijkheid: het gaat hier niet om strengere regels dan het landelijk beleid, maar om invulling van de interpretatieruimte. In de kantlijn van de betreffende bladzijde is met de afkorting UBPU aangegeven dat het hier specifiek UitvoeringsBeleid van de Provincie Utrecht betreft.

1. De provincie Utrecht zal in alle gevallen dat door een saneerder een instemmingsbeschikking op een saneringsplan wordt gevraagd een risicobeoordeling op basis van de urgentiesystematiek en de systematiek Tijdstipbepaling eisen, ook in gevallen dat van de kant van de saneerder wordt aangegeven dat op korte termijn met de sanering wordt begonnen (par. 5.3). Aan een instemmingsbeschikking op een saneringsplan wordt een maximale geldigheidsduur van 5 jaar verbonden (par. 5.6.4).
2. In het landelijk beleid is een standaard aanpak van saneringen beschreven, die uitgaat van de toepassing van een leeflaag op een immobiele verontreiniging die zich vlak onder het maaiveld bevindt. Op een aantal punten behoeft deze standaardaanpak een nadere concretisering. Deze is in de nota uitgewerkt voor de dikte van de leeflaag, het aanbrengen van een signaallaag, de toepassing van een leeflaag onder bebouwing en de toepassing van een leeflaag in geval er

meerdere bodemgebruiksvormen direct naast elkaar voorkomen (par. 5.4.1).

3. Hergebruik van ernstig verontreinigde grond als bodem en in werken is niet toegestaan behalve als het gaat om het verplaatsen van deze grond binnen één geval van ernstige bodemverontreiniging. De voorwaarden waaraan voldaan moet worden, zijn uitgewerkt in par. 5.4.1.
4. In het Provinciaal Milieubeleidsplan is als doelstelling geformuleerd dat voorkomen moet worden dat verontreinigingen zich naar en via het grondwater verspreiden. Ter uitvoering hiervan is als beleidsregel geformuleerd, dat in geval van ernstige mobiele verontreiniging de provincie streeft naar volledige verwijdering van bron en pluim en, als dat onhaalbaar is, naar stabiele eindsituaties voor de grondwaterverontreinigingen. De uitvoering van deze beleidsregel is te vinden in par. 5.4.2. van de nota.
5. Saneerders en de provincie Utrecht benoemen, in het geval van een stabiele eindsituatie, expliciet de te bereiken eind concentraties van de restverontreiniging. Deze concentraties, die van geval tot geval zullen verschillen, worden in het saneringsplan en de beschikking per parameter vastgelegd (par. 5.4.2).
6. Indien in een saneringsplan een terugvalscenario voldoende concreet is beschreven en aannemelijk gemaakt is dat dezelfde saneringsdoelstelling binnen dezelfde trede van de saneringsladder wordt behaald, hoeft geen nieuwe beschikking aangevraagd te worden, indien dit terugvalscenario in werking treedt (par. 5.4.2).
7. Het bepalen van saneringsdoelstellingen voor bestaande grondwaterverontreinigingen in beschermingsgebieden is maatwerk. In het algemeen echter zullen deze doelstellingen strenger zijn, afhankelijk van de bedreiging van de verontreiniging voor kwetsbare objecten. Voor de verschillende zones van een beschermingsgebied (waterwingebied, grondwaterbescher mingsgebied, boringsvrije zone en 100 jaarsaandachtsgebied) is in de nota aangegeven: de voorkeursvolgorde met betrekking tot de saneringsdoelstellingen, of een stabiele eindsituatie is toegestaan en of sprake is van een kwetsbaar object conform de circulaire tijdstipbepaling Wbb (zie tabel 5.5, par. 5.4.3).
8. Uitgangspunt bij de bodemsaneringsoperatie is dat, waar mogelijk, de veroorzaker en/of de (schuldig)eigenaar van de verontreiniging de sanering betaalt. Zo nodig moet dat worden afgedwongen. Daartoe zijn landelijke afspraken gemaakt over kostenverhaal en toepassing van het bevelsinstrumentarium, die zijn opgenomen in bijlage 5. De provincie Utrecht conformeert zich aan deze afspraken (par. 6.2.6).
9. Op grond van art. 5 lid 2 van de Ministeriële Vrijstellingsregeling Grondverzet (MVG) kan de provincie gebieden aanwijzen waarvoor niet de gemeente maar de provincie de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan vaststelt. Deze gebieden zijn benoemd in par. 7.4.3. van de nota en weergegeven op kaart 3. De gemeenten blijven in deze gebieden bevoegd gezag voor het toezicht en de handhaving.
10. Indien uit bodemonderzoek blijkt dat een (ernstige) verontreiniging van nature voorkomt, beschouwen we de procedures uit de Wbb niet van toepassing behalve wanneer sprake is van afvoer of verplaatsing van deze verontreinigde grond of grondwater (par. 8.3.2).
11. Art. 55 van de Wbb geeft in hoofdlijnen aan hoe kadastrale registratie van bodemverontreiniging moet plaatsvinden. De provinciale invulling hiervan is vastgelegd in de door GS in juni 2000 vastgestelde notitie "kadastrale registratie van bodemverontreiniging". Dit besluit wordt als volgt bijgesteld:
    - de kadastrale registratie van grondwaterverontreiniging vindt plaats voor alle percelen binnen de interventiewaardecontour en;
    - éénmaal geregistreerde besluiten worden niet meer uit het kadaster verwijderd.

    Deze wijzigingen zijn in overeenstemming met landelijke afspraken op deze punten en zullen in de nieuwe Wbb worden vastgelegd. Zie verder par. 10.4. van deze nota.

1

DOEL VAN DE NOTA.

1.1 Inleiding

Het door de provincie Utrecht uit te voeren bodembeleid (preventie, saneren en bodembeheer) is grotendeels vastgelegd in wet- en regelgeving en in aanvullende nota's van het Rijk. Dit landelijke beleid heeft de provincie Utrecht tot nu toe verder uitgewerkt in het Provinciaal Milieubeleidsplan 2004-2008 en - voor het beleidsveld grondwaterbescherming - in de nota "Zuiver drinkwater uit de grond" (2001) en de Grondwatervisie Utrechtse Heuvelrug (2003).

Elk beleid kent naar de uitvoering toe een zekere interpretatieruimte. Voor bodemsanering is de provinciale beleidsruimte zeer beperkt. Voor bodembeheer en grondwaterbescherming is de beleidsruimte iets groter. In voornoemde provinciale plannen is deze ruimte reeds gedeeltelijk ingevuld.

Enkele jaren geleden heeft een commissie van Provinciale Staten een beleidsaudit uitgevoerd naar de provinciale rol op het gebied van bodemsanering. Eén van de conclusies was dat bodemsanering op provinciaal niveau een 'beleidsarm' uitvoeringsthema betreft omdat de beleidskaders op rijksniveau worden geformuleerd. Het bodembeleid is echter continu in beweging. De afgelopen jaren is meer ruimte gecreëerd voor de provincies en de gemeenten. In deze Nota uitvoeringsbeleid bodem beschrijven we hoe we met deze ruimte omgaan.

Deze nota beschrijft het beleid ten aanzien van de bescherming van de bodem tegen nieuwe verontreinigingen, het omgaan en toepassen van verontreinigde grond en bagger en het saneren van locaties (door de provincie of door derden) waar bodemverontreiniging een probleem is. Deze drie beleidssporen – bodembescherming, bodembeheer en bodemsanering – zijn de rode draad in deze nota. Speciale aandacht is er voor gebieden die extra bescherming behoeven, zoals grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden. Regelmatig treft u in deze nota beleidsstandpunten aan die voor deze gebieden iets verder gaan dan het generieke beleid van de provincie Utrecht We introduceren in deze nota dus geen volkomen nieuw beleid. Bij het opstellen van deze beleidsnota zijn de (inter)nationale wet- en regelgeving leidend geweest en hebben wij zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij het landelijk ontwikkelde bodemkwaliteitsbeleid. Voor een aantal onderwerpen waarvoor beleids- en beoordelingsruimte bestaat, hebben wij aanvullend beleid ontwikkeld. In de managementsamenvatting kunt u lezen voor welke onderwerpen de provincie Utrecht deze beleidsruimte heeft uitgewerkt. Tevens is in de kantlijn van de tekst van de nota met de letters UBPU (UitvoeringsBeleid Provincie Utrecht) aangegeven waar sprake is van aanvullend provinciaal beleid.

1.2 Voor wie is de nota bestemd?

De Nota uitvoeringsbeleid bodem is primair bestemd voor iedereen die te maken heeft met de bodemkwaliteit in de provincie Utrecht. Dat zijn burgers, bedrijven, grootsaneerders, andere overheden, milieudiensten en hun adviseurs. Voor de medewerkers van de provincie Utrecht is deze Nota uitvoeringsbeleid bodem de leidraad in de uitvoering van hun werkzaamheden.

1.3 Waarom deze nota?

De reden dat wij deze nota hebben opgesteld, is dat onze externe partners (gemeenten, grootsaneerders, adviesbureaus, bedrijven en particulieren) hebben aangegeven dat zij behoefte hebben aan een overzicht van het bestaande bodembeleid en de interpretatie daarvan naar de uitvoering door de provincie. Daarnaast heeft het Ministerie van VROM aan alle bevoegde overheden gevraagd een integraal overzicht te geven van het uitvoeringsbeleid op het gebied van bodem. Tevens vraagt het ministerie deze overheden om in het kader van de Wbb het landelijke beleid te vertalen naar provinciaal beleid.

Met de Nota uitvoeringsbeleid bodem hebben we het landelijke beleid en de wet- en regelgeving beschreven en waar mogelijk nader geconcretiseerd met provinciaal beleid. We geven daarmee een breed overzicht van wat aan beleid en regelgeving beschikbaar is en maken dat voor de lezer toegankelijker. Wij merken in de dagelijkse praktijk dat hier grote behoefte aan is. Het

bodemkwaliteitsbeleid is complex en voor een buitenstaander niet altijd te begrijpen. We hopen en verwachten dat de lezer met deze nota op de meeste van zijn vragen antwoord kan krijgen. Voor vragen kan hij altijd contact opnemen met de provincie. In paragraaf 12.4 zijn onze telefoonnummers en onze website-adressen opgenomen.
Een afschrift van de Nota uitvoeringsbeleid bodem is gezonden aan het ministerie van VROM.

1.4 Status van de nota.

De Nota uitvoeringsbeleid bodem is voor bodemkwaliteit een uitwerking van het Provinciaal Milieubeleidsplan (PMP). In de nota wordt op thematische wijze een overzicht gegeven van de huidige bodemregelgeving en het bodembeleid van rijk en provincie. Daar waar sprake is van een nadere provinciale invulling is dat in de nota expliciet benoemd in de (juridische) vorm van een beleidsregel. Een beleidsregel is: *'een vastgestelde algemene regel, over de afweging van belangen, de vaststelling van feiten, of de uitleg van wettelijke voorschriften bij het gebruik van een bevoegdheid van een bestuursorgaan'.*

De ontwikkelingen in het bodembeleid zullen op nationaal niveau de komende jaren nog doorgaan. In 2005 wordt een aanpassing van de Wbb voorzien; er wordt hard gewerkt aan de invoering van de Kaderrichtlijn water (KRW) en er komt nieuw beleid voor de toepassing van licht verontreinigde grond. Gezien de te verwachten ontwikkelingen zal deze nota daarom periodiek aangepast moeten worden.

Met de vaststelling van de Nota uitvoeringsbeleid bodem zijn twee eerder door Gedeputeerde Staten (GS) vastgestelde beleidsdocumenten vervallen en vervangen door het gestelde in deze nota, namelijk:

- 'Hergebruik van verontreinigde grond volgens Actief Bodembeheer –interimbeleid MVG' (provincie Utrecht, januari 2000). In hoofdstuk 7 van deze Nota uitvoeringsbeleid bodem is het aangepaste beleid ten aanzien van grondverzet opgenomen.
- 'Omgaan met asbest in bodem – interimbeleid voor de provincie Utrecht' (provincie Utrecht, oktober 2002). Paragraaf 8.5 van dit document gaat in op het beleid ten aanzien van asbesthoudende bodem en grond.

De notitie 'Kadastrale registratie van bodemverontreiniging' (provincie Utrecht, 27 juni 2000) wordt op onderdelen gewijzigd (zie paragraaf 10.4).

1.5. Leeswijzer Nota uitvoeringsbeleid bodem.

In deze nota treft u in hoofdstuk 2 een overzicht aan van de meest relevante wet- en regelgeving en van de beleidsontwikkelingen op Europees en nationaal schaalniveau. De doorwerking van deze ontwikkelingen op hoofdlijnen naar het beleid van de provincie Utrecht beschrijven we in hoofdstuk 3.

In de vier hoofdstukken daarna zijn de hoofdmoten van het bodemkwaliteitsbeleid beschreven. In hoofdstuk 4 is ons beschermingsbeleid beschreven. We gaan niet alleen in op ons huidige beleid, maar schetsen ook het traject dat we hebben ingezet om te komen tot nieuw, meer integraal bodembeschermingsbeleid. In de hoofdstukken 5 en 6 gaan we in op bodemsanering. In hoofdstuk 5 is het vooral de inhoudelijke invalshoek die we belichten. Hier kunt u onder meer onze saneringsdoelstellingen teruglezen. In hoofdstuk 6 gaan we in op de financiering van bodemsanering en de verantwoordelijkheden van eigenaren van verontreinigde locaties en veroorzakers van bodemverontreiniging. Ons uitgangspunt daarbij is dat we andere partijen waar mogelijk het initiatief willen laten tot het saneren van de bodem en dat de provincie bijdraagt door middel van kennis, ervaring en waar nodig met een financiële bijdrage. In hoofdstuk 7 beschrijven wij ons beleid ten aanzien van grondverzet. In de meeste situaties zijn de gemeenten daarvoor bevoegd gezag. De wettelijke regelingen hebben de provincie echter tot taak gegeven om door middel van beleid randvoorwaarden te scheppen en aan te geven voor welke gebieden de provincie bodemkwaliteitskaarten vaststelt. In dit hoofdstuk beschrijven wij onze positie, ons beleid en onze

uitgangspunten voor verdere invulling van gemeentelijk hergebruikbeleid in bodembeheerplannen en bodemkwaliteitskaarten.
In de resterende hoofdstukken zijn andere relevante bodembeleidselementen uitgewerkt.

- Hoofdstuk 8: beleid ten aanzien van ***overige bodemthema's.*** Voorbeelden daarvan zijn voormalige stortplaatsen en het omgaan met asbesthoudende bodem of grond. In dit hoofdstuk beschrijven we ons beleid ten aanzien van deze specifieke thema's. Het zijn aanvullingen op het generieke beleid in de daaraan voorafgaande hoofdstukken.
- Hoofdstuk 9: ***gebiedsgericht beleid.*** In een aantal gebieden is door ons beleid geformuleerd dat aanvullend is op het generieke beleid van de provincie, zoals beschreven in deze Nota uitvoeringsbeleid bodem. In deze nota treft u een samenvatting aan van het gebiedsgerichte beleid. Het gebiedsgerichte beleid is voor de verschillende gebieden in afzonderlijke beleidsnotities uitgewerkt.
- Hoofdstuk 10: ***registratie van bodeminformatie en informatievoorziening.*** In dit hoofdstuk treft u aan op welke wijze wij onze bodeminformatie in bodeminformatiesystemen beheren. Bovendien komt hier de relatie met de systemen van de gemeenten aan de orde. Verder wordt ingegaan op de kadastrale registratie van beschikkingen die wij op grond van de Wet bodembescherming (Wbb) afgeven.
- Hoofdstuk 11: ***kwaliteitsborging en handhaving.*** Beide elementen zijn in afzonderlijke documenten beschreven. In dit hoofdstuk zijn daarvan samenvattingen met betrekking tot het bodemkwaliteitsbeleid opgenomen.
- Hoofdstuk 12: in dit hoofdstuk beschrijven we ***wie we zijn en met wie we samenwerken.*** In dit hoofdstuk zijn telefoonnummers en websites genoemd, waar u meer informatie kunt krijgen over ons bodembeleid.

2

WET- EN REGELGEVING EN EUROPESE EN LANDELIJKE BELEIDSONTWIKKELINGEN

2.1 Inleiding

Ons bodembeleid is nauw verbonden met Europese en nationale regelgeving. Door een voortdurende opeenstapeling van beleidsdocumenten op diverse schaalniveaus, met hun vele wijzigingen in de beleidsdoelen, ontstaat een "beleidsgebouw" in bodemland. Dat komt de consistentie tussen beleidsonderdelen niet altijd ten goede. Meer dan eens komt het hierbij voor dat, voordat de doelen in wet- en regelgeving zijn verankerd, er weer nieuwe richtingen ingeslagen worden waarop geanticipeerd zou kunnen worden.
Voor de langere termijn wordt gestreefd naar een integraal beleid voor het duurzaam omgaan met de bodemkwaliteit. Dit streven is mede ingegeven door de Europese en nationale ontwikkelingen, zoals genoemd in dit hoofdstuk. Duurzaamheid en integraliteit zijn als uitgangspunten gehanteerd bij de totstandkoming van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), met een onderdeel grondwater, en bepalen in grote mate de huidige discussie om in Europees verband te komen tot een Thematische strategie inzake bodembescherming. Het zijn ook uitgangspunten in het Nationaal Milieubeleidsplan (NMP) 3 en 4, waarin het te voeren milieubeleid van het Nederlands kabinet staat. Eind 2003 heeft VROM tevens een Beleidsbrief Bodem gepubliceerd, waarin integraal en duurzaam bodembeheer voorop staat.
In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste ontwikkelingen in het bodembeleid op Europees en nationaal niveau geschetst.

2.2 Europa

De Europese wet- en regelgeving heeft zijn doorwerking in de Nederlandse wet- en regelgeving. Voor het bodemkwaliteitsbeleid zal vooral de KRW, die in december 2000 is vastgesteld, en haar onderliggende richtlijnen consequenties hebben. Deze en andere richtlijnen worden toegelicht in tabel 2.1.

Tabel 2.1 *Overzicht belangrijkste Europese regelgeving voor bodemkwaliteitsbeleid*

Regelgeving	Toelichting
Kaderrichtlijn Water (KRW)	Op 22 december 2000 is de KRW van kracht geworden.De KRW biedt een kader voor de bescherming van oppervlakte-, overgangs-, kust- en grondwater. De KRW legt de lidstaten van de Europese Unie verplichtingen op. Per april 2005 is de Nederlandse Implementatiewet KRW door de formele wetgever vastgesteld. De provincie Utrecht is zich het belang van de KRW voor het provinciale bodembeleid bewust. In de voorgenomen ontwikkeling van het bodembeschermingsbeleid door de provincie Utrecht (zie paragraaf 4.4 voor een toelichting) zal nadrukkelijk rekening worden gehouden met de KRW. Zeker voor de beschermingsgebieden van grondwater voor winningen voor drinkwater heeft de KRW consequenties. Maar ook voor het bodemsaneringsbeleid zal moeten worden nagegaan in hoeverre het vigerende beleid KRW-proof is. Nederland verplicht zich immers om in 2015 de doelen voor het oppervlakte- en grondwater te realiseren. De KRW heeft consequenties voor het beheer van de bodem. In de eerste plaats worden in de KRW doelstellingen vastgesteld voor de kwaliteit van het oppervlaktewater en het watersysteem. Nagegaan moet worden waar de bodem, zoals de waterbodem of het grondwater, het behalen van de oppervlaktewaterdoelstellin gen (aquatische ecosystemen) tegenwerkt en welke maatregelen voor de bodem noodzakelijk zijn. Voor de doelen voor de grondwaterlichamen verwijzen we naar de hierna genoemde Grondwaterrichtlijn (GWR). Naast 20 grote grondwaterlichamen zijn

	er in Nederland vele kleine grondwaterlichamen, die bestemd voor de onttrekking van grondwater voor menselijke consumptie (zoals drinkwater). Deze laatste zijn opgenomen in het Europese Register van Beschermde Gebieden. Het doel van de KRW is om de kwaliteit van het Europese oppervlakte-, overgangs-, kust- en grondwater in een goede toestand te brengen en te houden. Hiervoor zijn milieudoelstellingen afgeleid, die door de lidstaten onder meer in zogenaamde beheersplannen voor stroomgebieden zullen worden uitgewerkt. In beheersplannen wordt per grondwaterlichaam het volgende beschreven: –het watersysteem; –wat een goede toestand van dit systeem zou zijn; –in hoeverre aan deze goede toestand wordt voldaan; –welke maatregelen genomen (moeten) worden om die goede toestand te bereiken. In 2009 moeten de lidstaten voor ieder stroomgebieddistrict een eerste stroomgebiedbeheersplan klaar hebben. Nederland maakt stroomgebiedbeheersplannen voor de districten Eems, Maas, Rijn en Schelde. Het stroomgebied van de Rijn is opgesplitst naar vier deelstroomgebieden, waarvan er zich twee in de provincie Utrecht bevinden, namelijk Rijn-Midden en Rijn-West.
Grondwaterrichtlijn (GWR)	De GWR is een uitwerking van de KRW voor het onderdeel grondwater, en werd ook wel "dochterrichtlijn" genoemd. De richtlijn wordt vermoedelijk in 2006 vastgesteld. Daarnaast bestaat er nog een eerdere GWR (80/68/EEG), die vermoedelijk pas vervalt in 2013. In de ontwerp-GWR gaat het om de bescherming van het grondwater tegen verontreiniging. Dit is, naast de invloed hiervan op het oppervlaktewater, gericht op de ecologische en chemische kwaliteit. Er worden drempelwaarden vastgesteld voor grondwaterlichamen of groepen van grondwaterlichamen: voor nitraat is dit 50 mg/liter, voor pesticiden en hun metabolieten (gewasbeschermingsmidde len en biociden) is dit 0,1 ug/liter. Daarnaast moeten de lidstaten drempelwaarden vaststellen voor Ammonium, Arsenicum, Cadmium, Chloride, Lood, Kwik, Sulfaat, Trichlooretheen, Tetrachlooretheen en andere stoffen die de doelen kunnen aantasten. Bij de normering kan rekening worden gehouden met de natuurlijke variabiliteit van de grondwatersamenstelling. De bedoeling is dat geen drempelwaarden worden overschreden en dat geen sprake is van een achteruitgang van de kwaliteit van het grondwater.
Nitraatrichtlijn en de KRW	De Nitraatrichtlijn wil waterverontreiniging door nitraat uit agrarische bronnen terugdringen. Zij spreekt over de norm van 50 mg/liter voor het bovenste grondwater. Deze norm wordt ook gehanteerd in de ontwerp-GWR voor de grondwaterlichamen. Lidstaten moeten deze richtlijn implementeren in hun nationale wetgeving. Nederland is doende haar mestwetgeving medio 2005 te vernieuwen, na een veroordelende uitspraak van het Europese Hof van Justitie.

Gewasbeschermings-richtlijn en Biocidenrichtlijn	Europees wordt aangegeven welke werkzame stoffen mogen worden toegelaten. Hierop is het nationale toelatingsbeleid van middelen gebaseerd. Nederland regelt dit in de Bestrijdingsmiddelenwet en laat de toelating over aan het CTB. Per 2006 wordt de Bestrijdingsmiddelenwet vervangen door de Wet gewasbeschermings middelen en biociden.
Habitat- en Vogelrichtlijn	De Habitat- en Vogelrichtlijn heeft betrekking op de bescherming van bedreigde soorten en hun leefomgeving. Deze richtlijn en de MER-Richtlijn geven indirect regels voor de effectbeoordeling en eventuele mitigatie of compensatie bij bepaalde ingrepen in het watersysteem.
Kaderrichtlijn Afvalstoffen (KRA)	De KRA introduceert een zodanig breed afvalstoffen-begrip dat verontreinigde bagger en grond hier in veel gevallen onder vallen. In specifieke regels zoals de Europese afvalstoffenlijst en de Richtlijn gevaarlijk afval worden diverse soorten bagger genoemd. De Richtlijn Storten geeft bovendien specifieke regels voor vergunningverlening en voorschriften voor stortplaatsen. Deze Richtlijn is niet van toepassing voor het storten van ongevaarlijke bagger en grond in oppervlaktewater en waterbodem. Het pakket aan EU-regelgeving voor afval is overwegend via de Wm omgezet en uitgewerkt. Vanuit Europa geven de IPPC en (indirect) de Bouwproductenrichtlijn regels voor de bestemming van bagger en grond. De IPPC schrijft voor (grote) stortplaatsen eisen voor. De Bouwproductenrichtlijn geeft vooral regels voor de kwaliteitsborging bij (her)gebruik van bouwproducten, waaronder ook bagger en grond.
Thematische bodemstrategie	De EU heeft in het zesde Milieuactieprogramma bepaald dat er voor 2005 een Europese ondergrondstrategie moet zijn, met als doel een duurzaam gebruik van de ondergrond. Ter voorbereiding hiervan is er een werkdocument opgesteld: 'Towards a Thematic Strategy for Soil Protection'. Het document begint met de zin: "Soil is a vital resource under pressure. For sustainable development, it needs to be protected". Volgens de Commissie heeft de ondergrond een aantal unieke kenmerken: de ondergrond is een niet hernieuwbare grondstof, heeft een aanzienlijke voorraad aan water, mineralen en gassen en bevat een enorme biodiversiteit. Tegen deze achtergrond zijn zorg en preventie de kern van een Europees beleid voor de ondergrond. De Europese Commissie onderkent binnen Europa een aantal bedreigingen voor de ondergrond. Eén daarvan heeft betrekking op verontreinigingen. Volgens de strategische nota speelt de problematiek als gevolg van puntbronnen vooral in geïndustrialiseerde gebieden als Nederland en het Rijn-Roer gebied. Diffuse verontreiniging via de lucht of door landbouwactiviteiten treedt in heel Europa op.
Verdrag van Aarhus	In 1998 heeft de Europese Unie het Verdrag van Aarhus gesloten met als doel milieu-informatie beschikbaar te maken voor burgers en bedrijven. Daaruit is in februari 2005 een richtlijn voortgekomen, die daar nadere regels over heeft gesteld.

Verdrag van Malta	In het Verdrag van Malta hebben de lidstaten afspraken gemaakt over onder meer de bescherming van het archeologische erfgoed in de bodem en de inbedding daarvan in de ruimtelijke ordening. Naar aanleiding hiervan is in 2003 een wijziging van de Monumentenwet naar de Kamer gestuurd. Hierin is bepaald dat bij bodemingrepen waarvoor een MER-verplichting geldt, een archeologisch bodemonderzoek noodzakelijk is. Bovendien zijn gemeenten verplicht om in hun bestemmingsplan aan te geven hoe ze rekening houden met het archeologische erfgoed. Hierin kan bijvoorbeeld een verplichting tot archeologisch (voor)onderzoek zijn opgenomen.

2.3 Nederland

Er zijn vele bewegingen binnen het bodembeleid in Nederland te beschrijven. Het bodembeleid van de provincie Utrecht is vooral gebaseerd op landelijke wet- en regelgeving. De ontwikkelingen die momenteel voor de provincie nog direct van belang zijn, zijn hieronder opgenomen. Steeds is aangegeven waar over het onderwerp in deze Nota uitvoeringsbeleid bodem verder wordt gesproken.

2.3.1 Het nationale ruimtelijke beleid en bodemkwaliteit

De ruimtelijke ordening kent de lagenbenadering. De bodem is onderdeel van de ruimtelijke laag 'ondergrond'. De twee andere ruimtelijke lagen zijn occupatie (de laag waarin mensen wonen, werken, recreëren) en netwerken (lijninfrastructuur zoals wegen, spoorwegen en vaarwegen waarover mensen zich bewegen). Voor het werk van de provincie is het belangrijk om de ondergrond in deze brede definitie te bezien. De provincie is immers betrokken bij de aanleg van infrastructuur, bij de plannen voor nieuwe woonwijken en natuurgebieden. Maar de provincie is ook verantwoordelijk voor een goede chemische, fysische en biologische kwaliteit van bodem en water. De huidige wet- en regelgeving en het beleid zijn echter nog niet ingericht op deze integrale zienswijze. Regelgeving en beleid zijn sterk verbonden aan sectoren. Zowel nationaal als provinciaal zijn tendensen zichtbaar die neigen naar een integrale benadering.

2.3.2 Beleidsbrief bodem: bodemkwaliteit in een breder perspectief

Eind december 2003 heeft de Staatssecretaris van VROM een brief aan de Kamer gezonden over het toekomstige bodemkwaliteitsbeleid. In de brief geeft de Staatssecretaris onder meer aan dat hij toe wil naar een bodembeleid dat de maatschappelijke en ruimtelijke processen faciliteert. Deze tendens heeft consequenties op het landelijke en uiteindelijk dus ook het provinciale bodemkwaliteitsbeleid. Integraal en duurzaam bodembeheer zijn daarin terugkomende begrippen. Verder kondigt de Staatssecretaris aan enkele knelpunten in wet- en regelgeving op te lossen. Hiertoe is door VROM (samen met onder meer andere ministeries, provincies en gemeenten) een uitvoeringsprogramma voor de uitwerking van de beleidsbrief bodem opgesteld. Dit zal de komende jaren regelmatig voor nieuwe impulsen binnen het bodemkwaliteitsbeleid zorgen.

De beleidsbrief bodem kan op termijn consequenties hebben voor vrijwel alle aspecten binnen deze Nota uitvoeringsbeleid bodem. In de nota wordt er regelmatig naar verwezen. De belangrijkste consequenties voor de korte termijn zijn:

- De beleidsbrief kondigt een herziening aan van de herstelplicht bij verontreinigingen die zijn ontstaan na 1 januari 1987, de zogenaamde nieuwe verontreinigingen. Paragraaf 5.8 van deze nota gaat in op het huidige beleid.
- De beleidsbrief geeft aan dat het Bouwstoffenbesluit wordt aangepast. In paragraaf 7.3 is die wijziging toegelicht. De toepassing van grond en bagger zal in de toekomstige situatie niet worden geregeld op basis van het Bouwstoffenbesluit, maar op grond van een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) Grond en Bagger. Het besluit zal volgens planning in 2006 worden vastgesteld.

- De beleidsbrief kondigt aan dat de aanleiding tot bodemsanering (milieuhygiënische reden) zal worden herzien. Dat heeft als consequentie dat het stelsel van ernst, urgentie en tijdstip (zie paragraaf 5.3) zal worden vervangen door een saneringscriterium. Ook hiervoor zal een AMvB worden ontwikkeld.
- De beleidsbrief bevestigt een in eerdere kabinetsstandpunten vastgestelde wens tot versterking van toezicht en handhaving bij bodemsanering en meer aandacht voor kwaliteitsborging. In hoofdstuk 11 is aangegeven hoe de provincie Utrecht op deze ontwikkeling anticipeert.
- De beleidsbrief geeft aan dat spoor 2 van het Landsdekkend Beeld een belangrijke pijler is onder het toekomstige bodemkwaliteitsbeleid. Dit onderdeel wordt momenteel door provincies en gemeenten gezamenlijk opgepakt in het project BIELLS. In paragraaf 10.5 is aangegeven hoe de provincie Utrecht op dit moment hiermee omgaat.
- De beleidsbrief ondersteunt de ontwikkeling om de bodem meer te betrekken bij keuzes voor ruimtegebruik.

2.3.3 Bodemsanering

Voor de beschrijving van ons bodemsaneringsbeleid in hoofdstuk 5 zijn twee onderwerpen zeer relevant. Het eerste betreft de doelstellingen die in het NMP zijn opgenomen over bodemsanering. Het tweede heeft betrekking op BEVER. De resultaten van BEVER zijn al enige jaren als beleid in de praktijk toegepast, hoofdstuk 5 is daar grotendeels op gebaseerd. Op dit moment wordt de Wbb gewijzigd, waardoor dit beleid ook in de wet- en regelgeving wordt verankerd. Naar verwachting treedt de nieuwe Wbb eind 2005 in werking.

- Wat zegt het Nationaal Milieubeleidsplan over bodemkwaliteit? -

Het *NMP 3* kent ten aanzien van bodemkwaliteit twee doelstellingen. De eerste doelstelling is om voor 2005 tot een Landsdekkend Beeld te komen van de ernstige bodemverontreiniging in Nederland. In samenwerking met de Utrechtse gemeenten hebben we de afgelopen jaren naar deze doelstelling toegewerkt. Dat heeft geleid tot een overzicht van de werkvoorraad aan bodemonderzoek en bodemsanering, zoals opgenomen in paragraaf 5.2. Onze activiteiten voor de komende jaren zijn opgenomen in het Meerjarenprogramma Bodemsaneringsoperatie 2005-2009 (zie paragraaf 6.2.1).
De tweede doelstelling in het NMP3 is om te komen tot een beheersing van de verontreinigingspro blematiek in het jaar 2023. Dit jaartal is inmiddels door het ministerie van VROM, in verband met bezuinigingen op het beschikbare bodemsaneringsbudget, verlaat naar het jaar 2030. Als gevolg van deze doelstelling wordt de bodem geschikt gemaakt voor het gebruik dat maatschappelijk gewenst is. In 2030 zullen alle urgent te saneren, ernstig verontreinigde bodems zijn gesaneerd of, indien sanering (nog) niet opportuun is, beheerd. Verder zal verspreiding van verontreiniging moeten worden voorkomen ten einde de veiligheid van mensen te waarborgen en ter bescherming van ecosystemen.
Het ministerie van VROM heeft inmiddels een NMP4 uitgebracht. Deze blikt voor het milieubeleid 30 jaar terug en kijkt 30 jaar vooruit. NMP4 geeft aan dat de doelstellingen van het NMP3 onverkort van kracht blijven.

- Wat heeft BEVER opgeleverd? -

BEVER heeft haar oorsprong gehad in de tweede helft van de jaren '90. In die tijd bleek het aantal verontreinigde bodems en de omvang daarvan veel groter dan gedacht. Allerlei maatschappelijke en ruimtelijk gewenste ontwikkelingen konden, door de aanwezigheid van bodemverontreiniging, geen doorgang vinden of liepen vertraging op. Bovendien hebben we meer en betere onderzoekstechnieken waarmee we de daadwerkelijke risico's van bodemverontreiniging leerden kennen. Het Kabinet heeft in haar kabinetsstandpunt over bodem van 1997 gekozen voor een andere aanpak. Een aanpak waarin 'functiegericht en kosteneffectief saneren', marktwerking & externe integratie en een slagvaardigere overheid de belangrijkste elementen waren. In de jaren nadien zijn deze elementen verder uitgewerkt. In hoofdstuk 5 van deze Nota uitvoeringsbeleid bodem is dit nieuwe beleid verwerkt voor wat betreft de aanpak van locaties en gevallen van

bodemverontreiniging. In hoofdstuk 6 zijn vooral elementen uit BEVER terug te vinden, die te maken hebben met financiering en aansprakelijkheid.
We verwachten dat eind 2005 de meeste resultaten van BEVER worden doorgevoerd in de Wbb. Voor de provincie zijn de wetswijzigingen uiteraard leidend bij de uitvoering van haar beleid. In deze Nota uitvoeringsbeleid bodem is, daar waar mogelijk geanticipeerd op deze wetswijziging. De belangrijkste genoemde wijzigingen in deze nota zijn:

- Introductie van een Bedrijvenregeling (zie paragraaf 6.2.2).
- Een aanpassing op de financiering van de operatie (zie hoofdstuk 6.2).
- Verplichting tot het beschikken van evaluatieverslagen en nazorgplannen (zie paragraaf 5.3).
- Aanpassing van urgentie en tijdstip, als voorloper op de introductie van een saneringscriterium (zie paragraaf 5.3).
- Nieuwe bodemsaneringsdoelstellingen (zie paragraaf 5.4).
- Introductie van een Besluit Uniforme Saneringen (zie paragraaf 5.6.2)

Historisch overzicht Wet bodembescherming (Wbb)

- In *1987* trad de Wbb in werking. In de wet is vrijwel de gehele regelgeving omtrent bodemverontreiniging opgenomen. Eén van de belangrijkste onderdelen van de wet is de zorgplicht. Deze houdt in dat een bodemverontreiniging die is ontstaan na de inwerkingtreding van de wet (1 januari 1987) zo spoedig mogelijk door de veroorzaker moet worden gesaneerd. De inwerkingtreding van de wet in 1987 trekt nog altijd diepe sporen in de wijze waarop het bodemkwaliteitsbeleid zich ontwikkelt. De datum van 1 januari 1987 bepaalt het onderscheid tussen de aanpak van nieuwe en bestaande verontreinigingen.
- In *1994* is de Wbb uitgebreid met een regeling voor het saneren van de bodem. Hiermee kwam de tot dan toe geldende Interimwet bodemsanering (Ibs) te vervallen. Deze regeling is alleen van toepassing op verontreinigingen die zijn ontstaan voor 1987, de zogenaamde bestaande bodemverontreinigingen. Vanaf 1994 worden de bestaande bodemverontreinigingen beoordeeld op basis van streefwaarden en interventiewaarden, ernst en urgentie. In hoofdstuk 5 wordt hier op ingegaan.
- In 1997 is in de Wbb een wettelijke regeling over de sanering van waterbodems opgenomen.
- In het jaar *1999* is het Bouwstoffenbesluit in werking getreden. Dit besluit is gebaseerd op de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wvo) en de Wbb. In het besluit is de toepassing van secundaire bouwstoffen, waaronder grond en bagger, gereguleerd.
- In de loop van het jaar *2005* zal de Wbb worden aangepast. In de aanpassing worden de resultaten van BEVER wettelijk verankerd. In hoofdzaak zijn het aanpassingen waarmee de provincie Utrecht en de andere bevoegde overheden de afgelopen al hebben gewerkt.

De drie uitgangspunten van de Wbb

- ***Stand still.*** De wet streeft ernaar geen nieuwe verontreinigingen toe te staan. Nieuw ontstane verontreinigingen dienen volledig te worden verwijderd. Een tijdelijke of marginale belasting is toegestaan in het kader van respectievelijk het bereiken van een stabiele eindsituatie (paragraaf 5.4.2) of het Bouwstoffenbesluit (paragraaf 7.3)
- ***Kwaliteitsverbetering.*** De wet streeft naar verbetering van de bodemkwaliteit, vooral door middel van bodemsanering en verantwoord grondverzet.
- ***Veroorzaker en/of eigenaar betaalt.*** De overheid houdt in principe de vervuiler of de eigenaar van de verontreinigde bodem verantwoordelijk voor onderzoek en sanering. Hieraan zijn randvoorwaarden verbonden, die in hoofdstuk 6 zijn toegelicht. Onder voorwaarden betaalt de overheid door middel van subsidiëring mee.

2.3.4 Grondverzet

In de ***beleidsnota Grond Grondig Bekeken*** beschrijven VROM, provincies en gemeenten een beleidskader voor de toepassing van (verontreinigde) grond. De beleidsnota is in 1999 uitgekomen. De beleidsnota is de basis geweest voor het huidige beleid ten aanzien van het hergebruik van

licht verontreinigde grond als bodem. Daarmee ontstond een alternatief voor de toepassing van grond als secundaire bouwstof op basis van het Bouwstoffenbesluit. Uiteindelijk heeft de beleidsnota geleid tot een Vrijstellingsregeling Grondverzet (zie paragraaf 7.3). Met deze regeling kunnen gemeenten en provincies beleid voor grondverzet opstellen, daarbij gebruikmakend van bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen. In paragraaf 7.4 is het beleid van de provincie Utrecht opgenomen.
In het project Grond en Bagger wordt momenteel gewerkt aan een AMvB voor de toepassing van grond en bagger. Daarmee wordt de toepassing van grond losgekoppeld van het Bouwstoffenbesluit. De AMvB zal volgens de huidige planning in 2006 in werking treden.

2.3.5 Waterbodem

In de landelijke *vierde nota Waterhuishouding (1998-2006)* heeft de Minister van V&W (mede namens de ministers van L&V en VROM) de hoofdlijnen opgesteld van het te voeren beleid ten aanzien van de landelijke waterhuishouding.
Daarbij geven zij aan in hoeverre deze hoofdlijnen zijn afgestemd op, dan wel leiden tot aanpassing van het nationale milieubeleid. De nota heeft betrekking op de planperiode 1998 – 2006. Waar mogelijk is een doorkijk naar latere jaren gemaakt. De hoofddoelstelling van de Nota is als volgt verwoord: *"Het hebben en behouden van een veilig en bewoonbaar land en het instandhouden en versterken van gezonde en veerkrachtige watersystemen, waarmee een duurzaam gebruik blijft gegarandeerd."*
De vierde nota biedt een belangrijk kader voor het nationale beleid ten aanzien van (integraal) waterbeheer. Eén van de onderdelen van de nota is de klasse-indeling voor toepassing van baggerspecie, zoals beschreven in paragraaf 7.6.

Het *Tienjarenscenario Waterbodems* is het programma van de gezamenlijke overheden voor de structurele aanpak van de waterbodemproblematiek in Nederland. Het doel is om de baggerachterstand in Nederland weg te werken in een periode van 25 jaar. In de eerste fase (2002) is voor het gehele land in beeld gebracht wat er ten behoeve van de scheepvaart, de waterhuishouding en het milieu de komende jaren gebaggerd moet worden. Tevens zijn de oplossingsrichtingen voor het tempo van de aanpak en het bestemmen van de baggerspecie verkend. De tweede fase, aanpak van de achterstand, is in 2003 begonnen. Via subsidieregelingen, landelijke projecten en inzet op regionale samenwerking stimuleren de overheden het op orde brengen van waterbodems.

Het landelijke project Bagger en Bodem is één van de projecten onder het Tienjarenscenario. Binnen dit project wordt een nieuw verspreidingsbeleid voor bagger ontwikkeld. Kenmerken van dit beleid zijn een gebiedsgerichte benadering, het centraal stellen van het gebruik van de bodem en het nuchter omgaan met risico's. Het project is inmiddels overgegaan in het bredere project Grond en Bagger, dat is voortgekomen uit de Beleidsbrief Bodem. Het project moet leiden tot nieuwe regelgeving voor het omgaan met grond en bagger in 2006 (AMvB Grond en Bagger).

2.3.6 Kwaliteitsborging

De ministeries van VROM en V&W hebben een wet in voorbereiding ten aanzien van kwaliteitsborging in de bodemsector. Deze wet staat ook wel bekend als de *KWALIBO-wet*. Het concept-wetsontwerp is in juli 2004 goedgekeurd door het Kabinet en is door VROM naar de Raad van State gezonden. De behandeling in de Tweede Kamer zal naar verwachting in 2005 plaatsvinden. Inwerkingtreding van de gehele regeling vindt naar verwachting in 2006 plaats.
In de *nota Bodembeheer op goede gronden* zijn de voornemens beschreven. De nota beschrijft de contouren voor een wettelijke regeling voor kwaliteitsborging van bodemintermediairs, met onder meer een erkenningsregeling voor bodemintermediairs en certificerende instellingen. Ook beschrijft zij de kwaliteitseisen aan het werk (proceskwaliteit), vakbekwaamheid, organisatie en producten van bodemintermediairs. In hoofdstuk 11 is aangegeven op welke wijze de provincie Kwalibo en het kwaliteitsdenken in het algemeen laat doorklinken in haar werkwijze en haar interne procedures.

2.3.7 Toezicht en Handhaving

Op nationaal (en ook op provinciaal) niveau is handhaving een actueel item. Dat geldt ook voor de milieuhandhaving en de handhaving van bodemsanering in het bijzonder. In het Kabinetsstandpunt van 1997 waarin het Kabinet haar standpunt over BEVER heeft toegelicht, wordt uitgebreid ingegaan op handhaving en toezicht op bodemsaneringen. Directe aanleiding destijds waren publicaties als 'wie betaalt bepaalt' en diverse onderzoeken van SIKB en de VROM Inspectie waarbij misstanden ten aanzien van of als gevolg van handhaving en toezicht aan de kaak werden gesteld. Op landelijk niveau zijn sindsdien een aantal trajecten ingezet ter verbetering van de milieuhandhaving.

Eén van de belangrijkste is de ***professionalisering van de milieuhandhaving***. Dit traject is eind januari 2002 ingezet met een aantal afspraken tussen de minister van VROM en bestuurlijke delegaties van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW). Sinds die tijd zijn 19 kwaliteitscriteria voor goede handhaving vastgesteld, is een nulmeting verricht en zijn verbeterplannen opgesteld. Het is de bedoeling dat alle handhavingsinstanties vanaf 1 januari 2005 voldoen aan de kwaliteitscriteria. De provincie Utrecht werkt, zoals beschreven in hoofdstuk 11, aan een toezicht- en handhavingsplan om invulling te geven aan toezicht en handhaving bij (werkzaamheden met) verontreinigde bodems.

3

BODEM IN HET BELEID VAN DE PROVINCIE UTRECHT

3.1 Inleiding

Voordat we in de navolgende hoofdstukken het bodemkwaliteitsbeleid van de provincie beschrijven, zijn in dit hoofdstuk enkele beleidsthema's van de provincie Utrecht genoemd, waar bodemkwaliteit een rol in speelt. We starten, na een doorverwijzing naar een overzicht van definities en begrippen, met een toelichting op de strategische plannen van de provincie, zoals het streekplan en het milieubeleidsplan. Vervolgens zijn er enkele thema's uitgelicht, zoals ruimtelijke ordening en de afgifte van bouwvergunningen door gemeenten. We eindigen dit hoofdstuk met paragraven over de meldingen van bodemverontreiniging en de verdeling van bevoegdheden.
In paragraaf 12.2 kunt u lezen in welk beleidsonderdeel bodem een rol speelt en welke sectoren binnen de Provincie Utrecht hier mee te maken hebben. Met dit hoofdstuk willen we de context van het bodembeleid, zoals dat in de volgende hoofdstukken is beschreven, toelichten.

3.2 Definities en begrippen

In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van definities en begrippen. Hier is onder meer aangegeven wat de provincie onder bodem en bodemverontreiniging verstaat. In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de omschrijvingen en normen die de wet- en regelgeving biedt voor - het beoordelen van - de kwaliteit van bodem, grondstromen en grondwater.

3.3 Relatie met het provinciale milieubeleidsplan

Deze Nota uitvoeringsbeleid bodem is een thematische uitwerking van de diverse doelen uit het PMP. Op onderdelen is het Utrechtse beleid verder uitgewerkt in ***provinciale beleidsdocumenten***, zoals 'Zuiver drinkwater uit de grond' (grondwaterbeschermingsgebieden) of het Handhavings- en toezichtplan 2004. Aan beide documenten wordt in deze Nota uitvoeringsbeleid bodem gerefereerd. De uitwerking kan echter ook betrekking hebben op specifieke gebieden in de provincie Utrecht. De meest prominente ***gebiedsgerichte beleidsdocumenten*** zijn 'Actief bodembeheer Rijntakken' en het 'Toemaakdekkenbeleid' dat nog in ontwikkeling is. Deze documenten, toegelicht in hoofdstuk 9 van deze Nota uitvoeringsbeleid bodem, beschrijven een uitzondering op het generieke bodemkwaliteitsbeleid in deze nota.

De uitvoering van het bodemsaneringsbeleid is in ***Meerjarenprogramma's*** voor zowel het landelijke als het stedelijke gebied geoperationaliseerd. Ook voor grondwaterbescherming is een meerjarenprogramma door de provincie opgesteld. Voor waterbodems en bagger is een dergelijk plan in ontwikkeling.
Verder beschikt de provincie over een aantal verordeningen. Door middel van verordeningen stelt de provincie algemene regels op. De provinciale verordeningen zijn ondergeschikt aan nationale wet- en regelgeving of ministeriele verordeningen. Met verordeningen kunnen we echter nadere regels stellen ten opzichte van deze 'hogere' regelgeving. In hoofdstuk 6 zijn bijvoorbeeld een aantal subsidieverordeningen genoemd, waarmee burgers, bedrijven en overheden aanspraak kunnen maken op subsidie voor bodemsanering. De belangrijkste verordening voor deze Nota uitvoeringsbeleid bodem is echter de ***Provinciale Milieu Verordening (PMV)***. In deze verordening beschrijft de provincie de regels en procedures ten aanzien van het milieu. Het hoofdstuk dat specifiek gaat over bodemsanering is in bijlage 3 van deze nota integraal opgenomen. Verder kent de PMV regels ter bescherming van het grondwater in de grondwaterbeschermingsgebieden (zie paragraaf 4.2.2.).

3.4 Bodem in relatie tot ruimtelijke plannen

Om invulling te geven aan duurzaam bodembeheer heeft 'bodem' binnen de ruimtelijke ordening van de provincie Utrecht de laatste jaren een steeds prominentere plaats gekregen. Het besef is gegroeid dat ruimtelijke ordeningsplannen essentiële instrumenten zijn om functies en bodemeigenschappen (bodemkwaliteit) op elkaar af te stemmen en dat veel milieu- en maatschappelijke problemen voorkomen (hadden) kunnen worden als tijdig met die afstemming rekening wordt gehouden.

Onlangs is het Streekplan 2005-2015 vastgesteld. In het Streekplan gaan we prominent in op de ruimtelijke laag 'ondergrond' in relatie tot de twee andere ruimtelijke lagen 'occupatie' en 'netwerken'. In de volgende paragrafen vatten we de relatie tussen ruimtelijke ordening en bodem samen, zoals beschreven in het Streekplan en twee onderliggende documenten, te weten de Handleiding Bestemmingsplannen en de Leidraad water en milieu in ruimtelijke plannen.

- Het Streekplan 2005-2015 -

Het Streekplan geeft in hoofdlijnen het ruimtelijk beleid van de provincie weer. Het geeft antwoord op vragen als: Waar gaan we bouwen, waar beschermen we natuur, waar willen we recreëren, waar worden mogelijk wegen aangelegd? In het Streekplan worden de verschillende ruimtelijke functies afgewogen en keuzes bepaald. Bestemmings- en bouwplannen van gemeenten worden aan het Streekplan getoetst.
In het Streekplan 2005-2015 is, voor het eerst, een aparte bodemparagraaf opgenomen. We geven daarin aan dat de eigenschappen van de bodem bepalend zijn voor de mate van geschiktheid voor de verschillende vormen van grondgebruik en de kwetsbaarheid voor verontreiniging als gevolg van dat gebruik. Het doel van het opnemen van een aparte bodemparagraaf in het Streekplan is het bewerkstelligen van een vroegtijdige integratie van ruimtelijke ordening en bodem. Al in de fase van de opstelling van een ruimtelijk plan dient rekening gehouden te worden met de bodem en niet pas achteraf bij de toetsing van de plannen. Het rekening houden met de bodem dient in het Streekplan drie doelen:

- Behoud van bijzondere aardkundige waarden.
- Benutten van de gebruikskansen van de bodem.
- Minimaliseren van de aantasting van de bodem.

In het Streekplan wordt de bodem gezien als de basis voor het landschap en wordt de bodemkwaliteit als een bepalende factor voor de (her)inrichting van de ruimte beschouwd. Met betrekking tot aardkundige waarden (zie paragraaf 8.2.1) stelt het Streekplan: *"Aardkundige waarden stellen wij waar mogelijk veilig via het instrumentarium van de ruimtelijke ordening. Als voorgestelde ruimtelijke ingrepen botsen met de aardkundige waarden van een gebied zullen wij een gedegen afweging maken tussen de ruimtelijke ingreep en het behoud van de aardkundige waarden"*. Met betrekking tot de gebiedseigen bodemkwaliteit stelt het Streekplan: *"Wij betrekken de gebiedsspecifieke bodemkwaliteiten (onder meer draagkracht en risico's voor verontreiniging) bij ruimtelijke keuzes, waarbij functies zoveel mogelijk worden gepland op daarvoor geschikte bodems"*. De uitwerking van deze beleidsuitspraken is verwoord in de Handleiding bestemmingsplannen.

- Handleiding bestemmingsplannen -

In de Handleiding bestemmingsplannen zijn een nadere toelichting en een verdere detaillering van de richtinggevende beleidsuitspraken uit het streekplan opgenomen en van een aantal specifieke onderwerpen daaruit. Voor een aantal van deze zaken worden in de Handleiding beleidsregels geformuleerd. De Handleiding is daarmee een belangrijk onderdeel van het toetsingskader voor bestemmingsplannen. Naast water en milieu, gaat de Handleiding onder andere ook in op zorgvuldig ruimtegebruik, infrastructuur, verstedelijking en landelijk gebied.

Voor de gebiedseigen bodemkwaliteit luidt de beleidsregel: *"De toelichting van een ruimtelijk plan bevat een beschrijving van de chemische, fysische en biologische bodemkwaliteit, een beschrijving van de gevolgen van de geplande ontwikkelingen voor andere bodemafhankelijke functies en een verantwoording van de aan de gronden gegeven bestemmingen"*. De beleidsregel behoort tot toetsingscategorie 2. Dat houdt in dat met deze regel zo veel mogelijk rekening gehouden dient te worden (beleidsregels behorend tot toetsingscategorie 1 hebben een nog meer verplichtend karakter). Op dit moment is een hulpmiddel voor de signalering van mogelijke gevolgen van geplande ontwikkelingen voor bodem en bodemafhankelijke functies in ontwikkeling. (zie 4.4)
De Handleiding bestemmingsplannen is een verlengstuk van het Streekplan. De handleiding heeft dezelfde bindende werking als het Streekplan. De Handleiding zal in de loop van 2005 worden vastgesteld.

- Leidraad milieu en water in ruimtelijke plannen -

De Leidraad geeft, in aanvulling op de Handleiding bestemmingsplannen, een totaalbeeld van de provinciale milieu- en watereisen en -wensen ten aanzien van ruimtelijke plannen. Naast het 'harde' wettelijke en het provinciale beleid op het gebied van water en milieu, wordt in de Leidraad ook aangegeven wat wenselijk en/of mogelijk is om milieudoelstellingen te halen. Gaat het om beleidsregels in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (Awb), dan zijn deze opgenomen in de Handleiding bestemmingsplannen. In de Leidraad zijn ook de gebiedsgerichte milieukwaliteitsp rofielen opgenomen, waarin per gebied ambitieniveau's voor de verschillende milieuthema's zijn verwoord. Deze ambities hebben ook betrekking op bodemkwaliteitsdoelstellingen.

De Leidraad is bedoeld als informatievoorziening en hulpmiddel voor met name gemeenten en hun adviesbureaus en zal een grote rol gaan spelen bij de planbegeleiding. Mede als gevolg van nieuwe ontwikkelingen in de ruimtelijke wetgeving werken provincies op dit moment aan een andere benadering van de ruimtelijke processen. De gemeentelijke plannen zullen in de toekomst, na inwerkingtreding van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (Wro), waarschijnlijk op minder regels beoordeeld worden. De rol van de provincie zal dan verschuiven van toetsing achteraf naar meedenken in een vroeg stadium van het proces van planontwikkeling. De leidraad zal hierbij een grote rol gaan spelen.

Met de Leidraad geeft de provincie Utrecht een eerste aanzet ten aanzien van gebiedsgerichte milieu kwaliteitsprofielen.
Voor grondwater, dat ook één van de thema's is, zijn naast de Leidraad in 2004 nog twee uitwerkingsdocumenten door de provincie uitgebracht: "Achtergronddocument grondwaterkwantiteitsaspecten in ruimtelijke plannen" en "Achtergronddocument grondwaterkwaliteitsaspecten in ruimtelijke plannen". In laatstgenoemd document wordt aandacht gegeven aan het kwetsbare gebied van de Utrechtse Heuvelrug en aan de grondwaterbeschermingsgebieden.

3.5 Bodem in relatie tot de Woningwet

Bij de afgifte van bouwvergunningen zal de vergunningverlener, welke meestal de gemeente is, ook de bodemkwaliteit ter plekke in ogenschouw nemen. Deze koppeling is opgelegd in artikel 8 van de Woningwet (Ww) waarin bepalingen zijn opgenomen voor het bouwen op verontreinigde grond. In bijlage 4 hebben we beschreven op welke wijze invulling aan deze koppeling moet worden gegeven. Deze uitwerking is met name bedoeld voor gemeenteambtenaren die belast zijn met de bodemtoets in het kader van de bouwvergunning en voor medewerkers van de sector Bodemsanering van de provincie. In de nota is aangegeven:

- wanneer bij bouwvergunningverlening geen bodemonderzoek nodig is.
- wat de aard en omvang van het bodemonderzoek is, indien wel bodemonderzoek nodig is.
- in welke verontreinigingsituaties sprake is van een geval van ernstige verontreiniging en wanneer van een redelijk vermoeden sprake is.

De bijlage is een beschrijving van ons beleid op dit punt. Het kan echter zijn dat gemeenten in hun gemeentelijke bouwverordening afwijkende regels hebben opgenomen. Het is raadzaam dat u, indien u wilt bouwen op verontreinigde grond, ook deze gemeentelijke verordening raadpleegt.

- Waar kunt u meer informatie vinden? -

Voor meer informatie kunt u de volgende documenten raadplegen:

- De Ww biedt de grondslag voor het doen van onderzoek en sanering voorafgaand aan een bouwactiviteit.
- De gemeentelijke bouwverordening geeft aan in welke situaties wel of geen bodemonderzoeksrapport bij de aanvraag om een bouwvergunning moet worden overlegd. In de gemeentelijke bouwverordening is verder vastgelegd wat de aard en omvang van dit bodemonderzoek, alsook de inrichting van de onderzoeksrapportage, dient te zijn. In de Ww (art. 52a) is verder vastgelegd wat Burgemeester en Wethouders van de gemeente (B&W)

dienen te doen, indien uit het onderzoeksrapport blijkt dat de bodem ter plaatse van het te bouwen bouwwerk in zodanige mate is verontreinigd dan wel bij hen uit andere hoofde een redelijk vermoeden bestaat dat overeenkomstig de Wbb sprake is van een geval van ernstige verontreiniging.

- Wat indien u wilt bouwen op een geval van ernstige bodemverontreiniging? -

In de Ww is een koppeling opgenomen met de Wbb ten aanzien van gevallen van ernstige bodemverontreiniging (zie voor definitie paragraaf 5.3). Als er sprake is van een (mogelijk) geval van ernstige bodemverontreiniging, dan dient de bodemverontreiniging voorafgaand aan de afgifte van de bouwvergunning te worden beoordeeld in het kader van de Wbb. Deze beoordeling vindt plaats door het bevoegde gezag voor bodemsanering. Meestal betekent dit dat de gemeente het bodemonderzoek voorlegt aan de provincie met het verzoek om haar oordeel[1].

3.6 Melden van bodemverontreiniging

In wet- en regelgeving is geregeld dat burgers, bedrijven en overheden bodemverontreinigingen bij het bevoegde gezag moeten melden. Deze verplichting geldt voor zowel nieuwe als bestaande verontreinigingen. Hieronder zijn deze verplichtingen weergegeven en de wijze waarop de melding kan plaatsvinden:

- Via een (schriftelijke) melding op basis van ***artikel 41 Wbb door gemeenten of milieudiensten.*** Deze overheden zijn bij wet verplicht om bodemverontreinigingen te melden.
- Via een (schriftelijke) melding op basis van ***artikel 52a van de Ww door gemeente of milieudienst.*** Deze meldingen hebben verband met de aanvraag van bouwvergunningen. De gemeente zal niet eerder de bouwvergunning afgeven, dan dat de provincie heeft geoordeeld over de ernst en het vervolgtraject van een bodemverontreiniging.
- Via een (eventueel mondelinge) melding op grond van ***artikel 27 en 13 van de Wbb*** door een ***privaat- of rechtspersoon*** indien een nieuwe verontreiniging is ontstaan. Indien de verontreiniging is ontstaan door een ongewoon voorval moet de verontreiniging zo snel mogelijk worden verwijderd. Veroorzakers zijn verplicht tot het melden van het ontstaan van een bodemverontreiniging. Tevens dienen ze het ongedaan maken te melden bij het bevoegde gezag (zie verder paragraaf 5.8).
- Via een melding op grond van ***artikel 28 van de Wbb*** door een ***privaat- of rechtspersoon.*** Het gaat om een melding dat iemand een verontreiniging die grotendeels voor 1987 is ontstaan, gaat saneren, verminderen of verplaatsen (zie verder paragraaf 5.1).
- Via een constatering in het veld door ***medewerkers van de sector MKT,*** de sector die zich vanuit de provincie Utrecht bezig houdt met handhaving en toezicht (zie paragraaf 11.3).

3.7 Bevoegd gezag

Wie bevoegd gezag is inzake bodemverontreinigingen en bodemsanering hangt van een aantal factoren af. In bijlage 7 zijn deze in stroomschema's opgenomen. De volgende procedures zijn opgenomen:

- Procedure bij nieuwe verontreiniging van landbodems (ontstaan na 1 januari 1987, niet als gevolg van ongewoon voorval).
- Procedure bij bestaande (zogenaamde 'bestaande') verontreiniging van landbodems (ontstaan voor 1 januari 1987).
- Procedure bij verontreiniging van landbodems als gevolg van een ongewoon voorval.
- Procedure bij sanering van waterbodems.

[1] *De gemeente handelt in deze situatie als bevoegd gezag Ww en de provincie als bevoegd gezag Wbb. Of de provincie daadwerkelijk het juiste bevoegde gezag Wbb is, kunt u controleren aan de hand van paragraaf 3.7.*

4

BODEMBESCHERMING

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk is het beschermingsbeleid van de provincie Utrecht toegelicht. In paragraaf 4.2 is dat beschreven, waarbij onderscheid is gemaakt naar het algemene beleid en het beleid voor kwetsbare gebieden. Het provinciale beleid volgt sterk het nationale beleid.
De provincie heeft het voornemen om, volgend op Europese en nationale ontwikkelingen en aan de hand van de term duurzaam bodembeheer (zie paragraaf 4.3) te komen tot een nieuwe visie op bodembescherming. In deze nieuwe visie zal de bescherming van de bodem in relatie worden gebracht tot het gebruik van de ondergrond en zal de bodem als een totaal systeem worden beschouwd. In paragraaf 4.4 is dit voornemen toegelicht.
In paragraaf 8.6 is een toelichting opgenomen op ons beleid voor een aantal specifieke stoffen in het landelijk gebied. In dit beleid zitten ook een aantal beschermende elementen. Met name geldt dat voor bestrijdingsmiddelen en meststoffen.

4.2 Huidige beschermingsbeleid

Onze huidige beschermingsvisie valt uiteen in twee delen. Op de eerste plaats zijn er de regelgeving en het provinciale beleid ten aanzien van het tegengaan van nieuwe verontreinigingen. We zijn van mening dat er geen nieuwe bodemverontreiniging mag ontstaan en stimuleren om die reden de toepassing van bodembeschermende maatregelen. Het tweede deel heeft betrekking op bepaalde gebieden in onze provincie die we extra willen beschermen. Met name geldt dat voor de grondwaterbeschermingsgebieden. Voor deze gebieden hebben we ons beleid verwoord in de nota 'Zuiver drinkwater uit de grond'. Beide delen zijn in de volgende twee subparagrafen toegelicht. We besluiten deze paragraaf met ons beleid voor de Utrechtse Heuvelrug, als voorbeeld van beleid voor een specifiek gebied.

4.2.1 Algemeen beschermingsbeleid

Ten aanzien van het milieu en de bodem gelden zorgplichten. Bij wet zijn we verplicht om onze omgeving niet te belasten met milieuvreemde of –belastende stoffen. Dit uitgangspunt is echter niet altijd haalbaar. Dagelijks produceren, transporteren en consumeren we producten en in die keten komen afvalstoffen vrij. De zorgplicht zegt ons dat we ons best moeten doen om die emissie te voorkomen en als dat niet lukt om de negatieve consequenties tot een minimum te beperken. Deze zorgplicht is geregeld in diverse wetten zoals de bestrijdingsmiddelenwet, de mestwetgeving en ook de KRW. Ten aanzien van bodemverontreiniging is de zorgplicht vooral geregeld binnen de Wet Milieubeheer (Wm) en de Wbb. Volgens deze wetten dient de veroorzaker van een verontreiniging alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd om verontreiniging (verder) te voorkomen en de bodem te herstellen. In andere hoofdstukken van deze Nota uitvoeringsbeleid bodem wordt ingegaan op het saneren of herstellen van verontreinigd geraakte bodems.

- Zorgplicht binnen Wm-inrichtingen -

In grote lijnen is het preventieve element van de zorgplicht het tegengaan van menselijke handelingen, die aanleiding zouden kunnen zijn tot de emissie van verontreinigende stoffen in de bodem vanuit 'bronnen'. Binnen het milieubeleid en de Wm worden de bronnen van emissie veelal gerelateerd aan inrichtingen, handelingen en producten. Handelingen zijn organisatorische maatregelen en technische voorzieningen ten aanzien van emissies van verontreinigde stoffen. Deze kunnen betrekking hebben op zowel het voorkomen van de emissie zelf, als op de chemische belasting of de fysische verstoring van de bodem als gevolg van de emissies.
Inrichtingen zijn bedrijfsterreinen, zoals gedefinieerd in de Wm. De zorgplicht binnen inrichtingen is om die reden geregeld in de Wm en de daarop gebaseerde AMvB. Indien een bedrijf vergunningplichtig is wordt de zorgplicht uitgewerkt in de milieuvergunning.

- Nederlandse Richtlijn Bodembescherming (NRB) -

Op initiatief van het ministerie van VROM is vanaf eind 1994 gewerkt aan de Nederlandse Richtlijn Bodembescherming (NRB). De NRB is ontwikkeld om de uitvoering van het beschermingsbeleid bij bedrijfsmatige activiteiten te ondersteunen. Het uitgangspunt van de NRB is om door een doelmatige combinatie van maatregelen en voorzieningen een verwaarloosbaar bodemrisico te realiseren. Het bodemrisico wordt weergegeven door middel van een emissiescore. Kan een verwaarloosbaar bodemrisico niet gerealiseerd worden dan kan het bevoegde gezag in sommige gevallen een aanvaardbaar bodemrisico accepteren. Dit is onder andere afhankelijk van de kwetsbaarheid van het betreffende gebied.

In het PMP staat dat wij maatregelen uit de NRB opnemen in de vergunningen voor die inrichtingen in het kader van de Wm, die vallen onder het provinciaal bevoegd gezag. Daarnaast stimuleren wij de gemeenten en het Rijk hetzelfde te doen bij de inrichtingen waarvoor zij bevoegd gezag zijn.

- Zorgplicht buiten Wm-inrichtingen -

Emissies kunnen uiteraard ook buiten inrichtingen plaatsvinden. De Wm is dan niet van toepassing. Voor emissies buiten inrichtingen zijn in de Wbb-artikelen 13 en 27 regels opgenomen. Het onderscheid tussen binnen en buiten inrichtingen is vooral van belang bij de procedurele afhandeling van het incident en voor de vraag wie het bevoegde gezag is. Indien u, binnen of buiten een inrichting een handeling waarneemt waardoor de bodem verontreinigd is of kan worden, dan kunt u de milieuklachtenlijn bellen (zie paragraaf 12.4 voor telefoonnummers). Wij zullen u dan helpen bij het vinden van de juiste instantie.

4.2.2 Beschermingsbeleid in grondwaterbeschermingsgebieden

In Utrecht zijn 31 winningen voor drinkwater: 30 grondwaterwinningen en 1 oppervlaktewaterwinning (de Bethunepolder). Er zijn beschermingszones ingesteld voor deze winningen. Winningen kunnen onderling verschillen in aantal of soorten zones vanwege de gevoeligheid voor de ruwwaterkwaliteit en effectiviteit van bescherming. In de zones waterwingebied (meestal puttenveld), grondwaterbeschermingsgebied en boringsvrije zone gelden milieuregels uit de PMV, met een afnemende strengheid in deze volgorde. In deze zones kan stimuleringsbeleid worden ingezet en wordt bij bestemmingsplanwijzigingen of andere plannen rekening gehouden met het waterwinbelang. In de zone 100-jaarsaandachtsgebied, die bij 12 winningen is ingesteld, geldt hetzelfde, alleen zijn daar geen aanvullende milieuregels van toepassing.

Het beleid voor de grondwaterbeschermingsgebieden staat beschreven in ons beleidsdocument ***Zuiver drinkwater uit de grond*** (juni 2001). Het tegengaan van nieuwe verontreinigingen speelt vooral in deze gebieden een belangrijke rol, omdat deze verontreinigingen het toekomstige drinkwater kunnen bedreigen. Het preventieve beleid in grondwaterbeschermingsgebieden wordt ondersteund door beleid voor de bescherming van de winningen tegen de toestroom van verontreinigingen die zich al in de bodem bevinden en zich richting de pompputten verspreiden. We hebben in ons beleid gekozen voor een risicogerichte benadering, een gebiedsgerichte aanpak en een probleemgestuurd beleid. Door de gebiedsgerichte aanpak worden de risicovolle situaties met prioriteit aangepakt. Dat gebeurt samen met gemeenten, waterleidingbedrijven en andere maatschappelijke organisaties. De aanpak is er op gericht om met een optimale inzet van beschikbare instrumenten het doel te bereiken. Het gaat hier om preventie, dus het voorkómen, tegengaan of beperken van risico's voor het grondwater die veroorzaakt worden door bedrijven, burgers, de landbouw, vanuit steden, vanuit wegen en verkeer en dergelijke. De actoren die die kwaliteit met hun handelen of nalaten direct kunnen beïnvloeden, zijn de directe doelgroepen.

In tabel 4.1 is de kern van ons beleid opgenomen, die bestaat uit de onderdelen bron, pad en object. Deze volgorde is tevens de voorkeursvolgorde van aanpak.

Tabel 4.1 *Volgorde beschermingsbeleid*

	1e prioriteit: brongerichte aanpak	**2e prioriteit: sanering van de verontreiniging**	**3e prioriteit: aanpak van het object**
Oorzakelijke keten	Bedreigingen aan maaiveld	Grondwater dat onderweg is	Ruwwater/ pompputten
Doelstelling beleid	Optimale inzet instrumenten	'geschikt' en tenminste standstill	Standstill
Aanpak	Preventieve maatregelen (prov. e.a.)	Grondwatersanering (prov. e.a.)	Zuivering (waterleidingbedrijf)

Preventie, de brongerichte aanpak, is gericht op de menselijke activiteiten die de grondwaterkwaliteit kunnen bedreigen. Dit is de eerste prioriteit van ons grondwaterbeschermings beleid rond winningen voor drinkwater. Preventie is tevens het uitgangspunt in het milieubeleid en in de KRW, die direct van toepassing is op dit beleidsveld.

De tweede optie is sanering. Dit is aan de orde als grondwaterverontreinigingen al zijn ontstaan. Grondwatersanering speelt vooral als de grondwaterkwaliteitsdoelstellingen niet worden gehaald met preventieve maatregelen.

De derde optie, de zuivering van het gewonnen grondwater (ruwwater) door het waterleiding-bedrijf, dient zoveel mogelijk te worden voorkomen. Deze mogelijkheid resteert om ervoor te zorgen dat het drinkwater dat van dat ruwwater wordt gemaakt, in elk geval aan de drinkwater-normen voldoet. De KRW eist dat de kwaliteit van het grondwater rond winningen geschikt is om voor drinkwater te gebruiken en dat op termijn de zuiveringsinspanning van het water-leidingbedrijf wordt verlaagd. Het doel van het Utrechtse beschermingsbeleid sluit daarop aan. De provincie Utrecht beoogt met het grondwaterbeschermingsbeleid een duurzame bescherming van winningen, en daartoe een effectieve en efficiënte uitvoering van het beleid, te bereiken. Maatstaf voor de gewenste kwaliteit is de kwaliteit van het ruwwater, alsmede de kwaliteit van het voor de winningen relevante grondwater dat onderweg is of gaat.

- Meerjarenprogramma Grondwaterbescherming 2004-2008 -

De provincie Utrecht heeft in een Meerjarenprogramma Grondwaterbescherming de voorgenomen acties beschreven. Hierin zijn acties opgenomen die ertoe moeten leiden dat het beschermingsdoel wordt gerealiseerd. Een belangrijk instrument is aanvullende provinciale regelgeving.

4.2.3 Bodem- en grondwaterbescherming op de Utrechtse Heuvelrug

De Utrechtse Heuvelrug, een gebied dat zich als een brede strook van noordwest tot zuidoost in het oostelijk deel van de provincie uitstrekt (van 't Gooi tot Rhenen), is een omvangrijk inzijgingsgebied voor water. Het gebied heeft overwegend diepe grondwaterstanden en is hydrologisch van belang voor zowel de drinkwaterwinning als natuur (ecologisch waardevolle kwel in de aanliggende gebieden). Door de bodemopbouw en de sterke inzijging is het gebied zeer kwetsbaar voor verontreinigingen, in het bijzonder de flanken. Deze kenmerken maken de Heuvelrug tot een gebied dat bijzondere aandacht behoeft uit het oogpunt van de bescherming van bodem en grondwater.

Wij hebben voor het gebied Utrechtse Heuvelrug extra beschermingsbeleid ontwikkeld in de vorm van de Grondwatervisie Utrechtse Heuvelrug. Met deze Grondwatervisie, die wij in 2003 hebben vastgesteld, geven wij richting aan de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen van het gebied. In de Grondwatervisie is het heuvelruggebied verdeeld in 3 - regionale - zones die elk een verschillende mate van (on)wenselijkheid van functies en activiteiten vertegenwoordigen. Voor iedere zone is ook

aangegeven welke inrichtings- en beheermaatregelen genomen kunnen worden om het risico van grondwaterverontreiniging door diffuse bronnen te minimaliseren.
De bescherming van bodem en grondwater van de Heuvelrug vindt zowel via het preventieve als het curatieve spoor plaats. In preventieve zin spelen de instrumenten van ruimtelijke ordening en stimulering een belangrijke rol. In curatieve zin gaat het met name om het saneren van de in het gebied aanwezige bodem- en grondwaterverontreinigingen.
In het Streekplan provincie Utrecht 2005-2015 is gesteld dat op de Heuvelrug in beginsel geen ruimtelijke ontwikkelingen mogen plaatsvinden die een bedreiging vormen voor de grondwaterkwaliteit. Waar en in welke situaties sprake is van risicovolle situaties, is af te leiden uit de hiervoor genoemde Grondwatervisie Utrechtse Heuvelrug.

Op grond van de nieuwe Wro moeten opstellers van nieuwe ruimtelijke plannen een watertoets uitvoeren. Zo wordt al in een vroeg stadium, te weten de planfase, rekening gehouden met de consequenties van de ruimtelijke maatregelen voor de bodem en het grondwater. In de Leidraad water en milieu in ruimtelijke plannen (zie paragraaf 3.4) is uitgewerkt hoe hier - voor onder andere de Heuvelrug - invulling aan gegeven kan worden.

Omdat preventieve maatregelen alleen zin hebben als dit gepaard gaat met de noodzakelijke curatieve maatregelen hebben wij in het Meerjarenprogramma Bodemsaneringsoperatie 2005-2009 opgenomen dat we bestaande bodem- en grondwaterverontreinigingen op de Heuvelrug gedurende deze planperiode willen gaan aanpakken.

4.3 Van de huidige naar een nieuwe visie: duurzaam bodembeheer

We zijn van mening dat bodemkwaliteit en bodemverontreiniging in een bredere context moeten worden gezien dan de gangbare chemische stoffen. De provincie streeft naar een *duurzame kwaliteit en een duurzaam gebruik van grond, grondwater en waterbodem als basis voor gezondheid, milieu en verantwoorde ontwikkeling van ruimtelijke en economische functies.* Belangrijk daarin is het voorkómen van gezondheids- en milieuhygiënische risico's door verontreinigde (water)bodem en verontreinigd grondwater, zowel voor de mens als voor plant en dier.
Het streven van ons beleid is dat de bodem geschikt is of wordt gemaakt voor het geplande gebruik. Daarom wordt de bodemkwaliteit beheerd. Dit is een onderdeel van het provinciale milieubeleid, zoals aangegeven in het PMP 2004-2008. ***Duurzaam bodembeheer***, waarbij bescherming, grondverzet en sanering zijn verinnerlijkt in één bodemkwaliteitsbeleid met daarin een prominente plaats voor de wijze waarop we de Utrechtse bodem willen gebruiken. Dit uitgangspunt is ook op nationale en Europese schaal aan de orde, maar nog niet doorgevoerd in wet- en regelgeving.

In deze Nota uitvoeringsbeleid bodem zijn de bodemgerelateerde onderwerpen op een rij gezet, met de daarbij horende koppelingen. De werkwijze om te komen tot en het gebruiken van de Nota uitvoeringsbeleid bodem stimuleert een meer integrale en daardoor duurzamere aanpak van de bodemkwaliteit. Op diverse niveaus wordt hieraan gewerkt:

- Duurzaamheid en integraliteit als uitgangspunten zijn gehanteerd bij de totstandkoming van de Europese KRW, met een onderdeel grondwater en bepaalt in grote mate de huidige discussie om in Europees verband te komen tot een Thematische strategie voor bodembescherming.
- Het zijn ook uitgangspunten in het NMP3 en 4, waarin het te voeren milieubeleid van het Nederlands kabinet staat. Eind 2003 heeft VROM tevens een Beleidsbrief Bodem gepubliceerd, waarin integraal en duurzaam bodembeheer voorop staat.
- Tot slot zijn het ook belangrijke uitgangspunten in het PMP van de provincie Utrecht. Ook het Streekplan baseert ruimtelijke ordening onder andere op duurzaam gebruik van de bodem en de ondergrond.

4.4 Voorgenomen ontwikkeling tot nieuwe bodembeheervisie

Met de verbreding van de beschermingsvisie tot duurzaam bodembeheer (of: beheer van de ruimtelijke laag 'ondergrond') speelt het gebruik van de bodem, zowel op het maaiveld als het

gebruik van de ruimte onder het maaiveld, een cruciale rol. Op het moment van het uitkomen van deze Nota uitvoeringsbeleid bodem is deze visie echter nog niet op alle onderdelen volledig uitgewerkt.

Ruimtelijke ordenaars hebben de ondergrondse ruimte ontdekt. De Utrechtse ondergrond is bruikbaar voor ondergrondse infrastructuur, ondergrondse opslag of ondergrondse bebouwing, mits dit op een duurzame grondslag is gebaseerd. In de nationale wet- en regelgeving is echter niets vastgelegd over de afstemming van dit ondergrondse gebruik en de eisen die dat stelt aan de fysische, ecologische of chemische kwaliteit van de bodem. Ook is het eigendomsrecht van de ondergrond in Nederland nog niet wettelijk vastgelegd.

De provincie vindt de ondergrond als systeem belangrijk en is van mening dat deze zorgvuldig moet worden beschermd. Aan de andere kant is het goed dat de ruimte ook ondergronds wordt benut. De provincie wil ondergronds ruimtegebruik duurzaam laten plaatsvinden. Ditzelfde geldt ook voor het bovengronds ruimtegebruik. Ook bij de ontwikkeling hiervan wordt vaak onvoldoende aandacht besteed aan de gevolgen voor het bodem- en grondwatersysteem en de daarvan afhankelijke functies. Ook dit gebruik willen wij graag duurzamer laten plaatsvinden.

In het voorjaar van 2003 hebben we een vooronderzoek gedaan naar een bodem- en grond waterbeschermingsvisie. Hierbij zijn de relevante ontwikkelingen in beleid en regelgeving geïnventariseerd en hebben we onderzocht hoe we, als samenleving, de bodem in de toekomst willen gaan gebruiken. Aanleiding waren de soms grote ongewenste gevolgen van ingrepen op het bodem- en watersysteem en op daarvan afhankelijke functies bij ruimtelijke ontwikkelingen. Uit het vooronderzoek is een behoefte tot verbreding van de huidige beschermingsvisie gebleken. Deze is nu vooral gericht op de bescherming van grondwater als grondstof voor drinkwater. Uit een verdere analyse van dit vooronderzoek is gebleken dat de bescherming vooral uitgebreid moet worden met de bescherming van de reguleringsfuncties en de intrinsieke waarden van de bodem. Hierdoor zullen veel kwetsbare functies, die afhankelijk zijn van deze kwaliteiten van het bodem- en watersysteem behouden kunnen worden. Veel van wat nu niet of onvoldoende beschermd wordt, kan beter beschermd worden door ruimtegebruik duurzaam te ontwikkelen. Dit houdt in dat ruimtegebruik gepland moet worden op plaatsen waar het bodem- en watersysteem maximaal voldoet aan de wensen van dat ruimtegebruik en waar dat ruimtegebruik zo weinig mogelijk invloed heeft op het systeem en via het systeem op daarvan afhankelijke functies en waarden.

We zijn aan de slag gegaan met de ontwikkeling van een methode, waarin eigenschappen van het bodem- en watersysteem, kwetsbare functies, ruimtegebruik en nieuwe ontwikkelingen daarin, met elkaar in samenhang worden beoordeeld. De methode heeft als basis een kaartenset met kaarten van eigenschappen van het systeem en kaarten met waarden, die afhankelijk zijn van verschillende eigenschappen van het systeem. Bij de kaartenset hoort achtergrondinformatie over de wensen en de invloed van ruimtegebruik en de wensen van waarden en functies ten aanzien van systeemeigenschappen. De verschillende kaarten en de achtergrondinformatie worden integraal gebruikt. Door dit gebruik wordt inzicht verkregen in de mogelijkheden die de bodem biedt en de mogelijke aantasting van systeemeigenschappen en bedreigingen van kwetsbare functies.

De informatie kan gebruikt worden om voorgenomen ontwikkelingen te toetsen. Ook kan de informatie gebruikt worden om de beste locaties voor bepaalde ontwikkelingen te vinden.
De komende periode wordt gebruikt om de beschermingsvisie verder in te vullen. Belangrijk daarin zal zijn:

- Inzicht in de kwaliteitsdoelstelling voor bodem en grondwater. Naast de chemische kwaliteit spelen ook de fysische en biologische kwaliteit van de bodem een rol.
- De aard, omvang en consequenties van ruimtegebruik. Welke (autonome) trends hebben hun invloed op de ondergrond? Het gaat om een uitbreiding van kennis van wat de wederzijdse invloed is van concurrerende gebruiksfuncties op elkaar en op het bodemsysteem.
- Keuzes ten aanzien van het beschermen van de Utrechtse ondergrond. Welke delen van de Utrechtse ondergrond willen we graag beschermen? Welke ondergrondse functies willen we in welke gebieden uitsluiten of juist stimuleren?

De provincie volgt met het actualiseren van de beschermingsvisie de beleidsontwikkelingen op nationaal en Europees niveau. In de komende jaren zullen we ons bodemkwaliteitsbeleid en haar ruimtelijk gebruik hierop actualiseren en verbreden. Vooral de KRW zal consequenties hebben voor het Utrechtse bodembeleid. In 2005 analyseren we in hoeverre de KRW-doelstellingen in 2015 met het huidige beleid (maatregelen/instrumenten) op basis van het Waterhuishoudingsplan (WHP) en PMP worden gehaald. In casu gaat het om het vigerende bodem- en grondwaterbeschermingsbeleid en het halen van de doelen voor de grondwaterlichamen.
Met name wordt bezien in hoeverre voor de voorlopig als "at risk" aangeduide grondwaterlichamen inderdaad extra maatregelen nodig zijn. Het gaat hier zowel om de grote grondwaterlichamen als de kleine grondwaterlichamen. De KRW eist voor deze beschermde gebieden, dat op termijn de zuiveringsinspanning van de waterleidingbedrijven wordt verlaagd. Het is onwaarschijnlijk dat hier de beschermingsdoelstellingen mogen worden verlaagd.
De KRW raakt direct aan het preventiebeleid, maar kan ook consequenties hebben voor het bodemsaneringsbeleid.

5

BODEMSANERING

5.1 Inleiding

Bodemsanering is voor de provincie een belangrijk middel om de bodem geschikt te maken voor het gewenste gebruik. Ons beleid is afgeleid van het landelijke beleid. Het landelijke beleid is onder meer gevormd door BEVER en de beleidsbrief bodem. De provincie Utrecht is in die ontwikkelingen meegegaan en heeft voor een aantal onderdelen het beleid verder uitgewerkt tot Utrechts beleid. Daar waar sprake is van specifiek Utrechts uitvoeringsbeleid hebben wij dat in dit hoofdstuk aangegeven.
De meeste van de paragrafen in dit hoofdstuk hebben betrekking op de zogenaamde ***bestaande verontreinigingen.*** Dat zijn de verontreinigingen die zijn ontstaan voor 1 januari 1987. In dit hoofdstuk treft u hierover achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan:

- De bodemsaneringsketen (paragraaf 5.3). Dit is de beschrijving van de fasen die een bodemverontreiniging doorgaat voordat deze is gesaneerd. Tevens is aangegeven op welke momenten een verontreiniging deze keten kan verlaten omdat sanering niet noodzakelijk blijkt te zijn.
- De saneringsdoelstellingen (paragraaf 5.4). Het landelijke beleid voor sanering van bodems gaat uit van een functiegerichte en kosteneffectieve aanpak. Deze aanpak is toegelicht en op onderdelen door de provincie verder uitgewerkt. In deze paragraaf wordt ingegaan op de saneringsdoelstellingen voor de bovengrond, de ondergrond en waterbodems. Daarnaast wordt ingegaan op de saneringsdoelstellingen in bijzondere gebieden, namelijk de landbouw- en natuurgebieden en de grondwaterbeschermingsgebieden.
- Nazorg en gebruiksbeperkingen (paragraaf 5.5). Als gevolg van functiegericht en kosteneffectief saneren kunnen verontreinigingen in de bodem achterblijven. Deze verontreinigingen kunnen aanleiding geven tot de nazorgactiviteiten en gebruiksbeperkingen. De provincie staat op het standpunt dat nazorg en gebruiksbeperkingen, waar mogelijk, moeten worden voorkomen.
- Beschikkingen en de reikwijdte van deze beschikkingen (paragaaf 5.6 en 5.7). Deze twee paragrafen beschrijven de procedurele aspecten omtrent bodemsanering.

Alle verontreinigingen die zijn ontstaan vanaf 1 januari 1987 worden op basis van de Wbb bestempeld als ***nieuwe verontreinigingen.*** In paragraaf 5.8 is het herstelbeleid van de provincie ten aanzien van deze nieuwe verontreinigingen opgenomen.
Voor ***waterbodemverontreinigingen*** geeft de scheidslijn van 1 januari 1987 een aantal praktische bezwaren. Watersystemen zijn over het algemeen dynamische systemen waarin niet meer is te achterhalen waar de verontreiniging vandaan komt en wanneer deze in het watersysteem terecht is gekomen. Om die reden wordt voor waterbodems geen onderscheid gemaakt naar bestaande en nieuwe verontreinigingen. In paragraaf 5.9 is onze aanpak van waterbodemverontreiniging beschreven.
In bijlage 7 is in stroomschema's aangegeven welke overheidsinstantie ***bevoegd gezag*** is inzake bodemverontreiniging en bodemsanering.

5.2 Werkvoorraad bodemsaneringsoperatie provincie Utrecht

Vanaf 2003 is door de provincie, in een intensieve samenwerking met de gemeenten en milieudiensten, gewerkt aan het verkrijgen van een overzicht van de werkvoorraad in het kader van het Landsdekkend Beeld (spoor 1). Hiermee is invulling gegeven aan de eerste doelstelling van het NMP 3 (zie paragraaf 2.3.3) en de eerste operationele doelstelling van ons PMP. Met het Landsdekkend Beeld zijn alle mogelijke ernstige bodemverontreinigingen in Nederland en dus ook in Utrecht geïnventariseerd. De inventarisatie is uitgevoerd volgens de landelijke afspraken zoals vastgelegd in de Circulaire Landsdekkend Beeld en bijbehorend stappenplan. De werkvoorraad geeft, op basis van extrapolaties, aan hoeveel locaties moeten worden onderzocht en gesaneerd. Voor een uitgebreide toelichting verwijzen we naar het Eindrapport Nulmeting Werkvoorraad bodemonderzoek en –sanering in de provincie Utrecht (provincie Utrecht, november 2004).
Het aanpakken van de werkvoorraad ligt niet alleen op het bordje van de provincie. Het betreft een overzicht van alle bodemverontreinigingen waar een vervolgstap noodzakelijk is, hetzij op initiatief van de overheid, hetzij op initiatief van andere partijen. De werkvoorraad heeft uiteraard

alleen betrekking op de gevallen waarvoor we op basis van de Wbb bevoegd gezag zijn. Als hoofdregel geldt: alle (vermoedelijk) ernstige bodemverontreinigingen binnen het grondgebied van de provincie, met uitzondering van de bodemverontreinigingen op het grondgebied van de stad Utrecht en stad Amersfoort en de bodemverontreinigingen in Rijkswateren (zie verder bijlage 7). De provincie is wel bevoegd gezag voor verontreinigde regionale waterbodems in de stad Utrecht en Amersfoort. De bevoegde gemeenten Utrecht en Amersfoort hebben zelfstandig hun werkvoorraad geïnventariseerd en aan het ministerie kenbaar gemaakt.
Sinds de nulmeting van 1 november 2004 wordt nog gewerkt aan de uitwisseling van bodeminformatie met gemeenten. De nulmeting van 1 november 2004 geeft nog geen volledig beeld. De uitwisseling met convenantpartijen zoals Domeinen, Stichting Bodemsanering NS (SBNS), Dienst Landelijk Gebied (DLG), Waterschappen, Bodem Sanering Bedrijfsterreinen (BSB) en andere bezitters van bodemdata staat voor een deel nog in de kinderschoenen en zal ook een bijdrage leveren aan het verkrijgen van een totaalbeeld van de werkvoorraad. De komende jaren zal nog de nodige inspanning op landelijk en op provinciaal niveau nodig zijn, om alle beschikbare bodemdata te bundelen (afspraken welke data nodig is en de kwaliteit hiervan, koppeling van systemen en regelmatige uitwisseling van gegevens). Uit al deze data is het dan onze taak, als bevoegd gezag, om de werkvoorraad voor de bodemsaneringsoperatie binnen de provincie Utrecht te destilleren en ten aanzien van de problematiek in het landelijk gebied met Wbb middelen te saneren of er voor te zorgen dat derden de saneringen uitvoeren.
Het destilleren van de werkvoorraad uit alle bodemdata die verzameld en gebundeld wordt, is een belangrijke opgave voor de komende jaren. Veel bodemdata geeft de kwaliteit van de bodem weer waaruit blijkt dat geen sprake zal zijn van een 'noodzaak' tot saneren. Landelijk (alle bevoegde overheden) zal getracht worden de zogenaamde 'lucht uit de werkvoorraad' te halen waarna de werkelijke werkvoorraad zal overblijven. De verwachting is dat van de nu bekende werkvoorraad tussen de 10 en 20 % daadwerkelijk enige vorm van sanering nodig zal hebben, voor de overig 80 tot 90% zal deels sprake zijn van een niet ernstige bodemverontreiniging en deels sprake van een ernstige bodemverontreiniging die geen belemmering oplevert bij de functie waarvoor de bodem bedoeld is (sprake van een beheerssituatie).

- De werkvoorraad zoals deze op 1 november 2004 is aangeleverd aan VROM -

In tabel 5.1 is aangeven welke werkvoorraad wij op 1 november inzichtelijk hadden (dat is inclusief de hoeveelheden die boven de schatting lagen). Dit overzicht is exclusief de locaties die er door acties na 1 november 2004 bij zijn gekomen. De werkvoorraad is dus een dynamisch overzicht. Voor de nulmeting van de werkvoorraad en voor de onderbouwing van ons Meerjarenprogramma 2005-2009 zijn we echter uitgegaan van het overzicht op de peildatum van 1 november 2004.

Tabel 5.1 *Werkvoorraad in aantallen locaties (peildatum 1 november 2004)*

Verontreinigingstype	**Totaal**	**In het landelijk gebied**	**In het stedelijk gebied**
Dempingen	19.819	16.309	3.510
Tanks (opslag brandstof en dergelijke)	5.389	2.327	3.062
Grootschalige verontreinigingen	2.293	618	1.675
Kleinschalige verontreinigingen (goedkoop)	1.805	565	1.250
Brandstoffen en benzine	1.718	359	1.359
Geen verwachting voor ernstige verontreiniging	1.485	258	1.227
Kleinschalige verontreinigingen (duur)	850	140	710
Chemische wasserijen	177	10	167
Onbekende bron	157	44	113
Waterbodem	90	38	52
Gasfabrieksterreinen	22	5	17
Totaal	33.805	20.673	13.132

- Welke methode hebben we gehanteerd bij de inventarisatie? -

De werkvoorraad heeft betrekking op onderzoek en sanering van (vermoedelijk) ernstige gevallen van bodemverontreinigingen, die zijn ontstaan voor 1 januari 1987. Deze verontreinigingen zijn gerelateerd aan een verontreinigingsbron, zoals onder andere een benzinetankstation of een chemische wasserij. De puntverontreinigingen zijn geregistreerd in het bodeminformatiesysteem Globis van de provincie Utrecht (zie hoofdstuk 10). Ze zijn in Globis gekarakteriseerd aan de hand van de Uniforme Bron Indeling potentieel bodemvervuilende activiteiten, de zogenaamde UBI-code. Voor iedere activiteit die mogelijk bodemverontreiniging kan veroorzaken is een unieke, landelijk gehanteerde, code beschikbaar. De code voorspelt aan de hand van de aard van de activiteit en de kans dat daaruit een bodemverontreiniging is ontstaan, hoe groot de kans is op een geval van ernstige bodemverontreiniging en de noodzaak tot het treffen van sanerende maatregelen. Deze kans wordt vastgelegd in een NSX-score, die vervolgens de indeling in een aantal klassen (zie kader) bepaalt. Met behulp van historisch onderzoek of bodemonderzoek wordt deze inschatting geverifieerd.

Toelichting op UBI-indeling van bodemverontreinigingen

UBI-code: Uniforme Bron Index. Codering en beschrijving van bodembedreigende activiteiten met daaraan gerelateerde sterkte van de bron en vrijkomende stoffen. Voor vrijwel iedere (voormalige) bedrijfsactiviteit is een code beschikbaar.

NSX-score: NakkenStoffenindeX. Op basis van bodembedreigende activiteiten wordt aan locaties met een UBI-code een NSX-score toegekend. De score kent een verdeling van 0 tot 1.000.

Indeling op basis van NSX-score
NSX-score < 100: potentiële verontreiniging
NSX-score = 100 of groter: potentieel ernstige verontreiniging
NSX-score = 300 of groter: potentieel urgente verontreiniging

Op één locatie kunnen meerdere bedrijfsactiviteiten hebben plaatsgevonden. Deze locatie kent dus meerdere UBI-codes. De bovenstaande indeling vindt plaats op basis van de UBI met de hoogste NSX-score op de locatie: de Dominante UBI (**DUBI**).

- Waterbodems -

Ten behoeve van het Uitvoeringskader Baggerspecie Provincie Utrecht 2005-2010 hebben we de baggeropgave voor de komende 10 jaar in beeld gebracht. In de provincie Utrecht is circa 7 miljoen m^3 ernstig verontreinigde bagger (klasse 3 of 4) aanwezig. Bagger in de uiterwaarden van de Nederrijn en Lek is hierbij niet meegerekend. Dit gebied behoort qua bevoegdheden tot Rijkswaterstaat. Voor het Meerjarenprogramma 2005-2010 hebben de waterbeheerders hun bagger- of saneringsprogramma's ingediend. Er zijn vier grotere saneringen gepland en een groot aantal kleinere. Ook zijn er verschillende verdachte locaties waarvan nog niet bekend is hoe groot het geval is en dus ook niet wat de kosten zullen zijn. Hiervoor is een schatting gemaakt van de kosten. Een groot deel van de ernstig verontreinigde bagger zal tijdens normale onderhoudswerkzaamheden worden verwijderd.

5.3 Bodemsaneringsketen

Iedere (vermoedelijk) ernstige bodemverontreiniging dient een aantal stadia te doorlopen. In tabel 5.2 zijn deze stadia genoemd en is tevens aangegeven welke inspanning nodig is om in het volgende stadium te komen of om de keten te verlaten. In bijlage 6 is een overzicht opgenomen van protocollen en richtlijnen voor het definiëren van de benodigde inspanning. Het eerste stadium is

de verdenking van bodemverontreiniging. Onlangs heeft de provincie Utrecht een inventarisatie afgerond waarin alle gemeentelijke en provinciale relevante archieven zijn onder-zocht op locaties waar, op basis van historisch bodemgebruik, mogelijk een bodem-verontreiniging is ontstaan. Dankzij deze inventarisatie zijn vele (mogelijke) bodem-verontreinigingen op basis van het historische bodemgebruik in beeld gebracht. Meer over dit spoor 1 van het Landsdekkend Beeld vindt u terug in paragraaf 5.2. In hoofdstuk 6 van de PMV zijn de eisen ten aanzien van verzoeken om beschikkingen en meldingen bij de provincie Utrecht opgenomen. In onderstaande tabel wordt daar regelmatig naar verwezen. U kunt de bijlage vinden op de website van de provincie Utrecht en in bijlage 3 van deze Nota uitvoeringsbeleid bodem.

Tabel 5.2a *Stadia in bodemsaneringsketen*

Stadium in keten:	**Inspanning**	**Verlaten van keten indien:**
Verdenking van bodemverontreiniging	Met een historisch onderzoek kunt u onderzoeken of op de locatie een bodembedreigende activiteit heeft plaatsgevonden. Indien dat het geval blijkt te zijn, kunt u met een verkennend of oriënterend bodemonderzoek een eerste inschatting krijgen of de bodem daadwerkelijk verontreinigd is geraakt. Een handig hulpmiddel bij het beoordelen van voormalige bedrijfsactiviteiten is het zogenaamde UBI-model. In dit model is een uitgebreide categorisering van bedrijfsactiviteiten opgenomen. Het model voorspelt, aan de hand van de aard van de activiteit en de kans dat daaruit een bodemverontreiniging is ontstaan en hoe groot de kans is op een geval van ernstige bodemverontreiniging. Het bevoegd gezag gebruikt dit model ook voor het plannen van haar inspanningen in het kader van bodemsanering. In het bodeminformatiesysteem staan de verdenkingen van bodemverontreiniging (vermeldingen van bodembedreigende activiteiten) conform het UBI-model vermeld. De provincie Utrecht toetst of het historisch en verkennend/oriënterend onderzoek (of latere onderzoeken) zich voldoende op mogelijke verontreiniging vanuit deze verdenkingen gericht heeft. Indien dat niet het geval is, dient aanvullend onderzoek te worden uitgevoerd. Als uit bodemonderzoek blijkt dat voor één van de onderzochte stoffen een concentratie boven de streefwaarde aanwezig is, is er mogelijk sprake van een geval van bodemverontreiniging	... uit historisch, verkennend of oriënterend onderzoek blijkt dat er geen sprake is van een verontreiniging

Geval van bodemverontreiniging	De Wbb spreekt van een bodemverontreiniging indien de streefwaarde wordt overschreden. Het geval van bodemverontreiniging is het gebied binnen de contour van de streefwaarde. In de Wbb is een geval van bodemverontreiniging als volgt omschreven: "geval van verontreiniging of dreigende verontreiniging van de bodem dat betrekking heeft op grondgebieden die vanwege die verontreiniging, de oorzaak of de gevolgen daarvan in technische, organisatorische en ruimtelijke zin met elkaar samenhangen" Zodra is vastgesteld dat sprake is van een geval van bodemverontreiniging, kunt u met bodemonderzoek vaststellen of er sprake is van een geval van ernstige verontreiniging.	... uit bodemonderzoek blijkt dat de er geen concentraties aanwezig zijn boven de tussenwaarde.
Geval van ernstige bodemverontreiniging	Er is sprake van een geval van ernstige verontreiniging indien voor tenminste één stof de gemiddelde gemeten concentratie van minimaal 25 m^3 bodemvolume in het geval van grond- en sedimentverontreiniging of 100 m^3 bodemvolume in het geval van grond waterverontreiniging, hoger is dan de interventiewaarde. Uit het nader onderzoek naar de aard, omvang en risico's van het geval van bodemverontreiniging met risicobeoordeling moet blijken of, bij het huidige bodemgebruik, sprake is van actuele risico's voor mens en milieu. De Wbb drukt deze risico's uit in de term urgentie voor bodemsanering.	... ... uit bodemonderzoek blijkt dat geen sprake is van een geval van ernstige bodemverontreiniging (dit wordt door de provincie vastgelegd in een beschikking).
Geval van ernstige bodemverontreiniging met een saneringsurgentie	Als blijkt dat er bij het huidige bodemgebruik sprake is van risico's, dan is sanering (milieu-)urgent. Voor urgente gevallen wordt aanvullend het saneringstijdstip afgeleid. Voor de bepaling van de urgentie en van het uiterste saneringstijdstip is een systematiek ontwikkeld, die rekening houdt met humane, ecotoxicologisch risico's en de verspreidingsrisico's. Deze systematiek kent haar juridische grondslag in artikel 36 en 37 van de Wbb.	... uit de risicobeoordeling blijkt dat er geen sprake is van een risico bij het huidige bodemgebruik. Dit dient het bevoegd gezag in een beschikking op ernst en urgentie vast te leggen

	Uitgangspunt van de urgentiesystematiek is, dat een geval van ernstige bodemverontreiniging saneringsurgent is tenzij voor alle drie de aspecten is aangetoond dat het actuele risico bepaalde criteria niet overschrijdt. De gevallen van ernstige bodemverontreiniging met een saneringsurgentie worden ingedeeld in de volgende categorieën: • Categorie 1: u dient binnen vier jaar na afgifte van de beschikking op ernst, urgentie en tijdstip te zijn begonnen met de sanering. • Categorie 2: u dient binnen tien jaar na vaststelling van de beschikking te zijn begonnen met de sanering. • Categorie 3: u dient voor het jaar 2015 te zijn begonnen met de sanering. Met het verstrijken van de jaren zijn de categorieën 2 en 3 samengesmolten.	
Beschikking op ernst, urgentie en tijdstip	Voor alle gevallen van ernstige bodemverontreinigingen zal het bevoegd gezag haar oordeel over de saneringsurgentie vastleggen in een beschikking. Deze vaststelling vindt plaats op basis van een nader onderzoek en een risico-beoordeling. De provincie Utrecht legt, als bevoegd gezag Wbb, in een beschikking vast of het gaat om een ernstige verontreiniging en of de sanering van deze verontreiniging urgent is. De provincie geeft tevens het uiterlijke tijdstip aan waarop met de sanering dient te zijn aangevangen.	… sprake is van een ernstige verontreiniging, maar geen saneringsurgentie dan verdwijnt de locatie (na de vastlegging van een beschikking) uit de keten. De ernstige verontreiniging blijft wel geregistreerd als ernstig geval, met het oog op mogelijke functiewijzigingen
Onderzoek naar saneringsdoel-stelling en wijze van sanering	Indien u een bodemsanering gaat uitvoeren, dan dient u door middel van een saneringsplan toestemming te vragen voor de voorgenomen werkwijze. Een onderzoek naar de meest geschikte saneringsvariant wordt een saneringsonderzoek genoemd. De eisen aan het saneringsonderzoek en aan het saneringsplan zijn opgenomen in de PMV.	-

Beschikking op saneringsplan	Voor het uitvoeren van sanering van een geval van ernstige verontreiniging heeft u vooraf de instemming van het bevoegde gezag nodig. Een aanvraag voor de instemming met een saneringsplan dient vergezeld te gaan van de onderzoeksrapporten en een saneringsplan. De eisen waaraan een saneringsplan moet voldoen staan in de PMV. De bevindingen van het bevoegde gezag worden vastgelegd in een beschikking. De beschikking kan op haar beurt verwijzen naar het onderliggende saneringsplan of voorwaarden aan de sanering verbinden.	-
Uitvoeren van de sanering	Bodemsaneringen worden uitgevoerd volgens de afgegeven beschikking. De provincie heeft een wettelijke taak ten aanzien van het toezien op de uitvoering. De start van de sanering dient u vooraf bij de provincie te melden. Aan de hand van deze melding zal de provincie haar toezicht op de sanering inrichten.	-
Afgeronde sanering	De provincie beoordeelt aan de hand van een evaluatierapport of een sanering is afgerond.	.... uit het evaluatierapport blijkt dat de sanering afdoende is uitgevoerd en de provincie daarmee heeft ingestemd.

- Extra stadia na aanpassing van de Wbb -

Met de aanpassing van de Wbb in 2005 zal een uitbreiding komen op het aantal beschikkingsmomenten. Deze zijn in tabel 5.2b genoemd.

Tabel 5.2b *Stadia in bodemsaneringsketen*

Beschikking op evaluatierapport	Met de aanpassing van de Wbb is het bevoegd gezag wettelijk verplicht om evaluatierapporten te beschikken. Een bodemsanering is formeel afgerond, zodra het bevoegde gezag dit in een beschikking heeft vastgelegd. In de beschikking kunnen opmerkingen worden opgenomen over de wijze waarop en waarom is afgeweken van het oorspronkelijke saneringsplan. In de PMV zal te zijner tijd worden aangegeven welke gegevens in het evaluatierapport moeten worden opgenomen.	.... het bevoegd gezag een beschikking heeft afgegeven waarin ze zich akkoord verklaart met het saneringsresultaat.

Beschikking op nazorgplan	Met de aanpassing van de Wbb komt er voor het bevoegd gezag een verplichting om ook de nazorgplannen te gaan beschikken. In deze plannen zijn de noodzakelijke nazorgmaatregelen en gebruiksbeperkingen beschreven. In de PMV zal te zijner tijd worden aangegeven welke gegevens in het evaluatierapport moeten worden opgenomen.	.... de provincie in een beschikking nazorg en gebruiksbeperking heeft vastgelegd. Nadien treedt een traject buiten de bodemsanerings-operatie in werking.
Beëindigen nazorg en gebruiksbeperking	Het beëindigen van nazorg of gebruiksbeperking vindt plaats d.m.v. een besluit.	

- Wat verstaat de provincie onder een geval van bodemverontreiniging? -

Gevallen van bodemverontreiniging zijn er in alle soorten en maten. Uitgangspunt is de wettelijke definitie zoals beschreven in tabel 5.2. Op basis van deze definitie is een indeling mogelijk:

- **Puntverontreiniging.**
  Deze bodemverontreiniging is gerelateerd aan één verontreinigingsbron, zoals een ondergrondse tank, een benzinetankstation, een lekkage in een rioleringsbuis, incidenten met bedrijfsactiviteiten op bedrijfsterreinen en dergelijke. Deze puntverontreinigingen zijn sterk gerelateerd aan menselijk handelen op een locatie.
- **Diffuse verhoogde achtergrondgehalten.**
  Deze vorm van bodemverontreiniging heeft betrekking op een gebied dat door – soms meerdere - verontreinigingsbronnen is belast. Een voorbeeld daarvan is de depositie van luchtverontreiniging als gevolg van de uitstoot door verkeer en industrie. Een ander voorbeeld is de grootschalige belasting van een gebied met verontreinigende stoffen door een ophoging met verontreinigd materiaal. Diffuus verhoogde achtergrondgehalten zijn vaak aanwezig in gebieden die al eeuwenlang door mensen worden gebruikt, zoals de binnensteden van de oudere Utrechtse gemeenten. Ook het toemaakdek (zie paragraaf 8.4) wordt tot deze categorie gerekend. Op basis van jurisprudentie moeten diffuus verontreinigde gebieden meestal niet als één geval van bodemverontreiniging worden aangemerkt. De verontreinigingen zijn in het verleden meestal door diverse activiteiten en verschillende personen veroorzaakt. Meestal is dit echter niet meer te achterhalen.Wij zullen in dit soort situaties daarom het ontwikkelingsgebied (één of meerdere percelen) als gevalsgrens aanhouden indien de kwaliteit van de omliggende percelen niet bekend is.
- **Van nature verhoogde achtergrondgehalten.**
  Een aantal van de stoffen die te boek staan als verontreiniging komt ook van nature in de bodem voor. In de bodem komen van oudsher bijvoorbeeld sporen van metalen voor. In de meeste situaties zijn de concentraties van deze stoffen zo laag dat ze niet meetbaar zijn of onder de streefwaarde blijven. Enkele stoffen kunnen plaatselijk echter zodanig zijn opgehoopt dat ze boven de streefwaarde of zelfs boven de tussenwaarde of interventiewaarde uitkomen. Een bekend voorbeeld daarvan is de aanwezigheid van hoge concentraties arseen in het grondwater zonder dat er sprake is van een menselijke activiteit. Deze specifieke vorm van 'bodemverontreiniging' komt in paragraaf 8.3 aan de orde.

De provincie beschouwt alle locaties in bovengenoemde categorieën als gevallen van bodem-verontreiniging. Ieder geval wordt beoordeeld op basis van ernst en urgentie.
Voor complexe verontreinigingssituaties, waarbij meerdere vlekken, stoffen en oorzaken aan de orde zijn, kan het lastig zijn om vast te stellen wat de exacte grenzen van het geval zijn. In die situaties zal het bevoegd gezag beoordelen of er sprake is van één geval of van meerdere gevallen

van bodemverontreiniging. Bij deze beoordeling spelen met name de organisatorische, technische en ruimtelijke samenhang van de bodemverontreiniging een belangrijke rol.

- Wat zijn de criteria voor saneringsurgentie? -

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat urgente saneringen worden ingedeeld in drie tijdstipcategorieën. Met behulp van de urgentiesystematiek en de systematiek van Tijdstipbepaling worden zowel urgentie als het uiterste tijdstip van saneringsaanvang bepaald. Beide zijn geautomatiseerd in het programma SUS. In tabel 5.3 zijn de criteria opgenomen.
U kunt met SUS de saneringsurgentie afleiden en het tijdstip bepalen waarop uiterlijk met saneren moet worden gestart. SUS is een standaard-risicoanalyse. Voor de uiteindelijke beoordeling spelen daarnaast de locatiespecifieke omstandigheden een belangrijke rol. Het is uiteindelijk het bevoegd gezag, dat het eindoordeel over urgentie en tijdstip geeft.

Tabel 5.3 *Samenvatting van urgentie- en tijdstipbepaling*

Urgent of niet-urgent	**Tijdstip-Categorie**	**Risico-criteria**			
		Humaan	Bodem eco-systeem	Verspreiding (volume-toename)	Verspreiding (kwetsbaar object)
urgent	Categorie 1	Actueel risico (overschrijding MTR of TCL)	actueel risico en ligging in natuurgebied	> 5.000 m3/jaar	binnen 4 jaar bij kwetsbaar object
urgent	Categorie 2	geen actueel risico	actueel risico en ligging buiten natuurgebied	> 1.000 m3/jaar en < 5.000 m3/jaar	na 4 jaar maar binnen 10 jaar bij kwetsbaar object
urgent	Categorie 3	geen actueel risico	geen actueel risico	> 100 m3/jaar en < 1.000 m3/jaar of puur product	na 10 jaar maar vóór het jaar 2015 bij kwetsbaar object
niet-urgent	-	geen actueel risico	geen actueel risico	geen actueel risico	geen actueel risico

Toelichting:
- : niet van toepassing
MTR : Maximaal Toelaatbaar Risico
TCL : Toelaatbare Concentratie in Lucht

Uit de landelijke beleidsmonitoring blijkt dat voor meer dan driekwart van alle afgeronde saneringen in de afgelopen jaren sprake is van een maatschappelijke aanleiding om de sanering uit te voeren. Voorbeelden daarvan zijn de aan- of verkoop van vastgoed, stedelijke vernieuwing waarbij tegelijkertijd de bodemverontreiniging wordt aangepakt en de herinrichting van terreinen of de bouwactiviteiten waarbij de bodem bouwrijp wordt gemaakt. Het duidt op een landelijke trend die ook in Utrecht zichtbaar is: er wordt vooral gesaneerd om de bodem geschikt te maken voor het gewenste toekomstige gebruik of om juridische aansprakelijkheid in de toekomst te vermijden. Het aantal saneringen dat wordt uitgevoerd om risico's bij het huidige gebruik aan te pakken neemt relatief af.

UBPU

Deze ontwikkeling lijdt ertoe dat de provincie Utrecht vele aanvragen krijgt om gevallen van ernstige verontreiniging als 'urgent' te beschikken, zonder dat er daadwerkelijke risico's zijn onderzocht of aangetoond (de zogenaamde ***pro forma beschikkingen***). Het is het beleid van de provincie Utrecht dat ook voor deze verontreinigingen een risicobeoordeling op basis van de urgentiesystematiek en de systematiek voor Tijdstipbepaling noodzakelijk is. Redenen hiervoor zijn:

- In het verleden is gebleken dat deze saneringen niet doorgaan indien de voorgenomen bouwactiviteit niet doorgaat. In dat geval dient de provincie haar beschikking te handhaven, zonder dat duidelijk is of er werkelijk sprake is van een risico voor mens en milieu. Voordat wij derden gaan verplichten om de sanering uit te voeren moet er dan vooralsnog een risicobeoordeling plaatsvinden.
- Met behulp van een risicobeoordeling vooraf is het mogelijk om de risico-reductie als gevolg van de sanering te beoordelen. Zonder risicobeoordeling vooraf is dat niet mogelijk.

Aanpassing Wbb
Het ministerie van VROM heeft een aanpassing van de beoordeling van ernst, urgentie en tijdstip in voorbereiding: het saneringscriterium. Naar verwachting zal hiervoor eind 2005 een besluit op grond van de Wbb worden genomen. De urgentiesystematiek en de systematiek van Tijdstipbepaling komen dan te vervallen.

Na de wetsaanpassing zal dit saneringscriterium bepalend zijn. Indien een bodemverontreiniging bij het huidige gebruik niet voldoet aan het criterium, dan is een sanering op zo kort mogelijke termijn noodzakelijk. Op het moment van het verschijnen van deze Nota uitvoeringsbeleid bodem was de exacte inhoud van het saneringscriterium niet bekend. Waarschijnlijk zal het een beoordeling zijn, die is afgeleid van de huidige urgentiesystematiek.

Bodemverontreinigingen die wel voldoen aan het saneringscriterium hoeven op grond van de wet niet te worden gesaneerd. De wetgever laat dit over aan het initiatief van de bodemgebruiker of degene die de bodem wil gaan gebruiken.

5.4 Saneringsdoelstellingen

Eind jaren '90 zijn de oorspronkelijke saneringsdoelstellingen van bodemsanering gewijzigd. Tot die tijd gold de doelstelling 'multifunctioneel, tenzij….'. Op dit moment wordt de saneringsdoelstelling bepaald door functiegericht en kosteneffectief saneren.
In de Wbb wordt een belangrijk onderscheid gemaakt tussen bodemverontreinigingen die zich bevinden in het bovenste gedeelte onder het maaiveld waarmee de mens direct in aanraking kan komen (de zogenaamde ***bovengrond***) en verontreinigingen die zich in diepere bodemlagen bevinden (de zogenaamde ***ondergrond***). Het is een onderscheid dat gebaseerd is op de volgende uitgangspunten:

- De bovengrond is de bodemlaag die zich direct aan maaiveld bevindt. In deze laag, zo'n 0,5 tot 1 meter dik, bevinden zich veelal immobiele verontreinigingen zoals metalen en PAK. Saneringen in deze laag worden functiegericht uitgevoerd.
- De ondergrond is de laag waarin zich verontreinigingen bevinden die in het grondwater oplossen of met het grondwater verspreiden. Het gaat daarbij vaak om verontreinigingsgroepen zoals vluchtige aromatische en gechloreerde koolwaterstoffen. Kenmerkend voor deze bodemverontreinigingen is de aanwezigheid van een verontreinigingskern in de bodem waaruit voortdurend materiaal wordt geleverd aan het grondwater. Hierdoor ontstaat een verontreinigingspluim die zich zowel horizontaal als verticaal door de bodem zal verspreiden. Deze verontreinigingen dienen kosteneffectief te worden aangepakt, waarbij wordt gestreefd naar het verwijderen van de verontreinigingskern en een stabiele eindsituatie van de verontreinigingspluim.

Het onderscheid en het functiegericht en kosteneffectief saneren is toegelicht in de publicatie 'Van trechter naar zeef' en wettelijk verankerd in de LSO-regeling (Locatiespecifieke omstandigheden)

van oktober 2003. De regeling is uitgebracht in afwachting van de opname van de nieuwe saneringsdoelstellingen in de Wbb. Dit zal eind 2005 aan de orde zijn, bij de aanpassing van de Wbb. In onderstaand kader is het functiegericht en kosteneffectief saneren toegelicht zoals dit in de regelgeving en het landelijke beleid is opgenomen. Verderop in deze paragraaf is de invulling van de provincie van dat beleid toegelicht. Daar wordt ook aandacht besteed aan de doelstellingen voor natuur- en landbouwgebieden.
Centraal uitgangspunt in het provinciale beleid voor saneringsdoelstellingen is dat bij de aanpak van bodemverontreinigingen nazorgmaatregelen en gebruiksbeperkingen zoveel als mogelijk worden beperkt. In de afweging ten aanzien van saneringsvarianten en het achterlaten van verontreinigingen is dat een belangrijk criterium, omdat het een claim legt op de toekomst.

Functiegericht en kosteneffectief saneren

Functiegericht en kosteneffectief saneren betekent sneller, goedkoper en met meer rendement saneren. In veel gevallen blijft verontreiniging in de bodem achter. Dat betekent dat er zorg nodig is en verantwoord met de achterblijvende verontreinigingen moet worden omgegaan.

Functiegericht saneren
Onder functiegericht saneren wordt verstaan dat de bodem, na sanering, geschikt is voor de beoogde gebruiksvorm. In 'Van trechter naar zeef' is hiervoor een standaardaanpak geformuleerd die uitgaat van het aanbrengen van een leeflaag. Deze leeflaag dient aan bepaalde eisen te voldoen, die in de publicatie 'Van trechter naar zeef' zijn toegelicht. Er zijn vier bodemgebruikvormen onderscheiden:
1. Wonen en intensief gebruikt (openbaar) groen
2. Extensief gebruik (openbaar groen)
3. Bebouwing en verharding
4. Landbouw en natuur

Voor de eerste twee vormen zijn bodemgebruikswaarden (BGW) afgeleid, die aangeven aan welke chemische samenstelling de leeflaag moet voldoen. Ook voor de vierde vorm zijn deze in ontwikkeling, maar ze zijn nog niet vastgesteld. Voor de derde vorm zijn geen BGW's afgeleid, bij deze gebruiksvorm volstaat het aanbrengen van een isolerende en aaneengesloten verharding.

Kosteneffectief saneren
Verspreiding van verontreinigde stoffen treedt vaak op vanuit een bron (grond met relatief hoge gehalten, drijflagen en zaklagen) naar een verontreinigingspluim in het grondwater, die daardoor alsmaar groter kan worden. Wegnemen van de bron en de pluim is de beste maatregel om dat te verhinderen. Volledig wegnemen is technisch en financieel echter niet altijd mogelijk. Bij de mate van verwijdering laat het beleid zich leiden door het begrip 'kosteneffectiviteit'. Het beleid voor deze, vaak mobiele, verontreiniging is vastgelegd in een rapport met de titel 'Doorstart A5'. Een nadere uitwerking van het afwegingsproces is opgenomen in het praktijkdocument ROSA (zie ook paragraaf 5.4.2).

5.4.1 Saneringsdoelstelling voor de bovengrond

Bij het saneren van de bovengrond kunt u gebruik maken van vier typen saneringsdoelstellingen. De voorkeursvarianten zijn de volledige verwijdering van de verontreiniging of het aanbrengen van een leeflaag volgens de standaardaanpak van 'Van trechter naar zeef'. De andere twee typen zijn maatwerk op locatieniveau en gebiedsgericht afwijken van de BGW's. Hieronder zijn ze alle vier toegelicht en is het aanvullende beleid van de provincie Utrecht ten opzichte van het landelijke beleid verwoord.

- Volledige verwijdering -

Volgens deze variant worden alle verontreinigingen binnen het geval uit de bodem verwijderd. Deze 'oude' saneringsdoelstelling is nog altijd een veelgebruikte methode voor saneringen in de

bovengrond. Uit praktijkervaringen blijkt dat saneerders de voorkeur geven aan de volledige verwijdering. Achterblijvende verontreinigingen kunnen beperkingen opleveren voor toekomstige functieveranderingen of kunnen een belemmering zijn bij de verkoop van het terrein. Vooral bij verontreinigingen van kleinere omvang, waarbij de volledige verwijdering nauwelijks extra inspanningen vergt ten opzichte van de functiegerichte sanering, is het raadzaam om de verontreiniging volledig te verwijderen.
Indien u werkt volgens deze saneringsaanpak, is het niet noodzakelijk dat u ook nog andere saneringsvarianten uitwerkt. U kunt volstaan met het uitwerken van de volledige verwijderingsvariant.

- Standaardaanpak door middel van een leeflaag -

In 'Van trechter naar zeef' is de standaardaanpak van saneringen beschreven, die uitgaat van de toepassing van een leeflaag op een immobiele verontreiniging die zich vlak onder het maaiveld bevindt. Zowel de publicatie als de regeling geeft geen definitie van de dikte van deze bovengrond, maar in de praktijk gaat het om de bovenste bodemlaag van 0,5 tot 1 meter onder maaiveld.
Indien er wordt gewerkt volgens de standaardaanpak uit 'Van trechter naar zeef', is het niet noodzakelijk dat ook andere saneringsvarianten in een saneringsplan worden uitgewerkt. Er kan worden volstaan met de uitwerking van de standaardvariant voor de betreffende gebruiksvorm.

UBPU

De provincie Utrecht volgt het landelijke beleid ten aanzien van saneringen in de bovengrond. Dat beleid is in bovenstaand kader beschreven en kent vier bodemgebruiksvormen. Als toelichting daarop zijn door ons de onderstaande punten geformuleerd. Deze toelichting wordt door de provincie noodzakelijk geacht op basis van ervaringen in de recente jaren met leeflaagsaneringen:

- **De dikte van de leeflaag**
  De dikte van een leeflaag is afhankelijk van de toekomstige gebruiksfunctie en de daarbij behorende gebruiksvorm. Belangrijke afweging daarbij is dat de mens niet in aanraking kan komen met de verontreinigde grond onder de leeflaag. Hierbij moet redelijkerwijs rekening worden gehouden met het toekomstige gebruik van de locatie. In de afweging is dus ook meegenomen of toekomstige bewoners mogelijk hun tuin zullen omspitten of vijvers zullen aanleggen. De provincie hanteert de volgende uitgangspunten:
  - Functies met BGW1 krijgen een leeflaag van minimaal 1 meter dikte (na zetting en inklinking).
  - De leeflaag van openbaar groen (BGW2) is minimaal 0,5 meter dik (na zetting en inklinking).
  - Voor openbaar groen, maar ook voor wonen, is de geplande aanwezigheid van diepwortelende planten en bomen van belang. Hiermee dient bij het bepalen van de dikte van de leeflaag rekening te worden gehouden. Uitgangspunt daarbij is een dikte van de leeflaag van 1,5 meter (na zetting en inklinking).
- **Het aanbrengen van een signaallaag**
  Bij de aanleg van een leeflaag dient een signaallaag te worden aangebracht waaruit het onderscheid tussen de leeflaag en de onderliggende (ernstig verontreinigde) bodem blijkt. De signaallaag dient herkenbaar, waterdoorlatend en duurzaam te zijn.
- **Leeflaag onder bebouwing?**
  Onder bebouwing is een leeflaag niet noodzakelijk omdat ervan wordt uitgegaan dat direct contact met de ernstig verontreinigde grond is uitgesloten. Indien zich onder de bebouwing een kruipruimte bevindt, dan dient de saneerder passende maatregelen te nemen om contact met de onderliggende verontreiniging te voorkomen. Voorbeelden van dergelijke maatregelen zijn een laag grond van afwijkende fysische samenstelling (zodat deze als signaallaag herkenbaar is) of het aanbrengen van een betonvloer.
- **Combinatie van bodemgebruiksvormen**
  Het beleid van de provincie is er op gericht om geen postzegels te creëren. Vooral in stedelijke situaties kunnen meerdere bodemgebruiksvormen naast elkaar voorkomen. Uitgangspunt voor de provincie is, dat in deze situatie naar het feitelijke gebruik wordt gekeken en de werkelijke contactmogelijkheden met de verontreiniging. De provincie kiest hiervoor omdat

zo gebruiksbeperkingen en/of nazorgactiviteiten zoveel als mogelijk worden voorkomen of beperkt. **Voorbeelden** hiervan zijn:

- een terras in een tuin bij een woning is niet gebruiksvorm 3, maar gebruiksvorm 1 want het terras is onderdeel van de tuin;
- 'wonen boven winkels' (waarbij het wonen niet-grondgebonden is, dus geen tuin achter de winkels) is gebruiksvorm 3 en niet gebruiksvorm 1;
- appartementen boven bergingen op de begane grond (niet-grondgebonden wonen) met daaromheen parkeerplaatsen en openbaar groen is:
  - gebruiksvorm 3 voor het bouwwerk en de verhardingen en gebruiksvorm 2 voor het groen wanneer het openbaar groen duidelijk een groot afzonderlijk gedeelte is;
  - gebruiksvorm 3 voor het bouwwerk en gebruiksvorm 2 voor de verhardingen en het openbare groen wanneer de verhardingen en het groen elkaar afwisselen.

- **Inconsistentie in normenkaders bij toepassing van grond bij bodemsaneringen**
  Het Bouwstoffenbesluit kent een vrijstellingsregeling ten aanzien van de beoordeling van grond (zie paragraaf 7.3.1). De zogenaamde MVR-grond wordt daarbij als schone grond beschouwd. De provincie Utrecht is van mening dat de concentraties van individuele parameters in de grond bij de toepassing binnen een sanering dienen te voldoen aan de BGW's. De kans op een overschrijding van een BGW is niet zo heel groot (let vooral bij lood op de BGW), maar aanwezig.

- Maatwerk op locatieniveau -

Niet altijd zullen de hierboven beschreven varianten haalbaar zijn. Voorbeelden daarvan zijn locaties waar een leeflaag niet mogelijk is of omdat de toekomstige bestemming een andere ingreep vraagt. Daarnaast kan het, om civieltechnische of geo-hydrologische redenen, wenselijk zijn om af te wijken van de bovengenoemde minimale dikten van de leeflaag.

Voor deze situaties kunt u in een saneringsplan een andere saneringsvariant uitwerken.
Voor deze maatwerksituaties dient u echter tevens de variant te beschrijven die uitgaat van volledige verwijdering. Aan de hand van beide varianten dient u te beargumenteren waarom de maatwerkvariant voor deze locatie de beste oplossing is. De provincie zal per geval beoordelen of de voorgestelde variant voldoende garanties biedt om direct contact met de bodemverontreiniging te vermijden.

- Gebiedsgericht afwijken van bodemgebruikswaarden -

De wetgever staat toe om voor een gebied met een specifieke problematiek te kiezen voor een maatwerkoplossing. Voor de provincie Utrecht is het toemaakdekgebied in het noord-westelijke deel van provincie Utrecht een dergelijk gebied (zie paragraaf 9.4). Deze specifieke problematiek geldt ook voor binnenstedelijke ernstig verontreinigde ophooglagen en gebieden met diffuus verhoogde achtergrondgehalten.

Indien u verwacht dat in uw gebied een specifieke problematiek aan de orde is, waarvoor gebiedsgericht beleid noodzakelijk is, dan kunt u contact opnemen met de provincie Utrecht. Gezamenlijk zullen we dan onderzoeken of het gebied en haar problematiek inderdaad hiervoor in aanmerking komt, welke actoren bij de ontwikkeling van het beleid betrokken moeten worden en hoe dit beleid voor het gebied tot stand komt.

Aanpassing Wbb
De wetgever zal in de toekomst meer ruimte bieden voor provinciaal en gemeentelijk beleid. In 2006 wordt een handreiking verwacht waarmee provincies en gemeenten zelf ambities en beleid kunnen formuleren in het gebied tussen de streefwaarde (schone bodem) en het saneringscriterium (landelijk criterium voor sanering). De ambities zullen dan maatgevend zijn voor de te bereiken saneringsdoelstellingen.

- Hoe gaat de provincie om met wijzigingen op het saneringsplan voor saneringen in de bovengrond? -

Tijdens het uitvoeren van een bodemsanering kunnen omstandigheden aanwezig zijn, die nopen tot een aanpassing van het oorspronkelijke saneringsplan. De verontreinigingscontour kan anders zijn dan op basis van het bodemonderzoek was geschat. Of de saneringsmethode blijkt niet aan te slaan. Indien u in een dergelijk geval wilt afwijken van de oorspronkelijke saneringsmethode of saneringsdoelstelling, dan dient u de provincie daarvan op de hoogte te brengen. De provincie beoordeelt de afwijking van de saneringsvariant op ambtelijk niveau. Afwijken is alleen toegestaan indien de provincie daar schriftelijk toestemming voor heeft gegeven. Indien een andere saneringsmethode wordt gekozen, die leidt tot andere saneringsdoelstellingen, dan dient u het saneringsplan aan te passen en een nieuwe beschikking bij het bevoegd gezag aan te vragen.

- Hoe gaat de provincie om met de aanleg van kabels en leidingen in ernstig verontreinigde grond? -

Bij de aanleg van kabels en leidingen kunnen gevallen van ernstige bodemverontreiniging of diffuus verontreinigde gebieden worden doorkruist. Het is niet reëel te veronderstellen dat u de volledige verontreiniging saneert of dat u de sleuf opvult met schone grond. Het is ook niet wenselijk om u het totale traject van een saneringsplan en een beschikking te laten doorlopen. U dient deze ingreep wel bij de provincie te melden.

> ***Besluit Uniforme Saneringen (BUS)***
> In paragraaf 5.6.2. wordt ingegaan op de inwerkingtreding van het BUS, eind 2005. Eén van de onderdelen van dit besluit voorziet in de aanpak van verontreinigde bodem bij de aanleg van kabels en leidingen. Ook in dit nieuwe besluit zal worden gewerkt op basis van meldingen. Zodra het besluit inwerking is getreden, dient conform deze regels te worden gewerkt.

Grond die tijdens de aanleg vrijkomt kan, op basis van voorwaarden voor tijdelijke uitplaatsing in de Wbb, worden teruggeplaatst. Indien u grond aanvoert voor het vullen van de sleuf dan dient u rekening te houden met:

- De regels die de gemeente stelt ten aanzien van grondverzet binnen haar gemeentegrenzen (zie paragraaf 7.3 en 7.4 voor een toelichting op bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen) én
- De BGW die van toepassing is voor de betreffende gebruiksvorm en/of het desbetreffende gebied.

De provincie neemt geen verantwoordelijkheid voor het aanleggen van kabels en leidingen in verontreinigde grond. Dat is de verantwoordelijkheid voor degene die deze infrastructurele voorzieningen aanlegt.

- Hoe gaat de provincie om met herschikken binnen het geval? -

UBPU

De provincie Utrecht voert ten aanzien van het herschikken of verplaatsen van ernstig verontreinigde grond een restrictief beleid. Ernstig verontreinigde grond dient in principe uit het milieu te worden verwijderd, omdat het gebruik ervan nu of in de toekomst tot problemen ten aanzien van de volksgezondheid of de vitaliteit van het ecosysteem kan leiden. Het hergebruik van ernstig verontreinigde grond als bodem en in werken is daarom niet toegestaan. Hierop is één uitzondering: onder bepaalde voorwaarden is het verplaatsen van ernstig verontreinigde grond binnen een geval van ernstige bodemverontreiniging waaruit de ernstig verontreinigde grond afkomstig is, toegestaan. De voorwaarden die wij aan het herschikken verbinden zijn:

- De herschikking dient te worden beschreven in een saneringsplan, waarbij de (overige) saneringsmaatregelen voor mobiele en immobiele verontreinigingen onverminderd dienen te voldoen aan het bepaalde in de Regeling locatiespecifieke omstandigheden, dan wel de regelgeving die in de toekomst daarvoor in de plaats zal komen. Er heeft bovendien toetsing op de aanvaardbaarheid van actuele risico's voor de toekomstige functies plaatsgevonden.
- De te herschikken grond is van een vergelijkbare of betere kwaliteit als de ontvangende bodem. De grond is van een vergelijkbare of betere kwaliteit als volgens de resultaten van een

depotbemonstering van de ontgraven, te herschikken grond is vastgesteld dat het gemiddelde concentratieniveau van de grond kleiner of gelijk is aan tweemaal het gemiddelde van de ontvangende bodem.
- De grond wordt herschikt binnen het geval van ernstige verontreiniging waaruit het afkomstig is. Het is verboden om ernstig verontreinigde grond te hergebruiken buiten het geval. Dit verbod geldt eveneens indien het gaat om een gezamenlijke sanering, bedoeld in artikel 42 van de Wbb van meerdere gevallen.

Indien niet aan de deze voorwaarden wordt voldaan, staat de provincie Utrecht het herschikken van ernstig verontreinigde grond niet toe en dient de ontgraven, ernstig verontreinigde grond te worden verwijderd.
Bovenstaand beleid heeft tot doel om ongecontroleerde toepassing van ernstig verontreinigde grond tegen te gaan.

5.4.2 Saneringsdoelstelling voor de ondergrond

Een mobiele verontreiniging is een verontreiniging die zich verder kan verspreiden in het bodemsysteem. Verspreiding vindt vaak plaats vanuit een bron (grond met relatief hoge gehalten) naar een pluim in het grondwater, die daardoor alsmaar groter kan worden. Zoals in het PMP en het WHP is aangegeven streeft de provincie Utrecht ernaar dat al het grondwater voldoet aan de kwaliteitseisen van de KRW (zie o.a. tabel 2.1). De provincie Utrecht wil daarom zo veel mogelijk voorkomen dat verontreinigingen zich naar en via het grondwater verspreiden en streeft naar stabiele eindsituaties voor de grondwaterverontreinigingen.

- Welke algemene doelstelling wordt nagestreefd? -

Bij sanering van een mobiele verontreiniging staat het tegengaan van verspreiding van de verontreiniging centraal (naast natuurlijk het verhinderen van blootstelling). Wegnemen van alle verontreiniging is de beste maatregel om dit te bereiken. Beleidsmatig gezien heeft het volledig wegnemen van de verontreiniging dan ook de voorkeur. Volledig wegnemen is technisch en financieel echter niet altijd mogelijk.
De aanpak van mobiele verontreinigingen in de ondergrond is doorgaans complexer dan de aanpak van verontreinigingen in de bovengrond. Het is voor de ondergrond niet mogelijk om steeds dezelfde standaardaanpak te volgen. Het is ook niet mogelijk om een bodemgebruikswaarde voor grondwater af te leiden.

- Afwegingsproces per locatie of verontreiniging -

De saneringsdoelstelling van een sanering in de ondergrond is het resultaat van een afwegingsproces. Hoe daartoe te komen is beschreven in het landelijke beleidsdocument "Afwegingsproces voor de aanpak van mobiele verontreinigingen in de ondergrond" (ook wel bekend als "Doorstart A5", 2001). In het praktijkdocument ROSA (2004) is het afwegingsproces verder verfijnd en worden voorbeelden en hulpmiddelen aangereikt voor de praktische toepassing van dit afwegingsproces. Centraal in dat beleid staat de saneringsladder. Aan de hand van het afwegingsproces wegen saneerders van mobiele verontreinigingen in de ondergrond iedere keer de saneringsvarianten af ten opzichte van elkaar. Uiteindelijk leidt dit tot een voor dat geval meest geschikte saneringsvariant.

- Wat is de saneringsladder? -

Het landelijke beleid voor mobiele verontreinigingen is opgebouwd aan de hand van een saneringsladder. Deze ladder telt vijf treden. De treden leiden tot een eindsituatie die onderling van elkaar verschillen in de mate van achterblijvende verontreiniging en in de mate waarin een stabiele eindsituatie wordt bereikt. Hoe hoger op de 'saneringsladder", des te minder zorg (registratie, grondwatermonitoring, IBC) er nodig is na de sanering. De provincie streeft naar minimalisering van de zorg en dus naar een zo hoog mogelijke trede op de saneringsladder.

- **Trede 1: volledige verwijdering én stabiele eindsituatie**
  De volledige verwijdering van zowel bron als pluim heeft de hoogste voorkeur. Dit is de referentievariant, die gelijk staat aan de hoogste trede van de saneringsladder. Het kan echter zijn dat de kosten van volledige verwijdering niet in verhouding staan tot de milieuwinst die ermee wordt behaald. De praktijk leert dat het rendement van een grondwatersanering in de tijd vaak snel afneemt. Hoe langer de sanering duurt hoe hoger de kosten worden om eenzelfde hoeveelheid verontreiniging te verwijderen. Daarom mag op basis van kosteneffectiviteit of technische aspecten van de referentievariant worden afgeweken. Af te wegen aspecten daarbij zijn verdeeld naar vaste en optionele aspecten, zie tabel 5.4 (bron: ROSA).

Tabel 5.4 *Aspecten Rosa*

Vaste aspecten:	**Optionele aspecten:**
– Saneringskosten. – Saneringsduur en nazorg – Faalrisico's – Belasting andere milieucompartimenten – Risicoreductie – Herstel gebruiksmogelijkheden – Pluimgedrag – Verwijderde vracht – Afname aansprakelijkheid	– Aantasting natuurwaarden, – Aantasting cultuurhistorische waarden, – Aantasting archeologische en aardkundige waarden, – Schade tijdens uitvoering – Overlast – Verbetering imago – Waardevermeerdering

- **Trede 2 en 3: stabiele eindsituatie**
  Er is sprake van een stabiele eindsituatie als de omvang van de verontreinigingen binnen 30 jaar een duidelijke afnemende trend vertoont, die wijst op een terugkeer naar (nagenoeg) de oorspronkelijke omvang. Daarbij mogen zich nu en in de toekomst geen ontoelaatbare risico's voordoen voor mens en milieu. Bij een stabiele eindsituatie horen geen actieve zorgmaatregelen, gebruiksbeperkingen of nazorg. Vooraf moet aannemelijk worden gemaakt dat de verontreiniging binnen 30 jaar een afnemende trend zal gaan vertonen. De omvang van de verontreiniging mag tussentijds toenemen, als maar tijdig voor het verstrijken van de 30 jaar op basis van metingen kan worden aangetoond dat de verontreiniging in de eindsituatie kleiner is dan de oorspronkelijke omvang. Ook een loslatende en verschuivende pluim is toegestaan, als ten minste de totale omvang van de verontreiniging afneemt.
  Bij het streven naar de stabiele eindsituatie dient zoveel mogelijk van de bron en de pluim te worden verwijderd (zo gering mogelijke achterblijvende verontreiniging) waarbij het begrip kosteneffectiviteit leidend is. De restconcentraties kunnen variëren van de streefwaarde tot boven de interventiewaarde. Per verontreiniging wordt de eindconcentratie voor de start van de sanering overeengekomen tussen bevoegd gezag en saneerder. De eindconcentraties worden vastgelegd in de beschikking op het saneringsplan.
- **Trede 4 en 5: geen stabiele eindsituatie**
  De laagste twee treden van de saneringsladder leiden uiteindelijk niet tot een stabiele eindsituatie. De bevoegde overheid zal deze situaties naar de toekomst moeten beheersen door middel van (het voorschrijven van) nazorg en gebruiksbeperkingen.

- Wat is het standpunt van de provincie ten aanzien van mobiele verontreinigingen -

UBPU

De provincie Utrecht baseert haar beleid voor mobiele verontreinigingen in de ondergrond grotendeels op het afwegingsproces "Doorstart A5" en "ROSA", zoals hierboven beschreven.
De provincie wil de beschreven werkwijze stimuleren en roept initiatiefnemers van grondwatersaneringen op om in een vroeg stadium vooroverleg met de provincie te plegen. Omdat de provincie Utrecht in de praktijk een aantal knelpunten in het werken met het afwegingsproces Doorstart A5 signaleert, gelden in Utrecht de volgende aanvullingen op het landelijke beleid:

- **Soms maximaal haalbare variant in plaats van referentievariant.**
  Indien volledige verwijdering (referentievariant) aantoonbaar niet haalbaar is, moet in het saneringsonderzoek worden bepaald wat voor de locatie de technisch maximaal haalbare

verwijdering aan verontreiniging kan zijn, met inzet van alle mogelijke saneringstechnieken.

- **Eindconcentratie bij stabiele eindsituatie.**

De restconcentraties (nadat de eindsituatie is bereikt) kunnen variëren van beneden de streefwaarde tot boven de interventiewaarde. De provincie Utrecht geeft uiteraard de voorkeur aan zo laag mogelijke eindconcentraties nadat de sanering is afgerond, omdat daarmee de gebruiksbeperkingen en eventuele nazorgactiviteiten tot een minimum worden beperkt. De te bereiken eindconcentraties dienen in het saneringsplan en de beschikking, per parameter te worden vastgelegd.
We benadrukken dat de eindconcentratie niet het enige resultaat is waar we bij het beoordelen van saneringsplannen en de uitvoering van saneringen op letten. Het gaat tenslotte om het totale systeem, waarbinnen een stabiele eindsituatie dient te worden gecreëerd. ROSA biedt een goede handreiking van aspecten, meer dan alleen de eindconcentraties, om deze afweging te maken. Deze aspecten zijn in tabel 5.4 weergegeven.

- **Afwijken van referentievariant: LSO-verhoudingsfactor.**
  Als vuistregel voor het afwijken van de referentievariant op basis van kosteneffectiviteit hanteert de provincie Utrecht, naast de in Rosa opgenomen factoren, de in het IPO-document Beslismodel systeemkeuze bodemsanering genoemde verhoudingsfactor. Deze formule heeft de afgelopen 10 jaar in de praktijk bewezen een goede maat te zijn voor het afwijken van een referentievariant. Met deze formule worden de kosten van een IBC-variant vergeleken met de referentievariant.
- **Voorzienbare ontwikkelingen.**
  Bij het uitwerken van het saneringsplan dient rekening te worden gehouden met voorzienbare ontwikkelingen, die een verstoring van de stabiele eindsituatie kunnen betekenen. Voorbeelden daarvan zijn grondwateronttrekkingen of geplande bouwplannen waarvoor een bronbemaling nodig is. Voorzienbaar wordt door de provincie Utrecht gedefinieerd als: plannen die zeker doorgang zullen vinden.
- **Terugvalscenario.**
  De provincie Utrecht stelt bij alle saneringen in de ondergrond het beschrijven en globaal begroten van een terugvalscenario verplicht. De keuze voor een terugvalscenario is een heroverweging van de saneringsmethode. De provincie heeft, als bevoegd gezag, een stem in deze heroverweging. U kunt niet, zonder oordeel van de provincie, terugvallen op het terugvalscenario. Hieronder is de werkwijze verder beschreven.
- **IJkmoment na maximaal vijf jaar.**
  De ijkmomenten worden in het saneringsplan vastgelegd. De eerste dient in elk geval binnen vijf jaar na de start van de sanering plaats te vinden. Per ijkmoment dienen in het saneringsplan de signaalwaarden en actiewaarden per parameter te worden vermeld. Signaalwaarden dienen om de voortgang te toetsen en eventueel de monitoring bij te stellen. Actiewaarden geven de concentraties aan waarbij aanvullende maatregelen genomen moeten worden. Het inzetten van aanvullende maatregelen dient vooraf met de provincie te worden besproken. Hierbij wordt dezelfde lijn gevolgd als ten aanzien van het terugvallen op het terugvalscenario of het inzetten van een nieuwe saneringsvariant. Verderop in deze paragraaf wordt daarop ingegaan.
- **Einde sanering.**
  Indien voldaan is aan de saneringsdoelstelling dient een evaluatierapportage opgesteld te worden. Dit is één van de stappen uit de bodemsaneringsketen. De saneerder beschrijft in het rapport het behaalde resultaat en geeft (beargumenteerd) aan of en waar is afgeweken van het saneringsplan. Op basis hiervan kan het bevoegde gezag beoordelen of de sanering correct en in voldoende mate is uitgevoerd. Tevens moet uit de rapportage kunnen worden afgeleid of er nog vervolgacties in verband met nazorg en gebruiksbeperkingen noodzakelijk zijn, en welke dit zijn. Deze vervolgacties worden vastgelegd in een nazorgplan. Na de aanpassing van de Wbb medio 2005, zullen het evaluatierapport en het nazorgplan door het bevoegde gezag worden beschikt.
- **Procedure saneringsonderzoek.**
  De in stap 5 van het afwegingsproces Doorstart A5 genoemde ontvankelijkheidverklaring van het saneringsonderzoek door het bevoegd gezag, wordt door de provincie Utrecht vooralsnog

niet toegepast. De provincie Utrecht kiest voor constructief omgaan met saneringsinitiatieven. Hierin past geen overdreven formele opstelling van de provincie. De provincie zal vooroverleg stimuleren en zonder formele toetsingsmomenten schriftelijk reageren op ingediende saneringsonderzoeken. Deze dienen wel te voldoen aan de checklist saneringsonderzoek.

- **Afwegingsproces is richtinggevend.**
  Het in "Doorstart A5" en ROSA genoemde proces is richtinggevend. In sommige gevallen kan in onderling overleg worden afgesproken dat wordt afgeweken van de in Doorstart A5 genoemde processtappen. In kwetsbare gebieden (zie paragraaf 5.4.3) wordt het proces altijd doorlopen.

De provincie Utrecht is zich ervan bewust dat het uitvoeren van saneringen in de ondergrond een complex proces is. Met het hanteren van bovenstaande Utrechtse aanvullingen op het landelijke afwegingsproces zijn nog niet alle knelpunten uit de praktijk opgelost. De provincie Utrecht heeft de intentie om, samen met andere provincies en gemeenten, het beleid voor de ondergrond in de komende periode verder uit te werken.

- Hoe gaat de provincie om met het terugvalscenario en het afwijken van saneringsvarianten? -

Zoals aangegeven is de saneerder verplicht tot het opstellen van een terugvalscenario. Deze verplichting komt voort uit de wens om een uitgewerkte methode voor handen te hebben waarop kan worden terugvallen, indien voldoende resultaat binnen de gekozen saneringsmethode uitblijft. De provincie is van mening dat het terugvalscenario via weliswaar een andere saneringsmethode, moet leiden tot dezelfde saneringsdoelstelling binnen dezelfde trede van de saneringsladder.

Afwijken van de gekozen saneringsvariant dient altijd met de provincie te worden besproken, ook als daarbij wordt gekozen voor het terugvalscenario. De provincie zal in de herbeoordeling van de saneringsvariant de stand van de techniek betrekken. Saneringen in de ondergrond kunnen namelijk over een lange doorloopperiode plaatsvinden en in de tussentijd kunnen nieuwe en geschiktere technieken beschikbaar zijn. De herbeoordeling van de saneringsvariant vindt plaats op ambtelijk niveau. Op basis van een plan van aanpak van de saneerder wordt daarover tussen saneerder en provincie overleg gevoerd.
Indien een nieuwe saneringsvariant of het terugvalscenario niet voorzien in dezelfde saneringsdoelstelling binnen dezelfde trede van de saneringsladder, dan zal een beschikking op de alternatieve saneringsaanpak noodzakelijk zijn.
Afwijken is alleen toegestaan na voorafgaande schriftelijke toestemming door de provincie. Bovendien dient de saneerder de afwijking in het evaluatierapport te beargumenteren.

- Hoe gaat de provincie om met stagnerende grondwatersaneringen -

De provincie Utrecht onderzoekt per situatie of verder saneren noodzakelijk is, of wellicht het terugvalscenario meer soelaas biedt en of andere of aanvullende maatregelen kunnen bijdragen. Ook hiervoor geldt: indien dit leidt tot een andere saneringsdoelstelling in een andere trede van de saneringsladder is een nieuwe beschikking noodzakelijk.

5.4.3 Mobiele verontreinigingen in grondwaterbeschermingsgebieden

Circa 10 % van het oppervlak van de provincie Utrecht bestaat uit beschermingsgebieden ten behoeve van de drinkwaterwinning (onderverdeeld in waterwingebieden, grondwaterbescher mingsgebieden, 100-jaarsaandachtsgebieden en boringsvrije zones). In deze gebieden wordt de bodem en het grondwater extra beschermd met het oog op de waterwinning. Op kaart 2 (achter de bijlagen) zijn deze gebieden weergegeven. Op dit moment zijn er geen andere gebieden vastgesteld, met een extra behoefte aan bescherming van het grondwater. Wellicht zullen in de toekomst ook hydrologische beschermingsgebieden of industriële grondwaterwinningen ten behoeve van menselijke consumptie (conform KRW) extra beschermd gaan worden.

- Zuiver drinkwater uit de grond -

Volgens het Utrechtse uitwerkingsplan van het PMP over grondwaterbescherming "Zuiver drinkwater uit de grond" is een gebiedsgerichte aanpak een belangrijk onderdeel van het grondwaterbeschermingsbeleid. De feitelijke risico's voor het grondwater in dat gebied zijn bepalend voor de keuze van de saneringsmaatregelen.

Risico wordt in dit kader opgevat in de zin van: het niet belasten (nulbelasting) van de kwaliteit van het ruwwater (het te onttrekken grondwater bij de winning). Voor een aantal stoffen mogen geen verhoogde waarden in het onttrokken water worden aangetroffen. Voor anorganische parameters en voor bestrijdingsmiddelen mag in elk geval de drinkwaternorm niet significant worden benaderd. Enige overschrijding van de nulbelasting kan voor bepaalde maatschappelijke activiteiten toelaatbaar zijn, op voorwaarde dat een goede drinkwaterkwaliteit kan worden gegarandeerd. Aanvullend hierop zijn in de Europese Grondwaterrichtlijn (drempelwaarden voor nitraat en bestrijdingsmiddelen in grondwater opgenomen. De Grondwaterrichtlijn schrijft de lidstaten voor om zelf drempelwaarden voor andere parameters af te leiden. Deze verplichting heeft in Nederland nog niet geleid tot drempelwaarden.

- Zijn mobiele verontreinigingen in deze gebieden bekend? -

Een preventieve aanpak heeft alleen zin als ook een actieve curatieve aanpak bestaat. Vandaar dat de (meeste) grondwaterverontreinigingen in de intrekgebieden van de 18 kwetsbare winningen in beeld zijn gebracht.
De komende periode ontwikkelt de provincie Utrecht beleid voor het beheer en aanpak van deze bodemverontreinigingen.

- Wat zijn de saneringsdoelstellingen in deze gebieden? -

Het bepalen van de saneringsdoelstelling voor bestaande grondwaterverontreinigingen in deze gebieden is maatwerk. Per geval zal door het bevoegde gezag moeten worden beoordeeld of voldoende inspanning (technisch en qua kosten) wordt geleverd om verdere verspreiding van de verontreiniging in het gebied te rechtvaardigen. Hierbij zullen strengere eisen gelden dan bij verontreinigingen buiten beschermingsgebieden. In welke mate deze eisen strenger zijn, is met name afhankelijk van de bedreiging van de verontreiniging voor kwetsbare objecten.

In het vooroverleg over het saneringsonderzoek zal zoveel mogelijk het waterleidingbedrijf worden betrokken, daar deze belanghebbende is bij grondwaterverontreiniging. Voor de verschillende zones van een beschermingsgebied zijn de door de provincie Utrecht gehanteerde uitgangspunten voor de aanpak van bodemverontreiniging in tabel 5.5 samengevat. Het starttijdstip van de sanering wordt bepaald door de periode die het verontreinigingsfront nodig heeft om de 25-jaarszone van de drinkwaterwinning te bereiken.
De aanpak van grondwaterverontreinigingen in beschermingsgebieden moet nog nader worden uitgewerkt. Volgens tabel 5.5 is voor de verschillende zones het concept van de stabiele eindsituatie voorwaardelijk (on)toelaatbaar. Ook is er in de tabel een saneringsvolgorde aangegeven, maar ontbreken criteria over wanneer een lagere doelstelling acceptabel is. Mede daarom is in het MJP-Bodemsaneringsoperatie 2005-2009 een project opgenomen om na te gaan welke aanpak noodzakelijk is. De directe aanleiding vormt de KRW, die eist dat de grondwaterlichamen in 2015 niet "at risk" zijn. Naast de beschermde gebieden wordt ook gekeken naar de Utrechtse Heuvelrug als kwetsbaar gedeelte van een groot grondwaterlichaam.

Dit onderzoek (2005/2006) moet een uitspraak opleveren in hoeverre het huidige bodemsaneringsbeleid KRW-proof is, zowel dus voor de beschermde gebieden als voor de grote grondwaterlichamen.

- Wat is een kwetsbaar object? -

Europees, nationaal en provinciaal zijn er verschillende opvattingen over kwetsbare objecten.
In onderstaand kader zijn ze genoemd. De provincie Utrecht kiest ervoor om de feitelijke

risico's van de verontreiniging voor de winning bepalend te laten zijn voor de definitie van kwetsbare objecten. Voor de aanpak van grondwaterverontreinigingen wordt uitgegaan van een driedimensionaal grondwaterlichaam (analoog aan de Wbb en KRW). Dit komt overeen met de beschermingsgebieden, waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en boringsvrije zones (diep).

Als gevolg van de implementatie van de KRW kan de definitie van een kwetsbaar object wijzigen.

Wat zeggen andere documenten over kwetsbare objecten?:
In de Circulaire tijdstipbepaling is het volgende opgenomen over kwetsbare objecten: "het bereiken van het watervoerend pakket van waaruit openbare drinkwaterwinning plaatsvindt door het verontreinigingsfront".
In de KRW wordt uitgegaan van grondwaterlichamen per stroomgebied. Deze lichamen zijn driedimensionaal gedefinieerd en begrensd door de 100-jaarslijn. De KRW geeft aan dat in 2015 aan de geformuleerde doelstelling van het grondwaterlichaam moet zijn voldaan. De doelstelling ten aanzien van de grondwaterkwaliteit is daar onderdeel van. Deze doelstelling geldt ook voor industriële onttrekkingen waarvan het grondwater bestemd is voor menselijke consumptie. Deze brede definitie uit de KRW is echter nog niet in onze wet- en regelgeving opgenomen.
In de PMV is grondwaterbeschermingsgebied als een vlak (2-D) gedefinieerd. Het gaat om het gebied waarbij het grondwater een verblijftijd heeft van maximaal 25 jaar.

UBPU

Tabel 5.5 *Aanpak grondwaterverontreinigingen in beschermingsgebieden*

	Gebied conform PMV			100-jaars-aandachts-gebied
	Waterwingebied	Grondwater-beschermingsgebied	Boringsvrije zone	
Kwetsbaar object conform circulaire tijdstipbepaling Wbb?	Ja	Ja	Nee[1)]	Nee
Stabiele eindsituatie toegestaan?	Nee, tenzij het niet anders kan	Nee, tenzij het niet anders kan	Ja [2)]	Ja, mits dit geen effect heeft op het bereiken van de KRW-doelstelling
Mogelijke saneringsdoel-stellingen (voorkeurs-volgorde)	1. Volledige verwijdering 2. Maatwerk op gebiedsniveau (Zeist)	1. Volledige verwijdering 2. Aanpak bron en pluim waarbij concentratie in onttrokken ruwwater kleiner blijft dan detectiegrens 3. Aanpak bron en pluim waarbij concentratie in onttrokken ruwwater kleiner blijft dan drinkwaternorm 4. Aanpak bron en pluim waarbij concentratie in onttrokken ruwwater zodanig is dat slechts een eenvoudige zuivering nodig is		

1) Voorzover het de bodemlaag boven de scheidende laag betreft. Onder de scheidende laag is de boringsvrije zone wel een kwetsbaar object conform de Wbb. Een scheidende laag is een kleilaag of andere weerstandsbiedende laag, waardoor verticale grondwaterstroming wordt verhinderd.
2) Voorzover het de bodemlaag boven de scheidende laag betreft. Onder de scheidende laag is geen stabiele eindsituatie toegestaan.

5.4.4 Saneringsdoelstellingen landbouw- en natuurgebieden

In de publicatie 'Van trechter naar zeef' is nog geen invulling gegeven aan de saneringsdoelstelling voor landbouwgebieden en natuurgebieden. De publicatie geeft aan dat dit altijd maatwerk is. De provincie Utrecht onderschrijft deze gedachte en is van mening dat beleid daarvoor noodzakelijk is, maar dat dit verder zou moeten reiken dan saneringsdoelstellingen voor de chemische kwaliteit. Biodiversiteit en andere stoffen (zoals fosfaat en sulfaat) zijn daarin ook belangrijk. De saneringsdoelstellingen voor deze gebieden zijn afhankelijk van de functie en de doelstelling van het gebied. Indien u betrokken bent bij een ingreep in de bodem van landbouw- of natuurgebieden, dan bevelen we u aan om contact te zoeken met de provincie. In samenspraak met andere relevante actoren in het gebied kan gebiedsgericht beleid worden opgesteld.

5.5 Nazorg en gebruiksbeperkingen

Het saneringsbeleid leidt ertoe dat verontreinigingen niet altijd volledig worden verwijderd.
De provincie zal bij saneringen waar verontreinigingen achterblijven, beoordelen in hoeverre nazorgverplichtingen en gebruiksbeperkingen in acht moeten worden genomen door de saneerder en de gebruiker van de locatie.
Als saneerder bent u ook verantwoordelijk voor de nazorgverplichtingen. Nazorg is namelijk een onderdeel van de bodemsaneringsketen. Gebruiksbeperkingen kunnen ertoe leiden dat de locatie niet volledig kan worden gebruikt zoals de bodemgebruiker dat normaal zou doen. Het zijn beperkingen die door de provincie aan de gebruiker van de bodem worden opgelegd om de gebruiker te beschermen tegen de achterblijvende verontreiniging.
De provincie wijst erop dat gebruiksbeperkingen en nazorg consequenties kunnen hebben bij transacties en taxaties. Als voorbeeld: bij het aanbrengen van een leeflaag is de saneerder verplicht deze in beginsel eeuwigdurend in stand te houden, te onderhouden en zonodig te vervangen (nazorg) en is een gebruiker verplicht deze in stand te laten (gebruiksbeperking). In een beschikking worden de afspraken over nazorg vastgelegd.

5.5.1 Nazorg

Nazorgmaatregelen hebben betrekking op dat deel van de bodem dat is gesaneerd, maar waarbij door de aanwezigheid van verontreiniging, nog nazorg noodzakelijk is. De provincie wil nazorg zoveel mogelijk voorkomen en streeft bij de vaststelling van saneringsdoelstellingen naar de hoogste trede van de saneringsladder. In een aantal situaties is een lagere trede en dus nazorg echter onvermijdelijk. Nazorg is per definitie maatwerk, omdat het afhankelijk is van de achterblijvende verontreinigingssituatie, de al getroffen saneringsmaatregel en het gebruik van de locatie. Indien u bijvoorbeeld de grondsanering heeft afgerond maar nog bezig bent met de grondwatersanering, dan kunnen voor de grond al wel nazorgmaatregelen van kracht zijn.
De maatregelen worden vastgelegd in het evaluatierapport of in een nazorgplan, dat (na de aanpassing van de Wbb eind 2005) moeten worden beschikt door de provincie De verant-woordelijkheid voor zorgtaken ligt bij degene aan wie de beschikking over het evaluatierapport of het nazorgplan is gericht.
Zorgtaken vallen in twee groepen uiteen:

- Organisatorische zorgtaken. Deze richten zich op het bekendmaken en vastleggen van de aanwezigheid van de achterblijvende verontreiniging. De provincie legt deze situatie vast in haar bodeminformatiesysteem Globis.
- Fysieke zorgtaken. Deze richten zich op het instandhouden van de isolatie en/of beheersing en controle van de achterblijvende verontreiniging. Voorbeelden zijn:
  - Grondwatermonitoring: deze vindt plaats wanneer nog ongewenste verspreiding van verontreinigingen kan plaatsvinden. Monitoring is altijd maatwerk.
  - Het door de saneerder instandhouden van een leeflaag.

De provincie is van mening dat nazorgmaatregelen zoveel als mogelijk moeten worden voorkomen of beperkt. Voor wat betreft het beleid ten aanzien van nazorg volgt de provincie het landelijke beleid.

5.5.2 Gebruiksbeperkingen

Gebruiksbeperkingen zijn beperkingen in het gebruik van verontreinigde en gesaneerde percelen (perceelsgedeelten). De beperkingen houden rechtstreeks verband met de bodemverontreiniging, de getroffen saneringsmaatregelen en het gebruik van de locatie. Het opleggen van gebruiksbeperkingen ligt gevoelig: er kan een waardedrukkend effect op het vastgoed vanuit gaan. Daarom is het belangrijk om alleen in situaties waar dat nodig is passende gebruiksbeperkingen op te leggen. De beslissing tot het treffen van de gebruiksbeperking en de aard en omvang van deze beperking worden door het bevoegde gezag op basis van maatwerk bepaald. Voorbeelden van een gebruiksbeperking zijn het niet dieper graven dan de signaleringslaag en het verbod om groenten uit eigen tuin te consumeren. Indien u een zwembad wilt graven waarbij u de signaleringslaag of de verontreinigde grond daaronder weggraaft, dan is een saneringsplan en een beschikking van het bevoegd gezag nodig.

Het is niet voldoende als de gebruiksbeperkingen alleen in de onderzoeksrapporten of het saneringsplan staan, omdat deze rapporten niet rechtstreeks bindend zijn. Vaststelling van het saneringsplan via de beschikking borgt deze verplichting. Als er bij de evaluatie van de sanering aanleiding is om alsnog gebruiksbeperkingen op te leggen dan wordt dit in een beschikking vastgelegd.

Bij de ernst- en urgentiebeoordeling, de sanering en de gebruiksbeperkingen gaat het om het omgaan met milieuhygiënische risico's. De risico's, de saneringsmaatregel en de gebruiksbeperkingen werken als communicerende vaten en moeten met elkaar in verhouding zijn. De precieze verhouding zal per concrete situatie verschillen. De saneringsmaatregel wordt uitgevoerd om een bepaald gebruik of functie mogelijk te maken. Een opgelegde gebruiksbeperking mag het "normale" gebruik van het terrein niet onnodig in de weg staan. De sanering dient de (actuele) risico's voldoende weg te nemen. Wanneer de gebruiksbeperkingen het gewone gebruik (bij die functie) sterk beperken, dient een verdergaande saneringsmaatregel te worden overwogen of getroffen.

Bij de toepassing van leeflagen hebben de toekomstige gebruikers vaak te maken met gebruiksbeperkingen. Bij saneren van de ondergrond kunnen peilbuizen op en buiten de locatie van belang zijn voor de grondwatermonitoring. Deze peilbuizen zullen door de saneerder in stand moeten worden gehouden. Daarnaast is het gewenst om een overeenkomst te sluiten voor de peilbuizen die op andermans grond staan.

5.6 Beschikkingen

Overheden geven door middel van verordeningen en beschikkingen aanwijzingen. Terwijl verordeningen betrekking hebben op de totale Utrechtse samenleving, is de beschikking gericht aan één rechtspersoon of een groep van rechtspersonen. In bijlage 7 zijn stroomschema's opgenomen aan de hand waarvan u kunt afleiden welke overheid in uw situatie bevoegd is.
In het bodemsaningsbeleid nemen beschikkingen een prominente plek in. Op diverse momenten in de bodemsaneringsketen neemt het bevoegde gezag in een beschikking een bindende beslissing.

- Op welke momenten geeft het bevoegd gezag beschikkingen af? -

Voor twee momenten binnen de bodemsaneringketen schrijft de Wbb een beschikking voor. Door middel van een beschikking vraagt u toestemming aan het bevoegd gezag. Deze momenten zijn:

- De vaststelling van ernst van de bodemverontreiniging, de urgentie van saneren en het uiterste tijdstip van saneringsaanvang.
- Instemming van het bevoegd gezag met het voorgenomen saneringsplan.

Een combinatie van beide momenten komt in de praktijk vaak voor. Beide worden dan in één beschikking opgenomen.

Aanpassing Wbb
Met de aanpassing van de Wbb in 2005 komen daar twee momenten bij, namelijk:
Instemming van het bevoegd gezag met de afgeronde bodemsanering aan de hand van het evaluatierapport.
Instemming van het bevoegd gezag met het nazorgplan.

De provincie zal te zijner tijd in de PMV haar regels omtrent beide plannen beschrijven. De verwachting is dat ook deze twee momenten in veel gevallen als één beschikking kunnen worden afgegeven.

5.6.1 De 'normale' procedure

Op basis van de Wbb is de provincie Utrecht verplicht om regels te stellen aan de wijze waarop de procedure van beschikkingen voor bodemsanering is vormgegeven. Deze regels kunt u vinden in hoofdstuk 6 van de PMV (zie bijlage 3). In de PMV heeft de provincie aangegeven bij wie u een beschikking kunt aanvragen en welke informatie u daarvoor dient te overleggen. Bovendien is beschreven op welke wijze u andere belanghebbenden dient te betrekken bij de aanvraag van de beschikking.

De procedure over de afgifte van beschikkingen voor bodemsanering is volledig opgenomen in het kwaliteitssysteem van de provincie. In paragraaf 11.2 is daar een toelichting op opgenomen. Het kwaliteitssysteem wijst naar diverse formulieren en checklisten die u, als indiener van een aanvraag tot een beschikking, bij de procedures kan helpen. Deze formulieren en checklisten kunt u vinden op de website van de provincie Utrecht.

Gelijk aan alle andere besluiten van een bevoegd gezag is een beschikking in het kader van bodemsanering qua procedure gebaseerd op de Algemene wet bestuursrecht (Awb). De Awb beschrijft de procedure en biedt rechtsbescherming aan de burger. Op grond van de Awb worden beschikkingen ten aanzien van bodemsanering eerst ter inzage gelegd voordat het bevoegd gezag de beschikking kan afgeven (uitzonderingen zijn in 5.6.2 beschreven). Tijdens deze periode kunnen belanghebbenden de beschikking en de onderliggende rapporten inzien. In dag-, nieuws- of huis-aan-huisbladen wordt de ter inzage legging aangekondigd. Door de advertentie worden alle betrokkenen geacht op de hoogte te zijn van de inhoud van de beschikking. In uitzonderingssituaties worden betrokkenen persoonlijk benaderd of geïnformeerd.
Het bevoegd gezag moet zo veel als mogelijk is, nagaan welke partijen een belang hebben bij de bodemsanering. De provincie zoekt bijvoorbeeld uit of de locatie ligt in een milieubeschermingsge bied. Als de locatie zich in een grondwaterbeschermingsgebied of een waterwingebied bevindt, zal de waterleidingmaatschappij tot de belanghebbenden behoren.

De provincie Utrecht is niet alleen bevoegd gezag over saneringen die door anderen worden uitgevoerd, maar saneert zelf ook bodemverontreinigingen. Bij grote saneringen of bij saneringen waar andere partijen belang bij hebben, worden projectgroepen opgericht. De provincie vindt het belangrijk dat bij deze grote projecten de betrokkenen, zoals omwonenden, de mogelijkheid hebben om via een vertegenwoordiging aan deze projectgroepvergaderingen deel te nemen. Daarnaast organiseert de provincie regelmatig, buiten de formele inspraakmomenten om, inspraakavonden om de betrokkenen te informeren.

De procedure tot en met de definitieve beschikking duurt maximaal 13 weken. Het is het bevoegd gezag toegestaan om deze periode éénmaal met 13 weken te verlengen, maar zij dient dit dan tijdig aan te geven. Indien het bevoegd gezag de vastgestelde periode overschrijdt, is er van rechtswege instemming met het saneringsplan.

5.6.2 Kortere procedures voor afgeven van beschikkingen

Indien er redelijkerwijs geen bezwaren van derden zijn te verwachten ten aanzien van de voorgenomen sanering, bestaat er een mogelijkheid tot een verkorte procedure. Deze procedure duurt 6 weken. In deze situaties wordt namelijk afgezien van de ter inzage legging van de ontwerpbeschikking. U kunt de provincie verzoeken om deze verkorte procedure te hanteren. In ons meldingsformulier is aangegeven waar aan moet zijn voldaan indien u een verkorte procedure aanvraagt.

In het tweede helft van 2005 wordt de vaststelling van het Besluit Uniforme Saneringen (BUS) en de bijbehorende regeling verwacht. Het is een besluit van de Wbb, waarin een nieuwe uniforme procedure en uniforme saneringsmaatregelen worden geïntroduceerd voor kleinschalige saneringen. Indien uw bodemsanering aan de regels van het BUS voldoet, zijn de beschikkingen over ernst en urgentie en de instemming van het bevoegd gezag met een saneringsplan niet aan de orde. U kunt volstaan met een melding bij het bevoegd gezag. Het BUS maakt het u mogelijk om na 2 weken met de sanering te starten. In onderstaand kader is een verdere toelichting op het BUS opgenomen.

Besluit Uniforme Sanering
VROM werkt aan een eenvoudige procedure voor eenvoudige, gelijksoortige en kortlopende saneringen. De regels hiervoor komen in het Besluit uniforme saneringen (BUS). Het besluit treedt waarschijnlijk eind 2005 in werking. VROM voert vanaf 1 maart 2005 pilotprojecten uit bij een aantal bevoegde overheden.

Doel van het BUS is om procedures te vereenvoudigen, termijnen te bekorten, administratieve en uitvoeringslasten te verminderen door middel van een landelijke uniforme regeling voor eenvoudige, gelijksoortige saneringen van korte duur, met inbegrip van het tijdelijk uitplaatsen van verontreinigde grond bij gevallen van ernstige bodemverontreiniging.

5.6.3 Beroep en bezwaar tegen de beschikking

Indien u het niet eens bent met een beschikking kunt u dat op meerdere manieren kenbaar maken. Tijdens de ter inzage legging kunt u een zienswijze naar voren brengen. Het bevoegd gezag zal de zienswijze meenemen in haar definitieve beschikking. Indien het bevoegd gezag niet of in uw ogen onvoldoende rekening heeft gehouden met uw zienswijzen, dan is bezwaar en beroep mogelijk. Ook deze procedures zijn conform opgenomen in de Awb.

5.6.4 Geldigheid van de instemmingsbeschikking op een saneringplan

UBPU

Omdat verontreinigingen kunnen verspreiden, feitelijke situaties kunnen veranderen en belanghebbenden bij saneringen kunnen wijzigen, verbindt de provincie Utrecht aan de instemmingsbeschikking op het saneringsplan een maximale geldigheidsduur van 5 jaar. De geldigheidstermijn gaat in op de dag nadat de beschikking van kracht is geworden. Indien u na 5 jaar wilt gaan saneren, zal in overleg met ons bekeken dienen te worden of het saneringsplan nog actueel is. Indien dit niet het geval is, dient u een nieuw saneringsplan op te stellen en ter instemming aan ons voor te leggen. Maar ook indien het saneringsplan nog actueel is, zult u, omdat onze instemming van rechtswege is komen te vervallen, deze opnieuw ter instemming moeten voorleggen. Zo nodig kunt u in de toekomst volstaan met een BUS-melding, indien u aan die regeling voldoet.

5.7 Reikwijdte van de beschikking

Beschikkingen kunnen betrekking hebben op het volledige geval van ernstige bodemverontreiniging, maar ook op delen of fasen van het geval. Deze reikwijdte is hieronder toegelicht.

5.7.1 Volledige aanpak geval

Een beschikking heeft altijd betrekking op een afgekaderd terrein. De Wbb gaat daarbij niet uit van eigendomsrechten, maar van het ***geval van bodemverontreiniging.*** Het saneren van een geheel geval wordt een ***volledige aanpak van het geval*** genoemd.
Onder een volledige aanpak wordt de aanpak van het gehele geval van bodemverontreiniging verstaan. Dit wordt beschreven in één saneringsplan en door middel van één beschikking door het bevoegd gezag vastgelegd. Het kan nog wel zijn dat na een volledige sanering, door de keuze van een kosteneffectieve of functiegerichte saneringsvariant, verontreinigingen in de bodem achterblijven. De term 'volledige sanering' heeft geen betrekking op de saneringsdoelstelling van een bodemsanering.
Het kan echter noodzakelijk zijn dat een terrein door middel van ***deelsaneringen*** of met een ***gefaseerde sanering*** wordt aangepakt. De voorwaarden waaronder deelsaneringen of gefaseerde saneringen zijn toegestaan, zijn hieronder beschreven. Het volledig aanpakken van het geval van bodemverontreiniging heeft de voorkeur van de provincie Utrecht. Dat geldt zeker indien het een mobiele verontreiniging is. De provincie Utrecht zal in beginsel de veroorzaker of 'schuldige' eigenaar/erfpachter van het perceel waar zich de bron (kern) van de verontreiniging bevindt of bevond niet toestaan om slechts zijn perceel te saneren.

5.7.2 Deelsanering

In artikel 40 van de Wbb is een uitzondering opgenomen op de hoofdregel dat het gehele geval van bodemveront-reiniging dient te worden aangepakt. In sommige gevallen kan volstaan worden met een deelonderzoek en een deelsanering van het betreffende deel. Bijvoorbeeld omdat een sanering van het gehele geval niet haalbaar is. Een deelsanering is een bruikbare optie bij de bouw van een woning in een diffuus of grootschalig gebied, waar geen sprake is van milieuhygiënische saneringsurgentie. Stagnatie van het bouwproces kan met een deelsanering worden voorkomen. Voor iedere deelsanering dient een afzonderlijke beschikking te worden aangevraagd bij het bevoegd gezag.
Op grond van de wet moet het hier dan wel gaan om een 'gering gedeelte' van het geval van bodemverontreiniging. Bij het toestaan van een deelsanering zijn uit de huidige Wbb en jurisprudentie een aantal voorwaarden van toepassing. Alleen indien de saneerder voldoet aan alle onderstaande criteria is een deelsanering toegestaan:

- De saneerder is niet degene die verantwoordelijk is voor het gehele geval van bodemverontreiniging (veroorzaker, schuldige eigenaar).
- De saneerder maakt het aannemelijk dat het gaat om een "gering gedeelte" van het gehele geval van bodemverontreiniging. De provincie Utrecht hanteert hierbij een maximale oppervlakte van 40% voor immobiele verontreinigingen en een maximaal volume van 30% voor mobiele verontreinigingen van het totale geval.
- De saneerder toont aan dat de deelsanering doelmatig is en ook daadwerkelijk doelmatig uitgevoerd kan worden. Hierbij zijn de volgende zaken van belang:
  - Er treedt geen herverontreiniging op na een deelsanering.
  - Met een geringe extra inspanning is het niet mogelijk te komen tot een aanpak van het gehele geval.
  - De deelsanering leidt niet tot problemen bij een toekomstige totaalaanpak van de resterende verontreiniging.
  - Na sanering is het resterende terrein geschikt voor de gewenste functie op het terrein.

De doelstelling van een deelsanering voor de bovengrond dient te zijn gerelateerd aan het toekomstige gebruik. In die zin is de sanering niet anders dan voor volledige saneringen. Ten aanzien van de eerste voorwaarde is een nuancering op zijn plaats. De provincie is van mening dat er situaties zijn waarbij een veroorzaker of een schuldig eigenaar wèl gebruik maakt van de mogelijkheid om niet het gehele geval in één keer aan te pakken. De saneerder is in dat geval echter wel verplicht om in het saneringsplan aan te geven wanneer het overige deel van de verontreiniging wordt aangepakt. Daarmee is het in juridische termen een gefaseerde sanering. De provincie is van mening dat ze deze ruimte moet laten om stagnatie van ruimtelijke processen te voorkomen, maar

is daarnaast van mening dat de eigenaar van een buurterrein daar niet de dupe van mag worden. In het bodeminformatiesysteem van de provincie wordt vastgelegd welk deel van de bodemverontreiniging is gesaneerd en welk deel nog niet. De provincie maakt daarbij gebruik van het evaluatierapport, waarin de bodemsaneerder dit onderscheid inzichtelijk dient te maken. Zo nodig worden ook voor de delen die niet zijn gesaneerd tijdelijke beveiligingsmaatregelen opgelegd om risico's voor mens en milieu te vermijden.

Wijziging Wbb
Na de aanpassing van de Wbb worden de mogelijkheden van deelsaneringen iets anders dan onder de huidige Wbb. Een deelsanering is volgens de nieuwe wet alleen mogelijk indien het milieubelang dat toelaat.

Deze wijziging heeft vooral betrekking op de aanpak van mobiele verontreinigingen. Deze verontreinigingen dienen in beginsel als een volledige sanering te worden uitgevoerd, volgens de methodiek van stabiele eindsituatie en kosteneffectief saneren. Reden daarvan is dat deze verontreinigingen zich relatief eenvoudig door het bodemsysteem verspreiden en een volledige en samenhangende aanpak voor de verontreinigingkern én de pluim noodzakelijk is. Bij immobiele verontreinigingen verzet de bescherming van het milieubelang zich doorgaans niet tegen een deelsanering.

De aanpassing van de wet kan gevolgen hebben voor de wijze waarop 'gering gedeelte' door het bevoegd gezag moet worden geïnterpreteerd.

5.7.3 Gefaseerde sanering

Met de gefaseerde sanering is het mogelijk om de bodemsanering over een langere periode te spreiden. Uitgangspunt van een gefaseerde sanering blijft, dat de saneerder uiteindelijk de sanering van het volledige geval van bodemverontreiniging uitvoert. Vooral in situaties waarin de bodemsanering onderdeel is van een herinrichting van een gebied, dat vaak ook in fasen wordt doorlopen, kan dit een uitkomst bieden. In artikel 38, lid 4 van de Wbb zijn de voorwaarden opgenomen waaronder een gefaseerde sanering kan worden uitgevoerd.
Een belangrijke voorwaarde voor de provincie Utrecht is dat de saneerder duidelijk kenbaar maakt op welke termijn welke fase(n) van de sanering wordt uitgevoerd. De provincie onderscheidt twee mogelijkheden voor gefaseerde saneringen:

- De saneerder geeft in één saneringsplan aan in welke fasen de bodemsanering wordt uitgevoerd. De provincie heeft een voorkeur voor deze variant omdat het duidelijkheid biedt en omdat het slechts om één beschikking voor de bodemsanering vraagt.
- De saneerder stelt per fase een saneringsplan op. Deze mogelijkheid geeft ruimte voor bijvoorbeeld herinrichtingen van grote terreinen waarbij voorafgaand aan de eerste fase nog geen duidelijkheid bestaat over de exacte herinrichting van de saneringslocatie en dus de te kiezen saneringsvariant die de toekomstige gebruiksfunctie per deellocatie mogelijk moet maken. In het saneringsplan moet de saneerder echter wel aangeven binnen welke termijn de volgende fase zal worden aangepakt. Binnen deze mogelijkheid wordt iedere fase afzonderlijk door de provincie beschikt.

Voor beide mogelijkheden geldt dat iedere fase apart dient te worden afgerond door middel van een evaluatierapport. Na de aanpassing van de wet is dat ook wettelijk voorgeschreven en zal de provincie iedere fase afzonderlijk beschikken.

Raamsaneringsplan
Er wordt ook wel eens gesproken over raamsaneringsplannen. Dit is geen formele term die is gebaseerd op de Wbb, maar een aanduiding voor een afsprakenkader voor meerdere locaties binnen hetzelfde geval van bodemverontreiniging.
De provincie Utrecht staat niet onwelwillend ten opzichte van dit soort afspraken. Wel is de provincie van mening dat er een formele vastlegging van gemaakte afspraken per geval of locatie moet zijn, door middel van een beschikking op een saneringsplan. De provincie is van mening dat het instrument van de gefaseerde sanering daarvoor voldoende mogelijkheden biedt.

5.8 Herstelbeleid voor nieuwe verontreinigingen

De Wbb kent diverse artikelen aangaande het preventieve beleid. Toch wordt de bodem nog dagelijks belast met verontreinigingen. De Wbb geeft aan dat nieuwe verontreinigingen vanaf 1 januari 1987 zoveel als mogelijk uit de bodem moeten worden verwijderd.
De provincie Utrecht volgt het landelijke beleid en de regelgeving ten aanzien van het herstel van de vanaf 1987 verontreinigd geraakte bodems. Deze aanpak is anders dan de aanpak van de bestaande verontreinigingen. Hieronder is het beleid, dat vooral is gebaseerd op de zorgplicht en de ongewone voorvallen, toegelicht.

Zorgplicht

Het curatieve aspect van de zorgplicht ofwel de verwijdering van de na 1 januari 1987 ontstane verontreiniging wordt de herstelplicht genoemd. Volgens wetsartikel 13 van de Wbb gaat het om het "saneren" van de chemische bodemverontreiniging en/of de fysische bodemaantasting die het gevolg kunnen zijn van bedrijfsvoering, maar ook van een calamiteit of incident.

Indien u een nieuwe verontreiniging heeft veroorzaakt of daarvoor aansprakelijk kan worden gesteld, dient u volgens de Wbb alle maatregelen te treffen die redelijkerwijs van u kunnen worden gevergd teneinde verdere verontreiniging te voorkomen en de bodem te herstellen. Onder 'alle maatregelen' verstaat de wetgever het herstellen van de bodemkwaliteit, maar bijvoorbeeld ook het doen van een onderzoek naar de omvang van de verontreiniging. De provincie Utrecht beoordeelt als bevoegd gezag de voorgenomen maatregelen.

De aanpak van nieuwe verontreinigingen vindt in beginsel plaats conform de zorgplicht. D.w.z. dat u de bodem zodanig dient te herstellen dat de bodemkwaliteit weer wordt zoals deze was voordat de verontreiniging ontstond. Voor het herstel van de bodem met een nieuwe verontreiniging hoeft u geen saneringsplan ter goedkeuring aan het bevoegd gezag voor te leggen. U kunt volstaan met een melding van de veroorzaking en een plan waarin u uw aanpak voor herstel omschrijft.
Indien het bevoegd gezag het niet eens is met uw plan van aanpak, kan ze aanvullende aanwijzingen geven. De provincie Utrecht doet dit door middel van een besluit, waar bezwaar en beroep op mogelijk is.

Nadat de werkzaamheden zijn afgerond, dient u dit eveneens bij het bevoegd gezag te melden.

Geen onderscheid voor waterbodems
In de landelijke regelgeving wordt voor waterbodems geen onderscheid gemaakt tussen bestaande en nieuwe verontreinigingen. Dit onderscheid is in de meestal dynamische watersystemen nauwelijks te maken. De aanpak van 'nieuwe' waterbodemverontreiniging is daarom niet anders dan de aanpak van 'bestaande' waterbodemverontreiniging.

Ongewone voorvallen

Een bijzondere categorie van nieuwe verontreinigingen zijn verontreinigingen die ontstaan ten gevolge van onverwachte, onvoorziene gebeurtenissen, de zogenaamde ongewone voorvallen. Het gaat hierbij om gevallen van bodembelasting en bodemaantasting die veroorzaakt zijn buiten het kader waar de overheid expliciete voorschriften voor heeft geformuleerd. Een voorbeeld van een

ongewoon voorval is een brand of een natuurramp, waardoor een bodemverontreiniging ontstaat. De artikelen 30 tot en met 35 van de Wbb geven de provincie bevoegdheden bij ernstige verontreiniging of aantasting van de bodem door een ongewoon voorval. Deze bevoegdheden hebben tot doel om onmiddellijk op te kunnen treden als er een ongewoon voorval plaatsvindt of dreigt plaats te vinden. Vooral in situaties waarbij ernstige verontreiniging of aantasting van de bodem ontstaat zijn snelle acties gewenst. In het kort komt de regeling erop neer dat de provincie Utrecht de noodzakelijke maatregelen mag nemen om de oorzaak van de verontreiniging of aantasting weg te nemen en de bodem te saneren of de aantasting en de directe gevolgen daarvan te beperken en zoveel mogelijk ongedaan te maken.
Indien uit een dergelijk voorval zodanig gevaar voor het milieu optreedt dat onverwijld handelen noodzakelijk is, kunnen de genoemde maatregelen door de Commissaris van de Koningin dan wel de Burgemeester genomen worden. Het bevoegd gezag kan eventueel zèlf overgaan tot het treffen van maatregelen en de kosten achteraf verhalen op de veroorzaker en/of de eigenaar.

5.9 Aanpak ernstige waterbodemverontreiniging

In deze paragraaf is het provinciale beleid ten aanzien van ernstig verontreinigde waterbodems opgenomen. Achtereenvolgens komen het onderscheid tussen milieu- en onderhoudsbaggeren, de waterbodemsaneringsketen en de saneringsdoelstellingen aan de orde. Ons beleid heeft alleen betrekking op die waterbodems waar we bevoegd gezag voor zijn. De waterbodems van de Rijkswateren behoren daar bijvoorbeeld niet toe. In bijlage 7 zijn stroomschema's opgenomen waarmee kan worden achterhaald wie bevoegd gezag is voor een waterbodemverontreiniging.

- Onderscheid onderhoudsbaggeren en saneringsbaggeren -

Voor de aanpak van ernstig verontreinigde waterbodems is het onderscheid tussen onderhoudsbaggeren en saneringsbaggeren van groot belang. Eén van de voorwaarden voor een financiële bijdrage uit het Wbb-budget voor waterbodemsanering is namelijk dat het saneringsbagger en geen onderhoudsbagger betreft. Onderhoudsbagger is die bagger die om onderhoudsredenen, bijvoorbeeld het creëren van voldoende waterdiepte voor de scheepvaart of voor de doorstroming van de regionale wateren, gebaggerd moet worden. Saneringsbagger is die bagger die in principe om milieuhygiënische redenen verwijderd moet worden. Er moet, conform de Wbb, sprake zijn van ernst en urgentie. Hieronder kan ook maatschappelijke urgentie vallen (bijvoorbeeld samenloop met andere werkzaamheden zoals onderhoud of infrastructurele maatregelen. Voor het onderscheid tussen onderhoud en saneren wordt uitgegaan van het leggerprofiel. Hierin is vastgelegd welke diepte de watergang minimaal moet hebben. De bagger die onder het leggerprofiel ligt, wordt saneringsbagger genoemd. Indien de legger niet bekend is, dient goed onderbouwd te worden dat het geen onderhoud betreft. Dit is maatwerk.

- Waterbodemsaneringsketen -

De bodemsaneringsketen, zoals beschreven in paragraaf 5.3 voor landbodems, is ook van toepassing op de aanpak van gevallen van ernstige waterbodemverontreiniging. Voor waterbodems zijn in principe dezelfde beschikkingen noodzakelijk en zijn dezelfde niveaus van onderzoek nodig. Daarbij wordt wel gebruik gemaakt van andere protocollen. Het gaat hier om de NVN 5720 en om de richtlijn voor nader onderzoek voor waterbodems (AKWA 01.005 en RIZA 2001.052). De provincie verwacht ook van derden dat ze met deze protocollen werken.

Voor een goede beoordeling van een nader onderzoek moet er eenduidigheid zijn over het geval van waterbodemverontreiniging, de zogenaamde gevalsdefinitie. Als gevolg van het dynamische karakter van het watersysteem is het afperken van gevallen van bodemverontreiniging bij waterbodems echter veel lastiger dan bij landbodems. Het geval betreft in principe alleen klasse 4 slib. In uitzonderlijke gevallen kan klasse 3 of lager ook tot het geval behoren, mits het een gering gedeelte ten opzichte van de klasse 4 hoeveelheid betreft. De begrenzing van een geval is dan bijvoorbeeld tot de uitmonding op een volgend watersysteem of het begin van een volgende bronlocatie.

- Afwijkende procedure voor onderhoudsbaggeren -

Het meeste baggerwerk waarbij ernstig verontreinigde bagger vrijkomt, vindt plaats om onderhoudsredenen. Voor onderhoudsbaggerwerk waar ernstig verontreinigde bagger bij vrijkomt, is een afwijkende procedure mogelijk. De beoordeling van urgentie kan achterwege blijven en er kan een ontheffing van de verplichting tot het opstellen van een saneringsplan worden verleend. Aan de ontheffing kunnen voorschriften worden verbonden om bijvoorbeeld te voorkomen dat achterblijvende verontreiniging zich - na het baggeren - kan verspreiden. De proceduretijd is aanmerkelijk korter dan bij saneringsbaggerwerk (4 weken in plaats van 13 weken). Na het uitvoeren van de onderhoudswerkzaamheden dient, binnen 3 maanden, een evaluatierapport bij ons te worden ingediend. In dit rapport dienen in ieder geval aan de orde te komen de hoeveelheden verwijderd slib, bestemming, de start en einddatum en de verstrekte afvalstroomnummers.

Aandachtspunt bij onderhoudsbaggeren van een ernstig verontreinigde waterbodem is dat er mogelijk verontreinigingen achterblijven of dat een sterker vervuilde laag onder het verwijderde materiaal naar boven komt en in contact komt met het oppervlaktewater. Een ander aandachtspunt is dat bij de werkzaamheden verontreinigde bagger in het oppervlaktewater kan opwervelen en elders in het watersysteem weer kan neerslaan. In het plan van aanpak voor de werkzaamheden moet worden aangegeven of de achterblijvende verontreiniging risico's opleveren en/of nazorg nodig is.

- Saneringsdoelstellingen voor waterbodemverontreiniging -

Bij een waterbodemsanering moet, volgens de huidige regelgeving, alle verontreinigde baggerspecie verwijderd worden tenzij sprake is van locatie specifieke omstandigheden. In ieder geval moet zoveel mogelijk klasse 4 slib verwijderd worden. Een volledige verwijdering van het verontreinigde materiaal is in een dynamisch watersysteem echter technisch niet altijd mogelijk. Tijdens de werkzaamheden zal bagger opwervelen en elders weer uitzakken naar de waterbodem. Dit dient zo veel als mogelijk tegen te worden gegaan. De saneringsdoelstelling voor waterbodems is dus maatwerk. Bij de beoordeling van het saneringsplan zal de provincie rekening houden met de locatiespecifieke omstandigheden.

Landelijke ontwikkeling van functiegericht saneren van waterbodems
De afgelopen jaren is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor functiegericht saneren van waterbodems (project Athene). Als gevolg van het verschijnen van de Beleidsbrief bodem, eind 2003, waarin een andere benadering van de aanpak van bodemsanering wordt aangekondigd en als gevolg van de ontwikkelingen rondom de KRW is dit project stil komen te liggen.

Met de wijziging van de Wbb, eind 2005, verschijnt er een circulaire waarin het nieuwe beleid wordt beschreven met betrekking tot de noodzaak tot sanering van waterbodems en de te realiseren saneringsdoelstelling. In deze circulaire wordt rekening gehouden met de KRW. Bij de vaststelling van de noodzaak tot saneren zullen niet langer de gehalten aan verontreinigende stoffen in de waterbodembepalend zijn, maar de effecten van de waterbodem op het totale watersysteem en de gebruikers daarvan. Locatiespecifieke omstandigheden bepalen of sanering van de waterbodem al dan niet noodzakelijk is.

6

FINANCIERING EN AANSPRAKELIJKHEID VOOR (VERMOEDELIJKE) GEVALLEN VAN ERNSTIGE BODEMVERONTREINIGING

6.1 Inleiding

De term bodemsaneringsoperatie stamt uit begin jaren '80 van de vorige eeuw. Destijds gaf de minister aan dat deze operatie binnen een generatie zou moeten worden afgerond. Vijfentwintig jaar later blijkt de operatie omvangrijker te zijn dan destijds kon worden vermoed. Dat heeft gevolgen voor de uitvoering van de bodemsaneringsoperatie omdat de ambities van die tijd (alle verontreiniging uit de bodem) technisch, organisatorisch èn financieel niet haalbaar blijken te zijn. Met BEVER en de Beleidsbrief bodem (paragraaf 2.3.2) is het bodemsaneringsbeleid herzien en nog steeds in ontwikkeling.

In paragraaf 5.2 hebben we een indruk gegeven van onze werkvoorraad aan onderzoeken en saneringen. Deze werkvoorraad hebben we de afgelopen twee jaar geïnventariseerd als onderdeel van het project Landsdekkend Beeld. Het aanpakken van de werkvoorraad is niet alleen ons belang en onze verantwoordelijkheid, maar ook die van andere partijen. In paragraaf 6.2 beschrijven we op welke wijze de financiering van de Utrechtse bodemsaneringsoperatie is georganiseerd.

De Wbb gaat er van uit dat bodemsaneringen zoveel als mogelijk door veroorzakers van bodemverontreinigingen en eigenaren van vervuilde terreinen worden uitgevoerd. De Wbb bevat een aantal instrumenten waarmee wij derden kunnen verplichten om onderzoek en/of sanering uit te voeren. In dit hoofdstuk beschrijven we hoe wij met dit bevelsinstrumentarium omgaan. Wij volgen daarin volledig de landelijke beleidslijn.

In dit hoofdstuk wordt niet ingegaan op de feitelijke uitvoering van bodemsanering. Dit is opgenomen in hoofdstuk 5.

6.2 Financiering bodemsanering

Het financiële stelsel rondom bodemsanering is binnen BEVER sterk aangepast. De overheid beoogt om driekwart van de financiering van de bodemsaneringsoperatie bij marktpartijen neer te leggen. De overheid beschikt tot 2030 over financiële middelen om een kwart van de totale financiering voor haar rekening te nemen. De bijdrage van de overheid zal met name in de vorm van subsidies worden uitgegeven. De doelstelling is om over de totale bodemsaneringsoperatie een multiplier (zie onderstaand kader voor een toelichting) van 4 te bereiken.

De financiering voor bodemsaneringen is gesegmenteerd. Allereerst is er een bedrijvenregeling die onder voorwaarden subsidies geeft voor sanering van in gebruik zijnde en blijvende bedrijfsterreinen. De Provincie Utrecht heeft analoog daaraan een subsidieregeling opgesteld voor eigenaren/bewoners. Een deel van de werkvoorraad in het stedelijke gebied wordt gefinancierd vanuit het Investeringsfonds Stedelijke Vernieuwing (ISV). Daarnaast wordt er door het ministerie van VROM rechtstreeks geld verleend aan LNV en het ministerie van Defensie voor sanering van staatseigendommen. De rest van de werkvoorraad – dus met name het landelijke gebied - wordt, voor zover derden daartoe niet te verplichten zijn, gefinancierd uit het Wbb-budget.

Wij hebben de taak om veroorzakers en schuldige eigenaren zoveel als mogelijk aan te spreken op bodemverontreiniging. In paragraaf 6.2.6. is het daarvoor beschikbare instrumentarium beschreven en is toegelicht wat schuldige eigenaren zijn.

Het beleid van de Provincie Utrecht is er echter op gericht om derden zo veel mogelijk (al dan niet door middel van het geven van een subsidie) te stimuleren om vrijwillig een geval van bodemverontreiniging te saneren. Dit noemen wij de saneringen in eigen beheer.

Toelichting multiplier
De provincie heeft tot taak om èn de bodemsanering mogelijk te maken èn een multiplier te realiseren. De eerste taak is afgeleid van de NMP-doelstelling om in 2030 de bodemsaneringsoperatie te hebben afgerond. De provincie beschikt over instrumenten en middelen om bodemsaneringen te laten uitvoeren of zelf uit te voeren. Met de multiplier wordt de verhouding van financiering vanuit de overheid en vanuit de markt aangeduid. Het beleid is erop gericht zoveel mogelijk marktgeld voor bodemsanering beschikbaar te maken. De beschikbare financiële middelen van de provincie zijn niet toereikend om de gehele operatie zelf uit te voeren. Van de op nationaal niveau berekende kosten van de volledige bodemsaneringsoperatie, stelt de rijksoverheid circa een kwart aan middelen beschikbaar.

Dit budget dient vooral om een multipliereffect te bewerkstelligen. Voor de volledige operatie is een multiplierfactor van 4 benoemd. De tweede taak van de provincie is om veroorzakers en eigenaren (voor zover mogelijk) te verplichten om saneringen te betalen en om bedrijven en overheden uit te dagen te investeren in een voldoende bodemkwaliteit om de voor hen gewenste gebruiksfunctie te kunnen realiseren.

Deze tweede taak heeft tot doel om driekwart van de benodigde financiering uit de markt te krijgen. Belangrijk daarbij is de constatering dat de provincie ook locaties moet saneren waarvoor geen veroorzaker of eigenaar kan worden aangesproken of waarvoor niemand bereid kan worden gevonden om te investeren. Dat kan betekenen dat de provincie de volledige sanering moet betalen. Er zijn echter ook vele saneringen die door bedrijven zelf worden betaald. De genoemde multiplierfactor van 4 is van toepassing op de totale werkvoorraad bodemsanering en kan niet worden doorvertaald naar een factor op locatieniveau.

6.2.1 Meerjarenprogramma's bodemsanering stedelijk en landelijk gebied

De bevoegde overheden van de Wbb werken aan de hand van Meerjarenprogramma's. Met deze nieuwe aanpak is de toetsing op gevalsniveau verdwenen. Het ministerie van VROM verleent de bevoegde overheden op basis van een verdeelsleutel een deel van het Wbb-budget. De bevoegde overheden geven in Meerjarenprogramma's aan welke activiteiten hiervoor zullen worden uitgevoerd. Na afloop van de periode vindt een verantwoording over de bestede middelen plaats.

Daarnaast biedt de provincie inzicht in de voortgang van haar bodemsaneringsoperatie, door deelname aan de jaarlijkse monitoringssystematiek. Op basis van deze systematiek wordt door de provincie een voortgangsrapportage voor het provinciale bestuur opgesteld. Op nationaal niveau stelt de Staatssecretaris van Milieu een Jaarverslag op van de voortgang van alle bevoegde overheden die hij vervolgens aanbiedt aan de Tweede Kamer.

Voor de periode 2005-2009 wordt een aantal meerjarenprogramma's opgesteld:

- Een meerjarenprogramma door de provincie Utrecht voor het gebied buiten de bebouwde kom (het landelijke gebied van de provincie Utrecht) getiteld "Meerjarenprogramma Bodemsaneringsoperatie 2005 – 2009 provincie Utrecht". Deze verplichting vloeit voort uit de Wbb. Op basis van dit meerjarenprogramma zal het ministerie van VROM door middel van een beschikking financiële middelen beschikbaar stellen. De provincie verwacht deze beschikking in 2005 te ontvangen. Hierin is ook budget voor waterbodems opgenomen.
- Een bodemparagraaf in het Meerjaren Ontwikkelingsprogramma van programmagemeenten (MOP) 2005-2009 (voor het gebied binnen de bebouwde kom en de uitleggebieden, het stedelijke gebied). Deze verplichting komt voort uit de Wet stedelijke vernieuwing (Wsv). Hierin is bepaald dat de provincie zorg draagt voor de bevordering en ondersteuning van bodembeheer en bodemsanering bij stedelijke vernieuwing. De uitvoering hiervan is primair de taak van de gemeenten. De provincie stelt gemeenten hiervoor een budget ter beschikking. De provincie Utrecht zal in de zomer van 2005 de ontwikkelingsprogramma's van de gemeente beoordelen en het beschikbare ISV budget voorlopig aan de gemeente toedelen.

In het PMP voor de periode 2004 tot 2008 is als een van de doelen opgenomen dat de provincie Utrecht aan het eind van die periode 16% van de beschikte urgente gevallen van ernstige bodemverontreiniging van haar werkvoorraad heeft gesaneerd of beheerst.

Dankzij inzicht in de werkvoorraad en dus ook inzicht in de locaties waar mogelijk problemen zouden kunnen ontstaan als gevolg van bodemverontreiniging, kan bij de ruimtelijke planvorming worden ingespeeld op de (mogelijke) aanwezigheid van bodemverontreiniging. Hierdoor kunnen de aanpak van bodemverontreiniging en ruimtelijke ontwikkeling in samenhang met elkaar worden uitgevoerd (werk met werk maken). Dat is in overeenstemming met de Beleidsbrief bodem van de Staatssecretaris van VROM. Alleen in risicovolle situaties zou zonder die dynamiek en door de overheid nog onderzoek en sanering moeten worden uitgevoerd of zouden beheersmaatregelen moeten worden genomen.

Voor deze identificatie van risicovolle situaties is geen officieel landelijk standpunt beschikbaar. Het ministerie laat de wijze van prioritering binnen de werkvoorraad volledig over aan het bevoegd gezag. De provincie Utrecht heeft zich ten doel gesteld om alleen die locaties uit de werkvoorraad te lichten voor directe actie, die er echt toe doen. Om te komen tot een inschatting heeft de provincie Utrecht binnen het historisch bodembestand een selectie gemaakt van locaties die zijn gelegen binnen woongebieden en grondwaterbeschermingsgebieden. Deze selectie is vervolgens uitgebreid met als risicovol getypeerde bodemgebruiksvormen. Tenslotte zijn alleen de potentieel urgent te saneren verontreinigingen meegenomen in de selectie. Deze werkvoorraad voor de periode 2005-2009 staat verder beschreven in ons Meerjarenprogramma .

Bij de inzet van ISV bodemmiddelen zal aan de gemeenten worden gevraagd om, naast het uitvoeren van onderzoek en sanering gerelateerd aan ontwikkelingen in het kader van het MOP, de 'risicovolle' locaties beter in beeld te krijgen.

6.2.2 Bedrijvenregeling

Voor de sanering van gevallen van ernstige bodemverontreiniging op in gebruik zijnde en blijvende bedrijfsterreinen is een landelijke interim-Bedrijvenregeling bodemsanering beschikbaar. De subsidie biedt het bedrijfsleven mogelijkheden om in aanmerking te komen voor een overheidsbijdrage in de kosten van bodemsanering. Wanneer een bedrijfsterrein ligt in de gemeente Utrecht of Amersfoort, dient de aanvraag gericht te zijn aan de betreffende gemeente. Voor het overige deel van de provincie Utrecht verleent de provincie deze subsidie. Met de aanpassing van de Wbb in 2005 wordt de regeling in aangepaste vorm opgenomen in de regelgeving.

Voor de subsidiëring van bodemsanering op in gebruik zijnde en in gebruik blijvende bedrijfsterreinen, is op 13 januari 2003 een verordening door Provinciale Staten vastgesteld. Deze is van onze website te downloaden. Bedrijven kunnen op basis van deze verordening aanspraak maken op subsidie voor bodemsanering. In de subsidieverordening zijn criteria opgenomen voor locaties die in aanmerking komen voor subsidie.

Indien aan de criteria wordt voldaan, kan een aanvraag voor bijdrage worden ingediend. Deze subsidieverordening loopt vooruit op de inwerkingtreding van een landelijke Bedrijvenregeling.

6.2.3 Bijdrageregeling bodemsanering aan eigenaar- of erfpachtbewoner

In 2002 hebben wij een provinciale subsidieregeling opgesteld voor eigenaren of erfpachters van een ernstig verontreinigd perceel dat hoofdzakelijk voor bewoning in gebruik is. De hoogte van de bijdrage is afhankelijk van:

- De periode van verwerving van de vervuilde locatie door de bewoner;
- De periode van veroorzaking en de betrokkenheid van de bewoner bij de veroorzaking.

In de verordening worden de percentages overheidsbijdrage in de saneringskosten aangeven die voor subsidiering in aanmerking komen. De verordening is te downloaden van onze website. Per afzonderlijk geval wordt een bijdrageplafond gesteld van maximaal 50.000,= euro.

6.2.4 Overige segmenten van het bodemsaneringsbeleid

Het ministerie van VROM beheert het budget voor bodemsanering. Dit budget bestaande uit de al eerder genoemde segmenten bedraagt voor de periode van 2005 tot en met 2009 in totaal een kleine miljard euro. In tabel 6.1 is daar een overzicht van weergegeven. De provincie Utrecht zal een deel van dat budget tot haar beschikking krijgen om de Utrechtse bodemproblematiek aan te pakken. Datzelfde geldt voor de gemeenten Amersfoort en Utrecht. Hoe groot dat budget zal zijn, zal het ministerie via een beschikking kenbaar maken.

In onderstaand overzicht is een korte toelichting opgenomen ten aanzien van de verschillende segmenten. Uit het overzicht blijkt dat de provincie budgethouder is ten aanzien van de segmenten Gasfabrieken, Regionale wateren, Bedrijvenregeling, Bijdrageregeling eigenaar/bewoner, het bodemsaneringsbudget binnen het ISV voor het stedelijke gebied en het budget dat wordt verleend in het kader van het MJP voor het landelijke gebied.

Tabel 6.1 *Verdeling Wbb budget door VROM, periode 2005-2009*

Segment	**Toelichting**
Staatseigendommen	In het Meerjarenprogramma Bodemsanering Staatseigendommen zijn saneringsactiviteiten geprogrammeerd op locaties die in eigendom zijn van het ministerie van LNV (natuurgebieden) en het ministerie van Defensie voor sanering van hun natuurgebieden en staatseigendommen.
SBNS convenant	Naar aanleiding van de verzelfstandiging van de Nederlandse Spoorwegen (NS) hebben de ministeries van V&W en VROM en de NS in 1994 met elkaar een convenant opgesteld waarin is afgesproken dat gezamenlijk alle aanwezige ernstige bodemverontreinigingen zouden worden aangepakt. De uitvoering hiervan is opgedragen aan de (hiervoor opgerichte) Stichting bodemsanering NS (SBNS).
Gasfabrieks-terreinen (opgenomen in MJP 2005-2009 Provincie Utrecht)	Voor de financiering van de sanering van terreinen van voormalige gasfabrieken heeft het Rijk met provincies aparte afspraken gemaakt. In het kader van de Wbb zijn met provincies meerjarenafspraken gemaakt op basis van een door de provincie opgesteld programma. Het Ministerie van VROM heeft aangegeven op programmaniveau tot maximaal éénderde van de saneringskosten te willen bijdragen. De provincie Utrecht heeft haar programma beschreven in het programma "Gasfabrieksterreinen provincie Utrecht" (d.d. 31 januari 2002). Doel is het opstellen van een kader voor de sanering van de gasfabrieken, zodanig dat toekomstige maatschappelijke ontwikkelingen op deze locaties geen hinder zullen ondervinden van aanwezige verontreinigingen. Het streven is erop gericht om de sanering van de Utrechtse gasfabrieksterreinen in 2015 te hebben afgerond. De haalbaarheid van deze einddatum hangt sterk samen met de ruimtelijke ontwikkelingspotentie en –dynamiek van de diverse locaties. Een zeer geringe dynamiek kan betekenen dat het programma van de provincie Utrecht voor enkele locaties door moet lopen tot een latere datum.
Waterbodems rijkswateren	Voor de bodemsanering van rijkswateren stelt het ministerie van Verkeer en Waterstaat jaarlijks een geactualiseerd programma vast. Het programma voor de periode tot 2010 geeft een nauwkeurig overzicht van de stand van de sanering in rijkswateren. Het betreft zowel sanering vanuit milieu-oogpunt als onderhoudsbaggerwerk waarbij verontreinigd slib naar boven komt.

Regionale waterbodems (opgenomen in MJP 2005-2009 Provincie Utrecht)	Bij de budgetverdeling wordt apart rekening gehouden met regionale waterbodems. Hiervoor zijn de provincies de bevoegde overheden en ook de budgethouders. Het gaat om zowel de regionale waterbodems in stedelijk gebied als in landelijk gebied. Het gaat daarbij in principe om de saneringen die worden uitgevoerd om milieuhygiënische redenen. Onderhoudswerkzaamheden worden in de regel niet uit dit budget betaald. Daarbij dient te worden aangetekend dat het in de praktijk vaak een combinatie is van onderhoudsbaggeren en een milieusanering.
Bedrijvenregeling	Zie paragraaf 6.2.2
Bijdrageregeling eigenaar/bewoners	Zie paragraaf 6.2.3
Stedelijk en landelijk gebied	Zie paragraaf 6.2.1

6.2.5 Financiering door marktpartijen

Investeerders worden van harte uitgenodigd om mee te betalen aan bodemsanering. Dat kan een interessante investering zijn omdat vervuilde terreinen vaak op aantrekkelijke locaties liggen, zoals in de binnensteden of vlakbij stations van de NS. De provincie denkt graag met u mee om deze terreinen gereed te krijgen voor nieuwbouw of herinrichting. De provincie kan financieel bijdragen, maar kan u ook voorzien van de benodigde technische en juridische expertise. In paragraaf 12.4 zijn telefoonnummers opgenomen.

6.2.6 Financiering door veroorzakers en schuldige eigenaren

Voor de landelijke bodemsaneringsoperatie geldt, net zoals voor het overige milieubeleid, het principe 'de veroorzaker of zogenaamd schuldig eigenaar betaalt'. De bodemsaneringsoperatie is de afgelopen jaren vooral getrokken door enkele grote veroorzakers van bodemverontreiniging, zoals de oliemaatschappijen en de Nederlandse Spoorwegen, andere (door de overheid aangespoorde) veroorzakers en de overheid zelf. Uit het Jaarverslag bodemsanering over 2003 van de Staatssecretaris aan de Tweede Kamer blijkt dat het aantal saneringen dat door derden wordt uitgevoerd 10 maal groter is dan het aantal saneringen door de overheid. Daarbij dient te worden aangetekend dat de overheid vooral complexe en grote saneringen voor haar rekening neemt.
Het bewandelen van het spoor van de veroorzakers is echter ruimschoots onvoldoende om de bodemsaneringsoperatie daadwerkelijk in het jaar 2030 te beëindigen. Binnen BEVER is gesteld dat het aanspreken van schuldige eigenaren en het vinden van investeerders noodzakelijk is om te komen tot een versnelling van de bodemsaneringsoperatie. Bovendien zijn deze partijen nodig om de financiering van de operatie ter hand te nemen.

De provincie volgt ten aanzien van kostenverhaal en bevelsinstrumentarium de landelijke afspraken zoals opgenomen in bijlage 5. Hieronder is een samenvatting opgenomen.

- Wat is kostenverhaal en bevel? -

In de 'Eindnotitie project afstemming bevel/kostenverhaal Wbb' (bijlage 5) is beschreven op welke wijze kosten verhaald worden op veroorzakers en schuldige eigenaren en hoe het bevelsinstrumentarium van de Wbb wordt ingezet.
Uitgangspunt van de Wbb is dat saneringen zoveel mogelijk door derden met eigen middelen worden uitgevoerd. Op grond van de Wbb kan het bevoegd gezag (voor programmagemeenten: de provincie) zowel veroorzakers als de zogenaamd 'schuldige eigenaars c.q. erfpachters' aanspreken.

Zij heeft daartoe een aantal instrumenten:

- Het geven van onderzoeks- of saneringsbevelen.
- Het zelf of door de gemeente laten uitvoeren van de sanering met Wbb-middelen en kostenverhaal achteraf op de veroorzaker (wegens onrechtmatige daad van de veroorzaker).
- Het zelf of door de gemeente laten uitvoeren van de sanering met Wbb-middelen en kostenverhaal achteraf op de schuldig eigenaar (wegens ongerechtvaardigde verrijking, omdat het perceel door bodemsanering meer waard wordt).
- Medefinanciering of afkoop door veroorzakers en eigenaren die niet of niet geheel aangesproken kunnen worden.

- Bevelsinstrumentarium -

De Wbb kent een aantal bevelen. Het bevel tot het uitvoeren van nader bodemonderzoek, het bevel tot het treffen van tijdelijke beveiligingsmaatregelen, het bevel de bodem te saneren en het bevel om alsnog in overeenstemming met het goedgekeurde saneringsplan te handelen. Bevelen kunnen worden gegeven aan veroorzakers en zogenaamde schuldige eigenaren en erfpachters. Geen bevel kan worden gegeven aan de zogenaamd 'onschuldige eigenaars', dit zijn eigenaars die:

- noch (in)directe betrokkenheid hebben gehad bij de veroorzaking van de verontreiniging;
- noch een relatie of een duurzame rechtsbetrekking hebben gehad met de veroorzaker(s);
- noch ten tijde van de aankoop wisten of hadden kunnen weten dat de verontreiniging aanwezig was.

Dit laatste criterium is onder andere afhankelijk van de datum van aankoop, de deskundigheid van partijen, of de locatie al opgenomen is of was in het bodemsaneringsprogramma van de provincie en of er al bodemonderzoek is of was uitgevoerd.

UBPU

Daarnaast kent de Wbb een gedoogbevel: dat wil zeggen dat derden moeten gedogen dat er bijvoorbeeld onderzoek of saneringswerkzaamheden op hun terrein worden uitgevoerd.

In de 'Eindnotitie project afstemming bevel/kostenverhaal Wbb' is aangegeven hoe de gezamenlijke overheden willen omgaan met het juridisch instrumentarium uit de Wbb. Deze notitie is tevens het beleid van de provincie Utrecht.

- Kostenverhaal achteraf op de veroorzaker -

Uit jurisprudentie blijkt dat het voor de Staat erg moeilijk is om veroorzakers na uitvoering van de sanering met overheidsmiddelen aan te spreken voor de kosten van sanering van verontreinigingen die zijn ontstaan voor 1975. Vanaf 1975 had men kunnen weten dat de overheid inspanningen zou gaan leveren om bodemverontreinigingen te saneren. Om die reden komt het vaak voor dat de veroorzaker slechts wordt aangesproken voor het aandeel van de verontreiniging dat na 1975 is veroorzaakt.

- Kostenverhaal achteraf op de eigenaar -

Een schuldige eigenaar kan na sanering door de overheid worden aangesproken omdat zijn perceel door de sanering met overheidsmiddelen meer waard is geworden. De bijdrage wordt berekend door te laten taxeren wat het perceel vlak voor de sanering en vlak na de sanering waard is. Het verschil moet de eigenaar aan de Staat betalen. Een eigenaar/bewoner die weliswaar schuldig is omdat hij ten tijde van de aankoop wist dat het perceel verontreinigd was, maar die een normale koopprijs (alsof het perceel niet verontreinigd was) heeft betaald wordt niet wegens ongerechtvaardigde verrijking aangesproken. In de notitie 'Ongerechtvaardigde verrijking', brief van de minister van 8 juni 1994 aan de Tweede Kamer, vergaderjaar 1993-1994, nr. 22 727 nr. 11. is aangegeven hoe met kostenverhaal op grond van ongerechtvaardigde verrijking wordt omgegaan. VROM heeft in een beleidsregel het kostenverhaal verder uitgewerkt. De directe aanleiding tot het ontwikkelen van beleid voor kostenverhaal op grond van artikel 75 Wbb is gelegen in de beslissing van VROM om de werkvoorraad kostenverhaal-zaken op een zo efficiënt en verantwoord mogelijke wijze af te wikkelen. Hiervoor is binnen VROM een uitvoeringsorganisatie Kostenverhaal actief

(Bodem+). De beleidsregel heeft tot doel om deze uitvoeringsorganisatie meer duidelijkheid te bieden over de wijze van aanpak.

- Medefinanciering of afkoop bevel -

Indien een veroorzaker of eigenaar niet of niet geheel is aan te spreken kan hij in aanmerking komen voor medefinanciering of afkoop. De veroorzaker/eigenaar draagt dan zijn deel (waarvoor hij nog wel is aan te spreken) bij in de kosten van onderzoek of sanering. In de eerder aangehaalde notitie over afstemming bevel/kostenverhaal (van april 2001) is door de gezamenlijke overheden aangegeven hoe in de praktijk met het bevel/kostenverhaal kan worden omgegaan.

7

OMGAAN MET VRIJKOMENDE GROND EN BAGGER

7.1 Inleiding

In de provincie Utrecht is een groot deel van de bodem in meer of mindere mate verontreinigd. Meestal betreft het lichte verontreinigingen, slechts incidenteel gaat het om grond waarvan de concentraties hoger zijn dan de interventiewaarde. Dit betekent dat we bij de uitvoering van allerlei projecten te maken hebben met het vrijkomen van verontreinigde grond en baggerspecie.
De meeste van deze vrijkomende grond en bagger kan, zonder dat daarbij enig gevaar voor mens of milieu ontstaat, worden hergebruikt. We staan op het standpunt dat deze materialen zoveel als mogelijk worden hergebruikt. Toch zijn we genoodzaakt om daar enige beperkingen aan te verbinden:

- De Wbb schrijft voor dat we dienen te werken volgens het ***standstill-beginsel.*** Dit betekent dat het niet is toegestaan dat de bodem, waarop de verontreinigde grond of bagger wordt toegepast, door de toepassing viezer wordt. We staan achter dit beginsel. In ons beleid hebben we drie elementen opgenomen die dat beginsel in perspectief plaatsen, namelijk:
  - We gaan uit van standstill op gebiedsniveau. In ons beleid ten aanzien van bodembeheerplannen en bodemkwaliteitskaarten staan we, door een gebiedsgerichte benadering, een lokale verslechtering toe mits dat er toe leidt dat de gebiedskwaliteit daar beter van wordt.
  - Een marginale bodembelasting is op grond van het Bouwstoffenbesluit toegestaan. Het besluit verbindt echter wel beperkingen aan de toepassing door het voorschrijven van isolatiemaatregelen met de onderliggende bodem.
  - Licht verontreinigde baggerspecie mag tot 20 meter naast de watergang op de kant worden geplaatst. Ook als de onderliggende bodem niet is verontreinigd.
- Er mag ***geen ernstige verontreinigde grond of bagger*** worden toegepast (voor uitzondering zie paragraaf 5.4.1).
- In een aantal ***bijzondere gebieden***, zoals natuurgebieden en waterwinbieden, wil de provincie extra eisen stellen aan de toepassing van verontreinigde grond en bagger.

In dit hoofdstuk staan bovenstaande en andere punten van het beleid voor het omgaan en toepassen van grond en bagger uitgewerkt. Onze regelgeving kent diverse manieren om het materiaal te kunnen toepassen, namelijk als grondstof, bouwstof, grond en afvalstof. Iedere term kent een eigen regelgeving en een eigen indeling naar kwaliteit. In bijlage 2 is een overzicht opgenomen voor alle gebruikte kwaliteiten in onze regelgeving.

In tabel 7.1 is weergegeven welke beleidsmatige voorkeur we hebben bij de toepassing van vrijkomende grond en bagger.

Tabel 7.1 *Omgaan met vrijkomende grond en bagger*

De grond of bagger is schoon?		1. Hergebruiken als bodem in schoon gebied 2. hergebruiken als bodem in verontreinigd gebied 3. Hergebruiken in een werk 4. Definitief verwijderen: toepassen in een stortplaats
De grond of bagger is verontreinigd?	Betreft het licht verontreinigde grond?	1. Hergebruiken als bodem 2. Hergebruiken in een werk 3. Definitief verwijderen: toepassen in een stortplaats
	Betreft het ernstig verontreinigde grond?	1. Reinigen tot schone grond 2. Reinigen tot toepasbaar product 3. Definitief verwijderen: toepassen in een stortplaats 4. Definitief verwijderen: storten
	Betreft het licht verontreinigde baggerspecie?	1. Verspreiden op de kant 2. Toepassen als (water) bodem (gebiedsgericht toepassen) 3. Toepassen als bouwstof 4. Verwerken en (deels)toepassen 5. Storten

7.2 Toepassing van primaire grondstoffen

Conform het landelijk beleid willen we in onze provincie zo zuinig mogelijk omgaan met primaire grondstoffen. Primaire grondstoffen (of delfstoffen) zijn natuurlijke, gedolven grondstoffen (zand, klei, grind), die meestal na enige bewerking, worden verwerkt in hun eerste toepassing. Het materiaal wordt in zandwinputten of in de Noordzee gewonnen. Op nationale schaal heeft het Ministerie van Verkeer en Waterstaat in haar Structuurschema Oppervlaktedelfstoffen (SOD) beleid ontwikkeld ten aanzien van het zo zuinig mogelijk omgaan met grondstoffen en het zoveel mogelijk toepassen van secundaire grondstoffen (hergebruik).
De provincie Utrecht heeft op basis daarvan in 2001 het Bouwgrondstoffenplan vastgesteld. Hierin is het winnen van primaire bouwgrondstoffen aan strengere regels gebonden. Het plan gaat uit van de volgende doelstellingen:

- zuinig en hoogwaardig gebruik van bouwgrondstoffen;
- maximalisatie en een zo hoogwaardig mogelijke inzet van secundaire grondstoffen op milieuhygiënisch verantwoorde wijze;
- maximaliseren van het gebruik van vernieuwbare grondstoffen;
- minimaliseren van ruimtegebruik voor delfstoffenwinning

Met ons beleid willen we bovendien het gebruik van de primaire grondstoffen terugbrengen, door het hergebruik van licht verontreinigde grond te stimuleren.

7.3 Bouwstoffenbesluit en Vrijstellingsregeling Grondverzet

De toepassing van licht verontreinigde grond en bagger is wettelijk geregeld in het Bouwstoffenbesluit (Bsb). Het Bsb is een AMvB (besluit) op basis van de Wbb en de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wvo). Bij het Bsb gaat het om toepassing van grond in werken. In paragraaf 7.3.1. is een korte toelichting op het besluit opgenomen.
Het Bsb kent voor grond en bagger een aantal vrijstellingsregelingen. Deze komen eveneens in paragraaf 7.3.1. aan de orde. De belangrijkste is de (Ministeriële) Vrijstellingsregeling Grondverzet. Deze regeling maakt de toepassing van grond als bodem mogelijk en wordt ook wel geduid als *actief bodembeheer*. De Vrijstellingsregeling Grondverzet komt in paragraaf 7.3.2 aan bod.

> ***AMvB Grond en Bagger***
> Het ministerie van VROM heeft in de Beleidsbrief bodem aangekondigd dat de toepassing van grond en bagger van het Bouwstoffenbesluit wordt losgekoppeld. Daarvoor in de plaats komt een AMvB, waarin regelgeving voor de toepassing van (verontreinigde) grond en bagger wordt opgenomen. Deze AMvB zal volgens de huidige planning begin 2006 in werking treden.

7.3.1 Toepassing van grond en bagger in werken

De toepassing van licht verontreinigde grond en bagger in werken is geregeld in het Bsb dat per 1 januari 1999 van kracht is. De gemeenten zijn het bevoegde gezag tenzij het gaat om het toepassen van licht verontreinigde grond en bagger in een werk binnen een Wet Milieubeheer-inrichting waarvoor de Provincie Utrecht het bevoegd gezag is. In dat geval is ook de provincie het bevoegd gezag voor het Bsb.
Het Bsb heeft tot doel om bodem en grondwater te beschermen en hergebruik van secundaire bouwstoffen (waaronder grond) te stimuleren. Bouwstoffen worden op basis van de kwaliteit en de beoogde toepassing in verschillende categorieën ingedeeld. De categorie van een bouwstof bepaalt of, en zo ja op welke manier de bouwstof toegepast mag worden.

De aanbieder dient bij de toepassing te weten wat de kwaliteit is van de grond of bagger. Deze verplichting geldt ook voor alle andere steenachtige bouwmaterialen. Toepassing vindt plaats in een werk. De minister van VROM heeft in een brief aangegeven wat onder een werk wordt verstaan.
Het bepalen van de milieuhygiënische kwaliteit van grond (en overige bouwstoffen) moet gebeuren volgens het accreditatieprogramma Bouwstoffen (AP-04) door een laboratorium dat geaccrediteerd

is door de Raad van Accreditatie. In het accreditatieprogramma staat beschreven op welke wijze het onderzoek, van monsterneming tot rapportage, moet worden uitgevoerd.

In tabel 7.2 zijn de verwerkingsmogelijkheden van grond op basis van het Bsb opgenomen. Tevens is aangegeven welk bewijsmiddel nodig is om de kwaliteit van de grond aan te tonen. Op basis van het Bsb is het niet mogelijk om ernstig verontreinigde grond toe te passen.

Tabel 7.2 *Overzicht van toepassingsmogelijkheden van grond*

Kwaliteit van de grond	**Verwerkings-mogelijkheden**			**Bewijsmiddel**
	Hergebruik in een werk	**Hergebruik als bodem**	**Storten**	
Schoon	Ja Echter beleidsmatig minder gewenst	Ja	Verboden	Onderzoek conform Bsb Tot 1 jaar na toepassingsdatum aantoonbaar.
Categorie 1	Ja, Mits voldaan wordt aan de samenstellings- en immissie-eisen uit het Bsb Minimaal 50 m3 aaneengesloten De grond moet terugneembaar zijn, niet vermengen met onderliggende bodem	Ja, mits een vastgestelde BKK en BBP beschikbaar is die de toepassing mogelijk maakt.	Verboden Eventueel als afdeklaag voor stortplaatsen, indien geen reinigbare ernstig verontreinigde grond beschikbaar is	Onderzoek conform Bsb Transportbon met afvalstroomnummer Tot minimaal 5 jaar na toepassingsdatum aantoonbaar. Indien de gemeente waar de grond wordt toegepast voldoet aan de Vrijstellingsregeling Grondverzet is het verlangde bewijsmiddel van de gemeente van toepassing.
Categorie 2	Ja, Mits voldaan wordt aan de samenstellings- en immissie-eisen uit het Bsb Minimaal 10.000 ton aanééngesloten Toepassing alleen minimaal 0,5 meter boven de gemiddeld hoogste grondwaterstand (GHG) De grond moet terugneembaar zijn, niet vermengen met onderliggende bodem Er moeten isolatievoor-zieningen worden toegepast (IBC-maatregelen)	Ja, mits een vastgestelde BKK en BBP beschikbaar is die de toepassing mogelijk maakt.	Verboden Eventueel als afdeklaag voor stortplaatsen, indien geen reinigbare ernstig verontreinigde grond beschikbaar is	Onderzoek conform Bsb Transportbon met afvalstroomnummer Tot minimaal 5 jaar na toepassingsdatum aantoonbaar. Indien de gemeente waar de grond wordt toegepast voldoet aan de Vrijstellingsregeling Grondverzet is het verlangde bewijsmiddel van de gemeente van toepassing.
Ernstig verontreinigd	Verboden	Verboden, met uitzondering van het herschikken binnen de saneringslocatie.	Verboden, tenzij de grond niet reinigbaar is. Hiervoor is een verklaring van SCG noodzakelijk	Onderzoek conform Bsb of NVN 5740 Transportbon met afvalstroomnummer.

Het Bouwstoffenbesluit heeft voor grond enkele vrijstellingsregelingen.

- **BSB Vrijstellingsregeling Samenstellings- en immissiewaarden**
  Met de Vrijstellingsregeling Samenstellings- en immissiewaarden zijn de toepassingsmogelijkheden voor grond met parameters die de streefwaarde licht overschrijden verruimd. Grond die voldoet aan de voorwaarden uit deze regeling wordt ook wel MVR-grond (Ministeriele Vrijstellings Regeling-grond) genoemd. Deze grond is vrij toepasbaar, en wordt als schone grond beschouwd.
  Bij de toepassing van MVR-grond in een leeflaag als saneringsvariant kan sprake zijn van een inconsistentie. Het kan zijn dat één van de stoffen van de MVR-grond niet voldoet aan de BGW1. In paragraaf 5.4.1 hebben we het standpunt ingenomen dat in deze situaties ook aan de BGW1 moet worden voldaan. De kans dat aan deze eis niet wordt voldaan is echter gering.

- **BSB Vrijstellingsregeling Grondverzet**
  In de volgende paragraaf wordt op deze regeling ingegaan.

- **BSB Tijdelijke vrijstellingsregeling eisen grond en baggerspecie (Exotenregeling)**
  In deze vrijstellingsregeling wordt voor grond en baggerspecie vrijstelling verleend van de immissiewaarden voor antimoon, molybdeen, seleen en vanadium, mits de concentratie van die stoffen in de betreffende grond de waarden, zoals aangegeven in bijlage A bij de regeling, niet overschrijdt. Voorts heeft EOX, door verbeterde technieken, een functie gekregen als triggerwaarde en is – onder voorwaarden - de samenstellingswaarde voor minerale olie in baggerspecie verhoogd tot 2.000 mg/kg droge stof.
  Deze regeling geldt niet in onze waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden of in de vogel- en habitatrichtlijngebieden.
  Meer informatie over deze gebieden vindt u in de Provinciale Milieu Verordening respectievelijk op de provinciale site. In de komende vijf jaar zal, op basis van het advies van de Technische Commissie Bodembescherming, het bodembeschermingsbeleid ten aanzien van kwetsbare gebieden zich verder moeten uitkristalliseren.

- **Tijdelijke vrijstellingsregeling Bsb 2004**
  VROM gaat het Bsb ingrijpend wijzigen. De vereenvoudigde regeling treedt waarschijnlijk in 2007 in werking. Daarom heeft VROM een overgangsregeling getroffen, bestaande uit de tijdelijke Vrijstellingsregeling Bsb 2004 en de wijziging Uitvoeringsregeling Bsb, beiden gepubliceerd in de Staatscourant van 29 oktober 2004. VROM heeft ook een circulaire over de regelingen uitgebracht. De overgangsregeling vervangt de circulaires over het Bsb van 30 juni 2000, 3 juli 2001 en 23 augustus 2002. De tijdelijke vrijstellingen in deze gedoogcirculaires zijn met nieuwe verruimingen van de samenstellings- en immissiewaarden, opgenomen in de tijdelijke vrijstellingsregeling Bsb 2004.

7.3.2 Toepassing van grond als bodem

Om permanent hergebruik van licht verontreinigde grond (toepassen als bodem) mogelijk te maken, is op 1 oktober 1999 de *(Ministeriële) Vrijstellingsregeling Grondverzet* (MVG) van kracht geworden. De regeling biedt onder voorwaarden vrijstelling van een aantal eisen van het Bsb, zoals de terugneembaarheid en het verbod op vermenging met de onderliggende bodem[2].

- Waar moet het hergebruik aan voldoen? -

Hergebruik van licht verontreinigde grond als bodem is mogelijk, als voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:
- er bestaat een adequaat systeem van bodembeheer, beschreven in een *bodembeheerplan;*
- er bestaat inzicht in de kwaliteit van de ontvangende bodem, vastgelegd in een *bodem-kwaliteitskaart;*

[2] *Ook baggerspecie kan als bodem worden toegepast, mits het eerst wordt ontwaterd. Ontwaterde bagger wordt in de Vrijstellingsregeling beschouwd als grond.*

- de kwaliteit van de toe te passen grond moet vergelijkbaar met of beter zijn dan de kwaliteit van de ontvangende bodem (***standstill-beginsel***), deze afweging wordt op gebiedsniveau gemaakt;
- als gevolg van het hergebruik van grond als bodem zijn er ***geen risico's*** voor de functie van de desbetreffende bodem;
- er bestaat een adequaat systeem van melding en registratie.

De wijze waarop een bodemkwaliteitskaart opgesteld en gebruikt dient te worden is beschreven in de landelijke interim-richtlijn "Opstellen en toepassen bodemkwaliteitskaarten". De gemeenten zijn bevoegd gezag en stellen in principe de kaart en het plan vast. Ter ondersteuning van gemeenten heeft het ministerie van VROM samen met IPO en VNG in 1999 ook de Handreiking Grondverzet voor gemeenten opgesteld. Daarin is een stappenplan opgenomen dat uiteenzet welke technisch-inhoudelijke, organisatorische, beleidsmatige en bestuurlijke maatregelen een gemeente moet nemen om gebruik te kunnen maken van de vrijstellingsregeling.

Bij het opstellen van een bodembeheerplan verdient het aanbeveling om, in samenwerking met de waterkwaliteits-beheerder, ook beleid ten aanzien van de toepassing van bagger op te nemen.

- Wat is de rol van de provincie? -

De provincie heeft op grond van de Vrijstellingsregeling grondverzet een tweetal expliciete bevoegdheden. Op de eerste plaats kunnen we aan de gemeenten nadere aanwijzingen geven ten aanzien van het landelijke beleid. We hebben dat in paragraaf 7.4 van deze Nota uitvoeringsbeleid bodem gedaan. De gemeenten dienen met dit beleid rekening te houden (art. 5 lid 3 MVG).
Ten tweede kunnen we gebieden aanwijzen waarvoor de provincie en niet de gemeente de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan vaststelt (art. 5 lid 2 MVG). Deze gebieden hebben we in paragraaf 7.4.3 vastgesteld.

7.4 Provinciaal beleid inzake de toepassing van grond als bodem

In deze paragraaf beschrijven we het nieuwe beleid van de provincie Utrecht ten aanzien van grondverzet op basis van de Vrijstellingsregeling. Het in deze paragraaf verwoorde beleid komt in de plaats van de nota "Hergebruik van verontreinigde grond volgens Actief Bodembeheer – interimbeleid MVG" (2000).
Eerst geven we aan wat de provincie de afgelopen jaren heeft gedaan ten aanzien van dit onderwerp. Vervolgens hebben we aandachtspunten ten aanzien van de totstandkoming van deze kaarten en plannen opgenomen. Tenslotte geven we een overzicht van de gebieden warvoor de provincie de kaart en het plan zal vaststellen en zijn aanvullende regels opgenomen voor bijzondere gebieden.

7.4.1 Wat heeft de provincie de afgelopen jaren gedaan?

De afgelopen jaren hebben we, in het kader van het PMP-project "Stimuleren van gemeentelijk bodembeheer" (PMP1998-2003) en de totstandkoming van het Landsdekkend Beeld, gemeenten gestimuleerd om invulling te geven aan actief bodembeheer. Actief bodembeheer heeft diverse facetten zoals het aanschaffen van een bodeminformatiesysteem (BIS), het digitaal opslaan van bodemgegevens, het opstellen van een bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan en het instellen van een bodemloket. We hebben onze kennis en ervaring ter beschikking van de gemeenten gesteld en daarnaast financieel bijgedragen in de benodigde investeringen.

De uitwerking van actief bodembeheer hebben we verder aan de gemeenten overgelaten. Dat heeft ertoe geleid dat driekwart van de Utrechtse gemeenten aan één of meer onderdelen van het project heeft deelgenomen. De meeste gemeenten beschikken inmiddels over een bodeminformatiesysteem en meer dan de helft van de gemeenten heeft een bodemkwaliteitskaart voor tenminste een deel van haar grondgebied vastgesteld. De andere gemeenten zijn daar nog mee bezig of hebben geoordeeld dat grondverzet op basis van actief bodembeheer voor hen geen meerwaarde heeft. Met dit resultaat is het PMP-project op 31 december 2003 beëindigd.

We beschouwen bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen primair als nuttige instrumenten om grondverzet te faciliteren. Volgens een evaluatie die we in 2003 hebben uitgevoerd geldt dat ook voor de gemeenten. In enkele gemeenten wordt de bodemkwaliteitskaart door gemeenten ook gebruikt voor de vastlegging van achtergrondwaarden, bijvoorbeeld als onderbouwing van de afbakening van puntverontreinigingen. Uit andere provincies weten we dat bodemkwaliteitskaarten worden gebruikt voor algemene vrijstellingen van bodemonderzoek bij de afgifte van bouwvergunningen.

Bodemkwaliteitskaarten kunnen ook voor een groter gebied dan het grondgebied van één gemeente worden opgesteld. Bijvoorbeeld wanneer grondverzet plaatsvindt binnen een uitgestrekt gebied zoals bij de inrichting van het landelijk gebied en bij natuurontwikkeling. We hebben in de afgelopen jaren een begeleidende rol gespeeld in dergelijke projecten, zoals de gebieden Noorderpark, Eemland en Lopikerwaard. Voor deze gebieden hebben wij als provincie de bodemkwaliteitskaarten vastgesteld. Het zijn projecten waar de inrichting van het landelijk gebied (b.v. ruilverkaveling), de natuurontwikkeling of de baggerverwerking vragen om een efficiënt werkend beleid voor de toepassing van grond of (gerijpte) baggerspecie.

We zullen de komende periode bezien in hoeverre we onze ondersteuning kunnen voortzetten. In het kader van het landelijke project BIELLS (voorheen Landsdekkend Beeld spoor 2) en projecten in het kader van de uitwerking van de Beleidsbrief Bodem wordt onder meer nagedacht over betere methoden om bodeminformatie in te zetten bij de vorming van nieuw beleid. De provincie doet actief mee aan enkele pilotprojecten (zie paragraaf 10.5).

7.4.2 Aandachtspunten bij de opstelling van bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen

Voor het opstellen van een bodemkwaliteitskaart en een bodembeheerplan voor grondverzet gelden primair de eisen die in de Vrijstellingsregeling en de interim-richtlijn bodemkwaliteitskaarten zijn gesteld. Hoofdstuk 5.3.1 van de nota Grond Grondig Bekeken geeft aan welke elementen in een bodembeheerplan aan de orde moeten komen en waaraan bodemkwaliteitskaarten moeten voldoen. Aanvullend hierop vraagt de provincie extra aandacht voor de volgende aspecten:

- Inhoud bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan.
- Melding en registratie.
- Communicatie.
- Handhaving.

- Inhoud bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan -

De onderstaande punten dienen in ieder geval in een bodembeheerplan aan de orde te komen:

- Om grondverzet optimaal mogelijk te maken geven we er de voorkeur aan om het standstill-beginsel (een van de voorwaarden bij grondverzet tussen 2 zones) op het schaalniveau van de bodemkwaliteitszone toe te passen.
- Het verdient aanbeveling dat gemeenten aangeven op welke wijze wordt omgegaan met onverwachte situaties bij werkzaamheden, zoals het stuiten op een oude slootdemping, een waarneembare bodemverontreiniging of een grote bijmenging van puinstukken of andersoortig bodemvreemd materiaal. Een onverwachte situatie dient altijd te worden geregistreerd.
- Gemeenten wordt gevraagd om te beschrijven op welke wijze wordt omgegaan met het provinciale beleid ten aanzien van kwetsbare gebieden zoals grondwaterbeschermingsgebieden. Het provinciale beleid is verwoord in paragraaf 7.4.4.
- Gemeenten wordt gevraagd om in het bodembeheerplan goed gemotiveerd aan te geven hoe, indien licht verontreinigde grond met gehalten boven de (bij de functie behorende) BGW-waarde wordt toegepast, zij waarborgen dat het gebruik van die grond niet leidt tot risico's bij de huidige of toekomstige functie van de bodem of tot verspreidingsrisico's. Dit kan zich onder andere voordoen in situaties waarbij de achtergrondwaarden boven de BGW liggen.

- Het verdient aanbeveling om in het bodembeheerplan op te nemen dat degene die grond wil toepassen in het landelijke gebied er rekening mee houdt, dat de ***Verordening bescherming natuur en landschap Provincie Utrecht 1996*** van toepassing kan zijn. Is dit het geval, dan dient bij de Provincie Utrecht ook (eerst) een ontheffing op grond van deze verordening te worden aangevraagd waarbij zal worden beoordeeld of door het voorgenomen grondverzet natuurwetenschappelijke, cultuurhistorische, archeologische of landschappelijke waarden van het gebied worden geschaad.

- Melding en registratie -

Ieder hergebruik van licht verontreinigde grond moet bij de gemeente (op de bodem) of bij het waterschap (in oppervlaktewater) gemeld worden, zowel de toepassingen in een werk als de toepassing als bodem. Gemeenten zorgen voor de interne organisatie ten aanzien van meldingen. De grondstromen worden geregistreerd in een registratiesysteem waarbij uitwisseling van gegevens tussen diverse overheden mogelijk is.

Voor licht verontreinigde grond geldt naast de verplichte melding vooraf aan gemeente of waterschap ook de verplichting van de PMV met betrekking tot het transporteren van de grond. Uit de geleidebonnen die bij het transport worden gevoerd moet blijken wat de herkomst van de grond is, wat de kwaliteit is en wat de eindbestemming is. De geleidebonnen zijn een belangrijk instrument voor de handhaving tijdens het vervoer.

- Communicatie -

Om te voorkomen dat licht verontreinigde grond oneigenlijk wordt toegepast, is het belangrijk dat alle betrokkenen op de hoogte zijn van de kwaliteit van de bodem en van wat mogelijk en toegestaan is bij het vrijkomen van licht verontreinigde grond. De gemeente dient dit actief naar derden te communiceren.

Marktpartijen als projectontwikkelaars, potentiële huizenkopers en bedrijven willen vaak vooraf weten wat de bodemkwaliteit is, voordat ze overgaan tot investeren dan wel aankoop van grond of het afgeven van een bouwvergunning. Omdat er binnen het gebied van de bodemkwaliteitskaart sprake is van beperkingen (de verontreinigde grond kan immers niet zonder meer worden toegepast) is het belangrijk om naar derden toe duidelijk te zijn in wat er met vrijkomende grond moet gebeuren en of en zo ja waar deze hergebruikt kan worden. Het is dan ook noodzakelijk dat de gegevens van de bodemkwaliteit duidelijk zijn aangegeven in een bodeminformatiesysteem dat voor een ieder inzichtelijk is. Een groot aantal van de Utrechtse gemeenten beschikt over een bodeminformatiesysteem.

Behalve via een communicatieplan kan ook via de volgende instrumenten kenbaar worden gemaakt hoe vrijkomende licht verontreinigde grond moet worden hergebruikt:
- Opnemen in de eigendomsakte als kwalitatieve verplichting wanneer de gemeente verkoopster is van percelen grond (bijvoorbeeld bij nieuwbouwlocaties)
- Opnemen in huurovereenkomsten of andere gebruiksovereenkomsten
- Opnemen in een bouw- of aanlegvergunning dat het hergebruiken van verontreinigde grond conform de MVG (of in een werk conform het Bsb) uitgevoerd moet worden
- Opnemen in bestemmingsplan of landinrichtingsplan (hoewel juridisch niet bindend)

- Handhaving -

De provincie wil dat er een goed toezicht op (verontreinigde) grondstromen is. Uit onderzoek is gebleken dat dit nu niet overal het geval is. Handhaving wordt in wisselende frequentie en door meerdere instanties opgepakt. Dit heeft onder meer te maken met de versnippering van bevoegdheden in de grondstromenketen. Zo zijn gemeenten belast met het toezicht op de bestemming van licht verontreinigde grond (Bsb en MVG), terwijl de provincie belast is met het toezicht op het transport van verontreinigde grond (PMV). Daarnaast spelen het bestuurlijke

draagvlak en het ambitieniveau een rol welke bepalend zijn voor de inzet van personele en financiële capaciteit.

Voor het provinciale handhavingsbeleid t.a.v. bodem wordt verwezen naar hoofdstuk 11.

7.4.3 Gebieden waarvoor de provincie bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan vaststelt

Op grond van art 5 lid 2 van de MVG kan de provincie gebieden aanwijzen waarvoor niet de gemeente maar de provincie de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan vaststelt. De gebieden waar de provincie een rol kan hebben, zijn vooral de gebieden waar gemeenteoverstijgende problematiek aan de orde is (zoals grootschalige infrastructurele werken, natuur- en landinrichtingsgebieden, VINEX locaties e.d.) en bij gebieden met een beperkte dynamiek. Ook kan een argument voor vaststelling door de provincie zijn dat daarmee efficiencyvoordelen te behalen zijn. Om te bepalen welke gebieden in deze Nota uitvoeringsbeleid bodem aangewezen kunnen worden is overleg gevoerd met de Dienst Landelijk Gebied, Rijkswaterstaat en de provinciale diensten op het gebied van natuurontwikkeling, landelijk gebied en wegen. Hierbij hebben de volgende overwegingen een rol gespeeld.

- De uitvoering van de werkzaamheden start binnen circa 5 jaar.
- In het kader van de natuurontwikkeling en het realiseren van de Ecologische Hoofdstructuur worden de komende jaren diverse agrarische gronden in de provincie omgevormd tot nieuwe natuurgebieden. Omdat er echter nog geen zicht is op de locaties waar de grond die bij deze inrichtingsmaatregelen vrijkomt, toegepast zal gaan worden, zijn deze gebieden niet op voorhand aan te wijzen.
- In het kader van de Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid en reconstructiegebieden (SGB) wordt in het landelijk gebied de komende jaren een aantal landinrichtings- en reconstructieprojecten uitgevoerd waarvoor mogelijk grote hoeveelheden – al dan niet verontreinigde – grond worden verplaatst. Deze gebieden zijn opgenomen in het Provinciale Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied (PUP, 2004). Enkele van deze gebieden komen in aanmerking als aan te wijzen gebied.
- Bij infrastructurele werken van rijk en provincie vindt in een aantal gevallen (m.n. bij rijkswegen) grootschalig grondverzet plaats. Er wordt echter slechts in uitzonderlijke gevallen gekozen voor het opstellen van een bodemkwaliteitskaart. Dit hangt meestal af van de locale situatie (grond wel of niet verontreinigd, omvang, kostenvergelijking). Voor twee rijkswegen zou dit de komende jaren een rol kunnen spelen. Provinciale wegen zijn niet aangewezen vanwege de beperkte gebiedsomvang.
- Door de opheffing en de herontwikkeling van luchtmachtbasis Soesterberg (gemeenten Zeist en Soest) zal de komende jaren in dit gebied veel grond worden gealloceerd. Defensie is reeds gestart met het opstellen van een bodemkwaliteitskaart.

UBPU

Op basis van bovenstaande overwegingen zijn de volgende gebieden aangewezen waarvoor de provincie de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan zal vaststellen[3]. De gebieden zijn weergegeven op kaart 3:

- Rijksweg A2 (verbreding A2 zuid, ter hoogte van Utrecht)
- Rijksweg A12 (verbreding A12 Utrecht – Veenendaal)
- Landinrichtingsgebied Groenraven-oost
- Landinrichtingsgebied Groengebied Utrecht-West
- Toemaakdekgebied De Venen
- Vliegbasis Soesterberg
- Gezamenlijk gebied van Sld Ketting Olivier Kazerne, Kamp Soesterberg, MC Soesterberg, Dumoulinkazerne, Leusderheide

[3] *Aanwijzing betekent niet dat de provincie zelf het initiatief neemt tot en de (totale) kosten draagt voor het opstellen van de bodemkwaliteitskaart; dit blijft een zaak van derden c.q. de betreffende gemeenten; het houdt in dat, wanneer derden hebben besloten een bodemkwaliteitskaart op te stellen, er een procedure wordt gevolgd die leidt tot vaststelling van één kaart door GS; voordeel is dat de betreffende gemeenten niet afzonderlijk procedures hoeven te doorlopen.*

Als er bij gemeenten of provincie behoefte bestaat een bodemkwaliteitskaart voor andere dan de hierboven genoemde gemeentegrensoverschrijdende gebieden door GS te laten vaststellen, kan hiertoe worden overgegaan mits provincie, gemeenten en de andere betrokken partijen hierover overeenstemming hebben bereikt. Ook bij bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen die door GS zijn vastgesteld blijven de gemeenten het bevoegde gezag voor het toezicht en de handhaving. De provincie kan eventueel tijdelijk een coördinerende rol vervullen bij het oppakken van het toezicht en de handhaving door gemeenten.

7.4.4 Beleid voor bijzondere gebieden

Voor een aantal gebieden zijn extra maatregelen nodig ten aanzien van de toepassing van verontreinigde grond op basis van de Vrijstellingsregeling Grondverzet. Hieronder zijn deze gebieden aangegeven.

- 100-jaarszones van de grondwaterbeschermingsgebieden -

Een 100-jaarszone bestaat uit een waterwingebied (het gebied waarin de waterwinput ligt), het daar omheen gelegen grondwaterbeschermingsgebied en – in een aantal gevallen – het daaraan grenzende 100-jaarsaandachtsgebied. Het toepassen van licht verontreinigde grond in de 100-jaarsaandachtsgebieden is toegestaan.

- Waterwingebieden -

Op grond van het Besluit Waterwingebieden provincie Utrecht 2003 (een uitvoeringsbesluit op grond van artikel 5.1.3. van de PMV) is het niet toegestaan in waterwingebieden buiten inrichtingen schadelijke stoffen, zoals licht verontreinigde grond als bodem toe te passen.

- Grondwaterbeschermingsgebieden -

Ten aanzien van grondwaterbeschermingsgebieden voeren we een risicogericht beleid Een uitvloeisel daarvan is dat de drinkwaterwinningen binnen de provincie naar mate van kwetsbaarheid zijn ingedeeld in drie typen. Op basis hiervan onderscheidt de provincie niet-kwetsbare, kwetsbare en zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden (art. 5.1.2 PMV).

In niet-kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden is het toepassen van licht verontreinigde grond volgens de landelijke regels zonder meer toegestaan. In kwetsbare en zeer kwetsbare grond waterbeschermingsgebieden gelden de regels uit het Besluit licht verontreinigde grond provincie Utrecht 2003 (een uitvoeringsbesluit op grond van artikel 5.1.3. van de PMV). Toepassing van licht verontreinigde grond buiten inrichtingen als bodem is in deze gebieden alleen mogelijk als de grond voldoet aan de in het Besluit vastgelegde kwaliteitseisen. Dit is het geval

- als is aangetoond (d.m.v. uitloogproeven) dat de immissiewaarden van een aantal stoffen in de toe te passen grond niet worden overschreden of
- als is aangetoond dat de pH van zowel de aangevoerde grond als de ontvangende bodem groter is dan 5,0 en tevens dat de gehaltes van een aantal anorganische parameters in de aangevoerde grond de tussenwaarden niet overschrijden of
- als is aangetoond dat de toe te passen grond afkomstig is uit hetzelfde grondwaterbescher mingsgebied en tevens de 95-percentielwaarde voor de meest kritische stof lager is dan de tussenwaarde.

Voorts dient voor het gebied een bodemkwaliteitskaart te zijn opgesteld en voldaan te zijn aan de andere eisen van de Vrijstellingsregeling Grondverzet. De toepassing van licht verontreinigde grond in een werk als bedoeld in het Bsb is in een grondwaterbeschermingsgebied toegestaan onder de geldende voorwaarden.

- Natuurgebieden -

Om te kunnen beoordelen of de bodemkwaliteit geschikt is voor de natuurontwikkeling in een natuurgebied is specifieke kennis vereist. Een richtsnoer voor de bodemkwaliteit in natuurgebieden is de bodemkwaliteit, behorende bij bodemgebruiksvorm landbouw en natuur, de zgn. BGW 4. Deze BGW-norm is echter nog in ontwikkeling.

Wanneer op basis van een bodemkwaliteitskaart licht verontreinigde grond wordt toegepast in een bestaand of gepland natuurgebied zal de initiatiefnemer moeten aantonen dat hiermee de natuur niet wordt geschaad. Vooroverleg tussen alle betrokken actoren zoals de provincie Utrecht, de Dienst Landelijk Gebied en de terreinbeherende instanties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, de Stichting Het Utrechts Landschap en particuliere organisaties) is van belang.

- Diffuus verontreinigde gebieden met een (lokale en incidentele) overschrijding van de interventiewaarde -

Van een aantal gebieden in de provincie is bekend dat ze diffuus verontreinigd zijn en wel zodanig dat lokaal de interventiewaarde voor een of meerdere stoffen incidenteel wordt overschreden. Daarbij moet gedacht worden aan gebieden met toemaakdek of aan (voormalige) boomgaarden. Ook in het binnenstedelijke gebied is de bodem vaak diffuus – soms ernstig - verontreinigd, meestal met zware metalen en PAK's.

Voor het toemaakdekgebied De Venen in Noordwest-Utrecht is door de provincie Utrecht in samenwerking met de gemeenten De Ronde Venen en Woerden voor het zowel het landelijk als het stedelijk gebied specifiek bodembeheer- en bodemsaneringsbeleid opgesteld. Het beleid wordt in 2005 bestuurlijk vastgesteld. In paragraaf 9.4 wordt dit beleid nader toegelicht.

Voor de overige diffuus verontreinigde gebieden waar de kans op overschrijding van de interventiewaarde redelijk groot is (I-waarde ligt op of onder de P90) geldt het volgende beleid:

- Op alle percelen in het diffuus verontreinigd gebied waar in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen grondverzet aan de orde is, wordt eerst een verkennend bodemonderzoek gedaan, waarmee wordt voldaan aan de eisen van het Besluit Uitvoering Saneringen (BUS). Dit dient zowel voor het perceel waar de grond vrijkomt als het ontvangende perceel te gebeuren. Wanneer blijkt dat beide percelen licht verontreinigd zijn, is verder het hergebruiksspoor (MVG, Bsb) van toepassing. Wanneer een perceel ernstig verontreinigd is (meer dan 25 m3 boven de I-waarde), is op dat perceel het saneringsspoor van toepassing d.w.z de BUS-regeling of de "overige Wbb-procedure". Het ernstig verontreinigde perceel wordt verder onderzocht en eventueel gesaneerd, in beginsel tot de BGW-waarde. Dit is slechts anders indien gebiedsgericht is afgeweken van de BGW (zie paragraaf 5.4.1) Op basis van vaste jurisprudentie moeten diffuus verontreinigde gebieden meestal niet als één geval van bodemverontreiniging worden aangemerkt. De verontreinigingen zijn in het verleden meestal door diverse activiteiten en verschillende personen veroorzaakt. Meestal is dit echter niet meer te achterhalen. Wij zullen in dit soort situaties daarom het ontwikkelingsgebied (één of meerdere percelen) als gevalsgrens aanhouden indien de kwaliteit van de omliggende percelen niet bekend is.
- Om in diffuus verontreinigde gebieden het hergebruikspoor te laten aansluiten bij het Wbb-spoor bestaat vooralsnog de mogelijkheid om gebiedsgericht af te wijken van de BGW (zie paragraaf 5.4.1).

7.5 Toepassing van grond in stortplaats

In het Besluit stortverbod afvalstoffen (gewijzigd in 2000) is een stortverbod opgenomen voor schone, licht verontreinigde en ernstig verontreinigde grond. Hierop zijn enkele uitzonderingen van toepassing. Licht verontreinigde grond kan alleen op een stortplaats worden gebracht wanneer de grond een nuttige toepassing krijgt als bijvoorbeeld een afdeklaag. Het toepassen van deze grond is alleen toegestaan als voor de afdekking geen gebruik kan worden gemaakt van ernstig verontreinigde niet-reinigbare grond.

Het gebruik van schone grond op een stortplaats is eveneens alleen toegestaan als afdeklaag. Daarnaast geldt als voorwaarde dat de grond slechts mag worden toegepast als er voor de afdekking niet voldoende verontreinigde grond beschikbaar is. Voor het gebruik van de grond voor de afwerking van een stortplaats gelden dezelfde voorwaarden.

7.6 Omgaan met baggerspecie

De (chemische) kwaliteit van baggerspecie is ingedeeld in 5 klassen, zoals opgenomen in de vierde nota Waterhuishouding. In tabel 7.3 zijn deze klassen overgenomen. De normen (voor bagger uit zoete wateren) gelden als criterium voor het wel of niet mogen verspreiden van bagger. Ontwaterde bagger wordt beschouwd als grond en dient als zodanig te worden beoordeeld.

Tabel 7.3 *Klasse-indeling baggerspecie en verspreidingsmogelijkheden*

Verspreiding	**Klasse**				
	0	1	2	3	4
	Tot streef-waarde	Tot grenswaarde	Tot toetsingswaarde	Tot inter-ventiewaarde	Boven inter-ventiewaarde
In zoet opper-vlaktewater	Ja	Ja, op voorwaarden Wvo-vergunning	Ja, op voorwaarden Wvo-vergunning	Nee	Nee
Op land	Ja	Ja, op aangrenzende percelen	Ja, binnen 20 meter op aangrenzend perceel	Nee	Nee

Het landelijke en provinciale beleid is er op gericht om baggerspecie die vrijkomt bij het onderhoud van watergangen zo veel mogelijk te hergebruiken. Schone tot licht verontreinigde bagger (kl. 0, 1, 2) mag, onder voorwaarden, direct op de kant of in het oppervlaktewater worden verspreid. Toepassen in een werk of als bodem is ook mogelijk. Hiervoor dient de specie eerst te worden ontwaterd en zijn dezelfde regels als voor grond van toepassing. Voor het hergebruik geldt een voorkeursvolgorde:

1) Verspreiden op de kant (tot en met klasse 2)
2) Toepassen als (water)bodem (gebiedsgericht toepassen)
3) Toepassen als bouwstof
4) Verwerken en (deels) toepassen
5) Storten

Voor een verdere uitwerking verwijzen we naar ons ***Uitvoeringskader baggerspecie Provincie Utrecht 2005-2010.***
Een ontwateringsdepot voor baggerspecie is vergunningplichtig op grond van de Wm. De gemeente is bevoegd gezag voor depots tot 10.000 m3, de provincie voor depots vanaf 10.000 m^3.

8

OVERIGE BODEMBELEIDSTHEMA'S

8.1 Inleiding

In de vorige hoofdstukken hebben we ons beleid geformuleerd ten aanzien van 'gangbare' verontreinigingen. In onderstaande paragrafen gaan we in op stoffen of situaties die een specifieke aanpak kennen.

In paragraaf 8.2 geven we aan hoe we omgaan met bijzondere waarden in onze provincie, zoals de aardkundige en archeologische waarden. We vinden het belangrijk om dit moois in en van onze Utrechtse bodem op een gepaste wijze te beschermen. Daarbij dient te worden aangetekend dat dit beleid nog niet altijd is geïntegreerd in het beleid omtrent verontreinigde bodems. In paragraaf 8.3 beschrijven we ons beleid voor gebieden met een verhoogde achtergrondgehalten. Voor deze gebieden kan het noodzakelijk zijn om afwijkend gebiedsgericht beleid te beschrijven. In de paragrafen 8.4 en 8.5 geven we aan hoe we omgaan met specifieke situaties en stoffen die nog niet in de Circulaire Streef- en Interventiewaarden zijn opgenomen.

We eindigen in paragraaf 8.6 met ons beleid voor bodemkwaliteit in het landelijk gebied. In dit deel van de provincie spelen andere problemen dan bijvoorbeeld in de binnensteden. Ook hiervoor geldt dat het bodembeleid voor deze stoffen nog niet is geïntegreerd met het overige bodemkwaliteitsbeleid.

8.2 Bijzondere waarden in onze bodem

8.2.1 Aardkundige waarden

De bodem van onze provincie is ontstaan in een periode van vele tien- zo niet honderdduizenden jaren. Landijs, zandstormen, onbedijkte rivieren en de zee hebben hun sporen in de provincie nagelaten. Het bodemreliëf en de bodemopbouw die aan deze gebeurtenissen herinneren geven informatie over hoe het landschap in het verre verleden is gevormd. Daar waar deze sporen nog duidelijk zichtbaar zijn, wordt gesproken over 'aardkundige waarden'. Deze aardkundige waarden zijn soms zeer opvallend. De Grebbeberg bij Rhenen en de Lange- en Korte Duinen bij Soest zijn hier voorbeelden van. Andere aardkundige waarden zijn veel minder opvallend in het landschap aanwezig.

In 1992 heeft de provincie het Beleidsplan Natuur en Landschap provincie Utrecht (BNLU) vastgesteld. Het duurzaam instandhouden van aardkundige waarden is hierin één van de hoofdlijnen. Dat houdt verband met de kwetsbaarheid en onvervangbaarheid van deze waarden; aantasting betekent vrijwel altijd een onomkeerbaar verlies van historisch erfgoed. Anderzijds kan kennis van aardkundige eigenschappen leiden tot een versterking van landschappelijke en natuurkwaliteiten. Veelal vindt instandhouding plaats door zich te richten op gebieden waarin deze waarden liggen. Bij de BNLU zit een indicatieve kaart voor aardkundig waardevolle gebieden. Immers, na veelvuldig gebruik van deze kaart is gebleken dat deze kaart moest worden verbeterd en dat enige aanscherping van het aantal, de omvang en soort van de gebieden wenselijk was. In 2003 is met de Atlas aardkundig waardevolle gebieden in de provincie Utrecht meer gedetailleerd kaartmateriaal beschikbaar gekomen. Bij bestemmingsplannen kan dit materiaal als bouwsteen uitstekend worden gebruikt. Deze Atlas is bij de provincie verkrijgbaar.

In het Streekplan 2005-2015 vragen we aandacht voor het beschermingsbeleid van aardkundige waarden. Bij de begeleiding van gemeenten bij de totstandkoming van bestemmingsplannen zullen we aandacht vragen voor het behoud en het beschermen van de aanwezige aardkundige waarden.

8.2.2 Archeologie in de provincie Utrecht

Naast de van nature gevormde bodems, beschikt onze bodem over een archief dat ons veel kan vertellen over de wijze waarop we in het verleden met de bodem zijn omgegaan. De vondst van Romeinse schepen in de Leidsche Rijn is een voorbeeld van een historische en archeologische waarde.

Het Verdrag van Malta verplicht de Europese lidstaten de zorg voor het bodemarchief in nationale wetgeving vast te leggen. Het Verdrag vraagt primair om zo goed en zo vroeg mogelijk rekening te houden met de (mogelijke) aanwezigheid van archeologische waarden in de bodem. Behoud 'in situ' is daarbij het streven. Belangrijk uitgangspunt daarbij is dat initiatiefnemers van commerciële projecten die schade toebrengen aan het bodemarchief ook de kosten voor het behoud van het bodemarchief voor hun rekening dienen te nemen. Als gevolg van het Verdrag van Malta (Valletta, 1992) wordt de Monumentenwet van 1998, waarin de archeologie geregeld is, binnenkort gewijzigd. Bij een ingreep in de bodem mag het bodemarchief niet ongezien worden vernietigd. Vanuit het oogpunt van bodemsanering kunnen door een archeologische opgraving echter vertragingen optreden of extra kosten ontstaan. Deze zijn voor rekening van de initiatiefnemer. Voorbeelden van bodemingrepen die schadelijk zijn voor het bodemarchief zijn niet alleen afgraven van de bodem, maar ook peilverlagingen van het grondwater en ophogingen.

Voor de archeologische monumentenzorg is er provinciaal beleid dat zich richt op het behouden van waardevolle archeologische vindplaatsen in de bodem (in situ). Dit beleid is nader uitgewerkt en vastgelegd in de provinciale Cultuurnota en in het Streekplan. Terreinen waarvan de archeologische waarde bekend is staan aangegeven op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK). De terreinen zijn ingedeeld in drie categorieën: terreinen met archeologische waarde, hoge archeologische waarde en zeer hoge archeologische waarde. Onder deze laatste categorie vallen ook de terreinen die wettelijk zijn beschermd op basis van de Monumentenwet 1988.

De provincie Utrecht gebruikt de AMK onder meer bij het toetsen van bestemmingsplannen op hun gevolgen voor de archeologie. Indien bodemingrepen op AMK-terreinen niet zijn te voorkomen, dient tijdig en adequaat archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. De provincie adviseert om ook bij ingrepen in de bodem, zoals bodemonderzoek en –sanering, na te gaan of er mogelijk sprake is van een terrein met een vastgestelde archeologische waarde volgens de AMK. Bij bodemonderzoek behoort dit een onderdeel te zijn van het historisch onderzoek. De Wbb biedt geen mogelijkheid om dit te verplichten, maar de provincie Utrecht zal hier bij de beoordeling van bodemonderzoeken en –saneringen wel op toetsen.

Behalve terreinen waarvan bekend is dat er archeologische waarden aanwezig zijn, kunnen voor vrijwel het hele grondgebied van Nederland uitspraken worden gedaan over de kans dat archeologische waarden aanwezig zijn. Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) staat de zogenaamde verwachtingswaarde aangegeven.

Ook in gebieden zonder vastgestelde archeologische waarde en met een lage verwachting kunnen zich archeologische vondsten en vindplaatsen bevinden. Indien bij graafwerkzaamheden zaken worden aangetroffen, waarvan de vinder weet of redelijker wijs moet vermoeden dat het gaat om archeologische vondsten of sporen, dan is hij volgens de Monumentenwet 1988 verplicht dit direct te melden (Artikel 47). Met het Rijk is afgesproken dat deze melding wordt gedaan bij de provincies. Voor de provincie Utrecht kan dat bij het meldpunt archeologie (zie paragraaf 12.4).

8.3 Verhoogde achtergrondgehalten

8.3.1 Diffuus verontreinigde gebieden

In diverse delen van onze provincie komen gebieden voor met verhoogde achtergrondgehalten. Deze verhoging is bijvoorbeeld het gevolg van eeuwenlang wonen en werken in stedelijke gebieden, van de ophoging van laaggelegen gebieden met afvalhoudend materiaal, of de depositie van luchtverontreinigingen als gevolg van verkeer en industrie. Ook de uiterwaarden zijn in de loop der eeuwen opgehoogd als gevolg van sedimentatie bij rivieroverstromingen. In paragraaf 9.3 wordt ingegaan op het beleid dat de provincie met andere actoren voor de Rijntakken heeft vastgesteld. Een verhoogd achtergrondgehalte kan reden zijn voor de afleiding van gebiedsgericht (bodem)beleid. In het geval van de toemaakdekken (zie paragraaf 9.4 voor een nadere beschrijving) heeft dat geleid tot gebiedsgericht beleid voor onderzoek, saneren en hergebruik. In andere gebieden van de provincie, zoals de verhoogde achtergrondgehalten van de oude stadskernen,

wordt gebiedsgericht beleid voor grondverzet gemaakt aan de hand van bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen (zie paragraaf 7.3.2 en 7.4.4.).

8.3.2 Van nature verhoogde achtergrondgehalten

In de uitvoeringspraktijk worden we regelmatig geconfronteerd met verontreinigingsituaties, waarbij, zonder rechtstreeks menselijk ingrijpen, sprake is van een overschrijding van streef- of zelfs interventiewaarde in grond en/of grondwater. Deze 'verontreinigingen' worden van nature verhoogde achtergrondgehalten genoemd. De aanwezigheid van arseen in de bodem is wellicht het bekendste voorbeeld van een van nature aanwezige bodemverontreiniging. Daarnaast komen in een aantal gebieden in onze provincie ook nikkel en zink van nature in verhoogde concentraties voor.

- Inventarisatie in het kader van project BIELLS -

De provincie heeft het voornemen om, in het kader van het project BIELLS (zie paragraaf 10.5) een inventarisatie van deze gebieden uit te voeren. Een mogelijke vervolgstap voor deze gebieden is het ontwikkelen van gebiedsgericht beleid. Deze verbijzondering van het beleid kan wenselijk zijn, enerzijds om invulling te geven aan de bescherming van de bodem en anderzijds om maatschappelijke processen te faciliteren.

- Hoe gaat de provincie om met van nature verhoogde achtergrondgehalten? -

UBPU

De provincie maakt in haar bodemkwaliteitsbeleid in beginsel een nader onderscheid tussen stoffen die van nature in de bodem aanwezig zijn en verontreinigingen die zijn ontstaan als gevolg van menselijk handelen (puntbronnen en zogenaamde diffuse verontreinigingen). Indien uit bodemonderzoek blijkt dat de verontreiniging van nature voorkomt, beschouwen we de procedures uit de Wbb ten aanzien van het beschikken over ernst en urgentie, (deel)sanerings-plannen, evaluatierapport en nazorgplan niet van toepassing. We zullen derden niet verplichten om deze van nature aanwezige verontreinigingen te saneren.

Hierop is echter één uitzondering van toepassing. Indien bij bijvoorbeeld door een bouwactiviteit deze van nature aanwezige verontreiniging in grond en/of grondwater wordt gesaneerd, verminderd of verplaatst, zijn de hierboven bedoelde Wbb-procedures wel van toepassing. Het onderscheid tussen de al dan niet natuurlijke oorsprong van aangetoonde stoffen in de bodem, is belangrijk in de beoordeling van kostenverhaalacties of het afgeven van bevelen tot onderzoek en sanering. Bij van nature aanwezige stoffen is geen sprake van een veroorzaker of schuldig eigenaar. Om die reden adviseren we om tijdens bodemonderzoek de oorsprong van de bodemverontreiniging gericht te onderzoeken. Op basis van onderzoek moet kunnen worden uitgesloten dat op de desbetreffende locatie een antropogene activiteit heeft plaatsgevonden die zou kunnen hebben geleid tot de geconstateerde verhoogde gehalten.

-Arseen?-

TNO heeft over de aanwezigheid van arseen in de bodem een handreiking uitgebracht (zie bijlage 9 voor een referentie). In de handreiking wordt beschreven hoe de resultaten van het bodemonderzoek kunnen worden geïnterpreteerd en hoe uitwisseling van onderzoeksresultaten plaatsvindt. Op basis van deze interpretatie, waarin een goed uitgevoerd historisch onderzoek vaak een cruciale rol speelt, wordt beoordeeld of sprake is van een natuurlijke aanwezigheid van arseen. De provincie Utrecht neemt de werkwijze van deze handreiking over in haar beleid.

8.4 Beleid voor specifieke verontreinigingen

8.4.1 Voormalige stortplaatsen

Nederland telt circa 4.000 voormalige stortplaatsen met een geschatte oppervlakte van in totaal ruim 9.000 hectare. Deze stortplaatsen bevinden zich vaak in het landelijke gebied. Vanuit deze

stortplaatsen kunnen zich verontreinigingen verspreiden naar de omgeving. Om tot een algemeen plan van aanpak voor gesloten stortplaatsen te komen is het NAVOS-project gestart. NAVOS staat voor Nazorg Voormalige Stortplaatsen en is een initiatief van het ministerie van VROM, de UvW, het IPO en de VNG. Het project NAVOS heeft tot doel te komen tot haalbare voorstellen voor de inhoud, organisatie en financiering van de nazorg van voormalige stortplaatsen. Het project NAVOS is in het leven geroepen om de omvang van de problematiek beter in beeld te brengen. Tot dan toe was het niet mogelijk 'harde' financiële claims ten behoeve van NAVOS neer te leggen.

Begin 2003 is een begin gemaakt met het opstellen van het strategische eindrapport van het landelijke NAVOS project. Inmiddels heeft de eindrapportage plaatsgevonden waarna medio 2004 het eindadvies (via DUIV) naar het kabinet is gegaan. In het strategische eindrapport NAVOS is, op basis van de onderzoeken van alle provincies, de aard en de financiële omvang van de gewenste nazorgmaatregelen verder uitgewerkt. Vervolgens is een advies over de financieringsinstrumenten en de organisatiestructuur opgesteld. Bij dit advies is zo goed mogelijk rekening gehouden met de nieuwste ontwikkelingen ten aanzien van het bodemsaneringsbeleid. Het wachten is op de reactie van het kabinet op dit eindadvies en op wat het landelijke beleid wordt. In de tussenperiode vanaf de landelijke eindrapportage van NAVOS en het vaststellen van het landelijke beleid voor voormalige stortplaatsen zal de provincie Utrecht een aantal acties ondernemen. Het doel van deze paragraaf is om aan te geven hoe de provincie Utrecht om gaat met de voormalige stortplaatsenpro blematiek in de tussentijdse periode.

- Stand van zaken provincie Utrecht -

In de periode van 1999 tot en met 2003 zijn de meeste van de bekende voormalige stortplaatsen in de provincie Utrecht op verkennend niveau onderzocht. Hierbij is de kwaliteit en dikte van de deklaag éénmalig en de kwaliteit van het grondwater meerdere jaren achtereen gemeten. In de provincie Utrecht vallen 100 stortplaatsen onder het NAVOS project. Inmiddels zijn de resultaten van de monitoring van 99 % van de stortplaatsen verwerkt in het databestand 'BOSVOS'. Tevens zijn alle NAVOS locaties ingevoerd in Globis. In het programma BOSVOS is op een eenvoudige en overzichtelijke wijze te zien wat het eindresultaat is van de monitoringsronden van elke stortplaats. Tevens wordt hier aangegeven wat de kwaliteit van de deklaag is, of deze dik genoeg is en of er mogelijk sprake is van ecologische-, humane- en verspreidingsrisico's op basis van de Sanerings Urgentie Systematiek (SUS) toetsing. Daarnaast is aangegeven of een stortplaats statisch of dynamisch is. Hiermee wordt bedoeld of er wel (dynamisch) of geen (statisch) wijziging in het gebruik van de locatie wordt verwacht. Op basis van deze gegevens is per stortplaats bepaald wat het vervolgtraject zou moeten zijn. In deze paragraaf is de nazorg van voormalige stortplaatsen uitgewerkt voor wat betreft de kwaliteit van de deklagen en de monitoring van het grondwater. Bij enkele stortplaatsen staan ook installaties voor gasonttrekking of voor de waterzuivering. Dit vraagt in overleg met andere sectoren binnen de Dienst Water en Milieu om een integrale benadering.

- Deklaag -

Indien de kwaliteit van de deklaag zodanig slecht is (interventiewaarde overschrijding en / of dunner dan 0,5 meter), moet de deklaag verbeterd worden. Bij 85 % van de stortplaatsen moet de deklaag worden aangevuld of aangebracht. De dikte van de te realiseren leeflaag is afhankelijk van de (toekomstige) functie van het perceel. Bij 15 % van de stortplaatsen zijn geen aanvullende maatregelen noodzakelijk. 65 % van de stortplaatsen zijn asbestverdacht. Naar asbest is geen onderzoek uitgevoerd. Indien de stort (deels) bestaat uit bouw-en sloopafval en puin dan wordt de stort aangemerkt als asbestverdacht. De deklaag is eveneens asbestverdacht omdat vermenging met het stortmateriaal heeft kunnen plaatsvinden.

- Grondwater -

Voor de aanpak van de grondwaterproblematiek leiden de monitoringsresultaten tot de volgende conclusies, die variëren per stortplaats. Indien in de NAVOS-onderzoeken geen verontreinigingen zijn aangetroffen boven de tussenwaarde of gehalten nauwelijks verhoogd zijn ten opzichte van de

achtergrondwaarde, is aangehouden dat geen actieve maatregelen noodzakelijk zijn (20 % van de locaties). In alle andere gevallen wordt uitgegaan van een nader onderzoek (40 % van de locaties) en/of (tijdelijke) monitoringsmaatregelen (40 % van de locaties).
De provincie heeft op basis van de uitkomsten van het NAVOS project een aantal acties geformuleerd:

- De verontreinigingssituatie van alle voormalige stortplaatsen wordt bij beschikking vastgelegd;
- De stortplaatsen waar een vermoedelijk ernstige grondwaterverontreiniging aanwezig is en waar tevens sprake is van een mogelijk verspreidingsrisico worden nader onderzocht. Dit zal plaatsvinden in 2005 en 2006 en wordt gefinancierd door de provincie;
- De stortplaatsen die in aanmerking komen voor monitoring worden mogelijk in 2007 gemonitord. Het tijdstip van monitoring is mede afhankelijk van de financiering. Onduidelijk is of deze dan aanwezig is.

Alle voormalige stortplaatsen worden beschouwd als een geval van ernstige bodemverontreiniging. Indien grondverzet op de stortplaats plaatsvindt, dient een (deel)saneringsplan bij ons ter instemming voorgelegd te worden. Dit geldt ook voor de aanwezige deklaag.

8.4.2 Ophogingen, dempingen en stortlocaties

In het kader van het Landsdekkend Beeld heeft de provincie Utrecht in 2004 een Bio 'ophogingen, dempingen en stortlocaties' uitgevoerd. Door luchtfoto- en kaart-interpretatie, verificatie van eerdere onderzoeken en verificatie bij een aantal gemeentes zijn circa 22.000 verdachte locaties gevonden. Deze dempingen zijn meestal uitgevoerd met relatief onschuldig materiaal, zoals takkenbossen of baggerspecie, maar incidenteel ook met milieugevaarlijk materiaal. Deze locaties zijn toegevoegd aan het historische bodembestand van de provincie Utrecht. Bij de vaststelling van bestemmingsplannen en bij de afgifte van bouwvergunningen dienen gemeenten rekening te houden met de mogelijke aanwezigheid van ophogingen, dempingen en stortlocaties.

8.4.3 Verhardingslagen

De aanwezigheid van bijmenging in de bodem is relevant om te bepalen of bij specifieke handelingen sprake is van ('reguliere') bodem of ander materiaal. Naast de mogelijkheid dat er bij een teveel aan bijmenging sprake is van een afvalstof, kan er ook sprake zijn van verhardingsmateriaal. Het is duidelijk dat het materiaal dan een functie moet hebben om te verharden.
Er moet dus geen sprake zijn van dumping van materiaal. Er zijn vele typen verharding onderscheiden, meestal onderverdeeld in open- en gesloten verhardingen. De discussie over bijmenging is alleen van toepassing op open verhardingslagen.

- Open verhardingslagen op de bodem -

Er is geen landelijk beleid ten aanzien van open verhardingslagen. In deze paragraaf is beleid van de provincie Utrecht opgenomen omdat in de praktijk onduidelijkheid bestaat over het onderscheid tussen de bodem en verhardingslagen. Waar houdt de verhardingslaag op en waar begint de bodem. Hieronder zijn daartoe criteria opgenomen:

- Een open verharding is een laag zonder vaste structuur, die op de bodem is aangebracht met als doel het verharden van een (deel van een) locatie (zoals voor de aanleg van een weg, een bedrijfsvloer of een parkeerplaats) om daarmee de draagkracht en de berijdbaarheid te vergroten. De laag is hiermee in principe tijdelijk.
- Een open verharding is duidelijk te onderscheiden van de onderliggende bodem. Hiervoor dient er sprake te zijn van een duidelijke fysieke overgang tussen de laag en de bodem.
- Een open verharding is gescheiden van de onderliggende grond te verwijderen zonder dat vermenging met deze grond optreedt. Met de grond vermengd verhardingsmateriaal is met behulp van conventionele technieken (zoals trommelen en zeven) op praktische wijze te scheiden van de bodem.
- Een open verharding bestaat voor een substantieel deel uit het aangebrachte verhardingsmateriaal. Substantieel betekent meer dan 50% bodemvreemd materiaal. Het percentage is een massaper-centage. Hiermee wordt de lijn zoals neergezet door SCG gevolgd.

Indien de verhardingslaag aan alle bovenstaande criteria voldoet is sprake van een open verhardingslaag. De aanwezigheid van meer dan 50 % bodemvreemd materiaal (steenachtig materiaal) wordt in eerste instantie visueel beoordeeld op basis van boorstaten en foto's. Indien uit deze gegevens niet duidelijk wordt of er sprake is van meer dan 50 % bodemvreemd materiaal, kan door de provincie om een zeefcurve worden verzocht. (Hierbij worden de gehaltes van de fracties 2-32, 32-80 en > 80 mm beoordeeld, zoals in lijn met SCG; zie formulier aanvraag verklaring grond SCG, versie 2001, punt 45).

Voorbeelden van verhardingslagen
Open verhardingslagen worden vaak aangetroffen op boerenerven en ter plaatse "onverharde wegen". Een gedempte sloot die in gebruik is als pad wordt niet gezien als een open verhardingslaag maar als een slootdemping.

8.5 Beleid voor 'andere stoffen' in de bodem

8.5.1 Asbest

Asbest is op grote schaal gebruikt in gebouwen. Asbest kan in het verleden, bij de afvoer van sloopmateriaal naar stortplaatsen of bij het gebruik als verhardingsmateriaal, door de gehele provincie zijn verspreid. Daarbij is asbest in de bodem terechtgekomen, ook in bodems waar dat op voorhand niet wordt verwacht. Asbest is daarom al enige jaren een probleemstof bij bodemverontreiniging. Dit zorgt voor stagnatie bij ruimtelijke ontwikkelingen en bezorgdheid vanwege risico's. De benodigde veiligheidsmaatregelen en hogere verwerkingskosten kunnen tot een kostenverhoging van de sanering leiden.

- Wat is de omvang van de problematiek in Utrecht? -

De provincie Utrecht kent niet de asbestproblematiek van een omvang zoals die in (de omgeving van) Goor en Harderwijk voorkomt. Toch is de problematiek de provincie Utrecht niet onbekend. Tijdens de inventarisatie van het Landsdekkend Beeld is in het HBB-bestand aan 8 locaties een UBI-code toegekend, die duiden op een asbestverontreiniging. Daarnaast wordt er frequent asbest in grond, puin en waterbodem aangetroffen. In de gesloten stortplaatsen van de provincie Utrecht (zie paragraaf 8.4.1) komt waarschijnlijk ook asbest voor.

Ook in waterbodems komt asbest voor. Bekende voorbeelden daarvan zijn asbesthoudend puin dat door afbrokkelende asbestbevattende beschoeiingen in het oppervlaktewater is geraakt of asbesthoudend slib dat door afstroom van bluswater van een brand in de waterbodem is terechtgekomen. De kans dat asbest in waterbodems leidt tot saneringsurgentie is echter minder groot dan bij landbodems doordat de asbest als het ware is vastgelegd. Bij baggeren en bij het sterk opdwarrelen van bagger (bijvoorbeeld door druk vaarverkeer of bij recreatie) alsook bij de verwerking van vrijkomend materiaal kan asbest in waterbodems wel een probleem geven vanwege mogelijke milieuhygiënische risico's. De provincie zal dit geval voor geval beoordelen.

- Wat is het landelijke beleid? -

In maart 2004 is een ***nieuwe landelijke regelgeving*** voor asbest in de bodem, inclusief puin(granulaat) waterbodem en baggerspecie, vastgesteld. Dit is de beleidsbrief asbest (brief aan Tweede Kamer van 3 maart 2004, 28 663 en 28 199, nr. 15). Deze brief geeft een nadere invulling aan het landelijke interim-beleid, zoals beschreven in een brief aan de Tweede Kamer van 17 december 2002 (28 600 XI nr. 81). Kort samengevat ziet de nieuwe regelgeving er als volgt uit:

- De interventiewaarde voor asbest is 100 mg/kg gewogen droge stof. Deze waarde is de terugsaneerwaarde bij bodemsaneringen en de restconcentratienorm voor hergebruik van (oud en nieuw) puin(granulaat) en grond. Voor asbest is geen streefwaarde afgeleid. Bij de interventiewaarde en de restconcentratienorm wordt geen onderscheid gemaakt tussen hechtgeboden en niet-hechtgebonden asbest.

- Grond en puin(granulaat) met een asbestconcentratie onder de restconcentratienorm dient bij sloop en verwijdering te worden behandeld als asbestvrij.
- Het gebruik van afgesloten lekdichte containers volstaat voor het transport van de meeste partijen asbesthoudende grond en puin(granulaat). Het gebruik van big bags of containerbags is alleen nog nodig bij partijen grond en puin die verontreinigd zijn met zeer hoge concentraties asbest.

In december 2004 heeft de minister van VROM het ***'Milieuhygiënisch saneringscriterium bodem, protocol asbest'*** vastgesteld. Dit protocol reikt een systematiek aan waarmee de risico's van bodemverontreiniging met asbest bij een bepaald bodemgebruik worden vastgesteld. Daardoor kan worden bepaald of er sprake is van onacceptabele risico's vanuit de aanwezigheid van een bodemverontreiniging met asbest. Het is daarmee de urgentiesystematiek voor de beoordeling van de urgentie van gevallen van ernstige bodemverontreiniging met asbest. Het resultaat van het toepassen van het protocol is een uitspraak over de urgentie in termen van 'geen of geringe locatiespecifieke risico's', 'meer kans op locatiespecifieke risico's' of 'onacceptabele locatiespecifieke risico's'. In het besluit over de ernst en urgentie van een geval van ernstige bodemverontreiniging met asbest laten we als minimum een kadastrale aantekening plaatsen. Dit kan oplopen tot het voorschrijven van beheersmaatregelen of het aangeven van het tijdstip waarop uiterlijk met de sanering wordt aangevangen en de te nemen beveiligingsmaatregelen.

- Beleid van de provincie Utrecht -

Ons beleid is gebaseerd op het landelijke beleid en de regelgeving, zoals hierboven beschreven. In 2002 hebben we voor asbest het provinciale interim-beleid vastgesteld "Omgaan met asbest in de bodem" (provincie Utrecht, oktober 2002). Dit interim-beleid is door de landelijke ontwikkelingen achterhaald en wordt met deze Nota uitvoeringsbeleid bodem vervangen.
Aanvullend op het landelijke beleid hebben we hieronder beleid geformuleerd met betrekking tot onderzoek naar asbest in historisch, verkennend en/of nader bodemonderzoek.

- Onderzoeksplicht voor asbest -

Doordat asbest bij onder meer sloop nog vaak (te) laat wordt ontdekt en ook aanwezig blijkt te zijn in de bodem of het sloopmateriaal, leidt het aantreffen van asbest tot stagnatie en extra kosten bij de werkzaamheden. Onderzoek naar de aanwezigheid van asbest bij bodemonderzoek wordt momenteel nog niet in de landelijke wet- en regelgeving verplicht gesteld. Volgens de 'Circulaire streefwaarden en interventiewaarden bodemsanering' van VROM van februari 2000 dient men bij bodemonderzoek en grondverzet wel rekening te houden met asbest.

Wij zijn van mening dat het niet onderzoeken van bodems op asbest leidt tot teveel risico's. Om die reden stellen we onderzoek naar de aanwezigheid van asbest verplicht (en bij aanwezigheid van asbest ook op de mate waarin asbest aanwezig is) bij bodemonderzoeken, die worden uitgevoerd op basis van de NEN5740 en NVN5725. Deze verplichting geldt ook voor de lopende of eerstvolgende onderzoeksfase wanneer eerder niet op asbest onderzocht is. Indien zowel historisch onderzoek als de veldinspectie geen aanleiding geven tot het vermoeden van asbest in de bodem, kan analytisch onderzoek achterwege blijven.

Indien er sprake is van een niet-asbestverdachte locatie, kan het verstandig zijn om voorafgaand aan alle handelingen in de bodem, de bodem toch analytisch op asbest te onderzoeken omdat:
- Toepassing en hergebruik van grond met een concentratie hoger dan de restconcentratienorm 100 mg/kg ds gewogen in principe niet is toegestaan.
- Het bewerken, afgraven en reinigen van asbesthoudende grond onder voorschriften dient te gebeuren op grond van het Arbeidsomstandighedenbesluit
- Asbestbevattende grond een rol kan spelen in de waarde en de (ver)koop van dergelijke grond.
- De monstername en analyse van grond op asbest dienen te worden uitgevoerd volgens de NEN 5707 (of een gelijkwaardige methode).

8.5.2 MTBE (Methyl Tertair Buthyl Ether)

Sinds 1988 wordt MTBE op grote schaal in Nederland aan benzine toegevoegd ter vervanging van lood. Door lekkages aan tanks, bijvulling en andere lekkages komt MTBE in het milieu terecht. MTBE is mogelijk toxisch, slecht afbreekbaar en goed oplosbaar in water. Hierdoor kan MTBE een bedreiging vormen voor de grondwaterkwaliteit. Daarnaast kan al een kleine hoeveelheid MTBE de smaak van het drinkwater beïnvloeden. Omdat MTBE pas sinds 1988 wordt toegepast, valt een MTBE-verontreiniging onder de zorgplicht. Het ministerie van VROM heeft daarom niet het voornemen een interventiewaarde voor MTBE vast te stellen.

Binnen de provincie Utrecht is geen specifiek beleid voor MTBE-verontreinigingen ontwikkeld, mede omdat deze problematiek nog maar kort in de belangstelling staat. We staan vooralsnog op het standpunt dat de problematiek moet worden opgepakt alsof het een 'normale' bodemverontreiniging is. De provincie beseft dat deze situatie met te verwachten jurisprudentie en landelijke beleidsontwikkelingen in de komende periode kan veranderen.

Op dit moment is er nog geen overzicht van de omvang van mogelijke MTBE-verontreinigingen. We vinden dat op locaties waar mogelijkerwijs sprak kan zijn van een MTBE-verontreiniging, bijvoorbeeld daar waar benzine wordt opgeslagen of verhandeld, MTBE-analyses in het grondwateronderzoek moeten worden uitgevoerd. Dat geldt zowel voor bodemonderzoeken in het kader van Wm-vergunningen als voor bouwactiviteiten. Indien de provincie het vermoeden heeft dat een nieuwe verontreiniging met MTBE is ontstaan dan zal zij, net zoals bij iedere andere verontreiniging, de veroorzaker bevelen om deze verontreiniging op te ruimen.

8.6 Bodemthema's in het landelijke gebied

De bodem vormt het substraat voor de landbouw. De bodem kan echter ook op verschillende manieren door de (intensieve) landbouw worden belast. Om de belasting van het milieu te beperken zijn verschillende Europese en landelijke regels opgesteld. Binnen de provincie Utrecht wordt in de meeste gevallen aangesloten bij deze regels maar ten aanzien van bepaalde aspecten heeft de provincie (of heeft de provincie het voornemen) deze regels, gebiedsgericht, verder uitgewerkt.

8.6.1 Bestrijdingsmiddelen

In de Utrechtse landbouw worden bestrijdingsmiddelen met name gebruikt in de fruitteelt en glastuinbouw. Een aantal van de gebruikte stoffen wordt in te hoge concentraties aangetroffen in het oppervlaktewater en grondwater. Mogelijk dat ook in de vaste bodemfractie ophoping van bestrijdingsmiddelen of derivaten plaatsvindt, zowel in boomgaarden als in glastuinbouwgebieden. Het nationale beleid ten aanzien van bestrijdingsmiddelen in het milieu is in belangrijke mate gebaseerd op de bestrijding van negatieve effecten op de waterkwaliteit en de gezondheid. De toelating van bestrijdingsmiddelen in de landbouw is geregeld in de Bestrijdingsmiddelenwet. Voor een aantal milieubelastende, maar voor de landbouw onmisbare stoffen, heeft het ministerie van LNV een convenant afgesloten met de Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO) en de Stichting Natuur en Milieu waarin is geregeld om deze stoffen op termijn te verbieden.

Het gebruik van bestrijdingsmiddelen wordt met name geregeld door de Wvo en daarvan afgeleide AMvB's. Het Lozingenbesluit 'Open teelten en veehouderij' regelt onder meer de toepassing van bestrijdingsmiddelen nabij oppervlaktewateren. Daarnaast is er ook een AMvB voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen in bedekte teelten in ontwikkeling.

Om de emissies naar het milieu verder terug te dringen zal het Rijk de komende jaren een systematiek uitwerken van registratie en certificatie. Kern hiervan is dat koplopers kunnen worden beloond, bijvoorbeeld door fiscale maatregelen, terwijl achterblijvers kunnen worden geconfronteerd met heffingen.

We hebben geen specifiek beleid voor bestrijdingsmiddelen ontwikkeld. Wel stellen we, aanvullend op het landelijke beleid, het volgende:

- Door middel van stimuleringsprojecten wil de provincie het gebruik van en de afhankelijkheid van bestrijdingsmiddelen in de landbouw verminderen. Deze projecten zijn onder meer gericht op de fruitteelt en maisteelt. Dit stimuleringsbeleid, vastgesteld in ons PMP, wordt ook toegepast voor andere doelgroepen dan de landbouw (volkstuinders, gemeenten).
- Voor grondwaterbeschermingsgebieden hebben we in onze PMV een aantal restricties met betrekking tot het toepassen van bestrijdingsmiddelen vastgelegd.
- In het PMP 2004-2008 wordt specifiek aandacht besteed aan de gebiedsgerichte aanpak van diffuse verontreiniging. Vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden verdient ook vanuit integraal bodembeheer aandacht. Daarnaast moet bij de ontwikkeling van nieuwe bestemmingen op voormalige boomgaarden en glastuinbouwlocaties rekening worden gehouden met chemische verontreinigingen.

De ontwerp-Grondwaterrichtlijn stelt voor de grondwaterlichamen de drempelwaarde voor bestrijdingsmiddelen vast op 0,1 ug/liter. Op basis van voorlopige informatie worden enkele grondwaterwinningen aangeduid als "at risk". Er zal nog nader geanalyseerd moeten worden om te beoordelen of extra maatregelen nodig zijn om in 2015 aan de KRW-doelstelling te voldoen.

8.6.2 Meststoffen

In de provincie Utrecht wordt nog steeds meer mest geproduceerd dan nodig is voor de groei van gewassen. Nitraat is vooral op zandgrond een mobiele stof. Het kan door afspoeling en uitspoeling terechtkomen in het grond- en oppervlaktewater. Fosfaten zijn minder mobiel en worden gebonden door de bodem. Als de bodem verzadigd raakt, kan ook het fosfaat uitspoelen naar het grondwater. Met name in de Gelderse Vallei is sprake van fosfaatverzadiging waardoor belasting van het milieu een langdurig en hardnekkig probleem is. Te grote hoeveelheden fosfaat en nitraat in het grond- en oppervlaktewater ontregelen de ecologische processen in het water en de bodem en vormen een bedreiging voor drinkwaterbronnen.

Op akkers op zandgronden wordt in 77% van de meetpunten de grenswaarde van 50 mg nitraat per liter in het ondiepe grondwater overschreden (Provinciale Milieu- en Waterverkenning, 2001). Voor fosfaat is dat 54%.
Het Nederlandse mestbeleid is vooral gebaseerd op de ***Europese Nitraatrichtlijn.*** Belangrijke pijlers daarin zijn de regels ten aanzien van de opslag en het uitrijden van mest, de mineralenboekhouding en het systeem van dierrechten en mestproductierechten. Het Europese Hof heeft echter recent geoordeeld dat het Nederlandse mestbeleid niet voldoet aan de Europese Nitraatrichtlijn.
Het Rijk is van plan het mestbeleid drastisch te wijzigen. Vanaf 2005 zal gewerkt worden met gebruiksnormen voor nitraat en fosfaat uit dierlijke mest en kunstmest.

In het oosten van Nederland en ook in het oosten van de provincie Utrecht kampt men met een fosfaatverzadiging van de bodem. De fosfaatverzadiging heeft een negatief effect op de kwaliteit van het grond- en ook het oppervlaktewater. Er is geen specifiek beleid op dit thema. Op zowel europees als op rijksniveau wordt er gewerkt aan beleid. Onder andere in de Grondwaterrichtlijn zullen normen worden vastgelegd met betrekking tot (het voorkomen van) fosfaat. In het reconstructieplan voor het gebied Gelderse Vallei Utrecht Oost worden tegen deze fosfaatverzadiging maatregelen ontwikkeld. Deze maatregelen zijn echter nog niet verankerd in het overige Utrechtse bodembeleid.

Ons beleid volgt het landelijke beleid. Voor specifieke gebieden hebben we wel extra stimuleringsmaatregelen beschikbaar (Stichting Lami). Mogelijk dat in de komende jaren wel beleid wordt geformuleerd op grond van de onderstaande punten:

- Aanvullend op het nationale mestbeleid kan de provincie aangescherpte regels opnemen in de PMV ten aanzien van grondwaterbeschermingsgebieden. In de nieuwe PMV zijn enkele regels

voor meststoffen opgenomen. Het nieuwe mestbeleid biedt wel meer aanknopingspunten om strengere gebruiksnormen op te nemen voor zeer kwetsbare gebieden op de Heuvelrug.

- De komende jaren zal het provinciale beleid meer gericht worden op duurzaam grondgebruik bijvoorbeeld door middel van randenbeheer, extensivering (minder koeien per ha) en groene diensten.
- De komende jaren wordt ook aandacht besteed aan de problematiek van fosfaat, vooral ingegeven door waterkwaliteitsdoelstellingen. In het kader van de reconstructie wordt op dit moment onderzocht welke maatregelen in de Gelderse Vallei kunnen worden genomen om de fosfaatvracht naar het Eemmeer te verminderen. De provincie heeft het initiatief genomen om, in het kader van het landelijke project BIELLS, te onderzoeken welke bodeminformatie nodig is om de reconstructiemaatregelen uit te voeren en aan te sturen.

De ontwerp-Grondwaterrichtlijn stelt de drempelwaarde voor nitraat vast op 50 mg/liter. Op basis van een voorlopige analyse zijn enkele grondwaterwinningen als "mogelijk at risk" beoordeeld. Ook de grote grondwaterlichamen worden als at risk beoordeeld. Dit is gebaseerd op het bovenste grondwater. Er zal nog nader moeten worden geanalyseerd wat de effecten zijn van het nieuwe mestbeleid, ook wat betreft de nitraatuitspoeling naar oppervlaktewater.

8.6.3 Zware metalen in dierlijke mest

Zware metalen zijn schadelijk voor mens en dier. Dierlijke mest is de voornaamste aanvoerbron van zware metalen op de Utrechtse landbouwgronden. Zware metalen zitten in dierlijke mest als gevolg van de samenstelling van het diervoeder. Daarnaast wordt via kunstmest cadmium aangevoerd. Veel Utrechtse oppervlaktewateren laten bovendien overschrijdingen zien van de maximaal toelaatbare norm voor onder andere zink, koper en cadmium. Hierdoor wordt de bodem- en grondkwaliteit bedreigd, vooral op de zandgronden.
Voor zware metalen streeft de landelijke overheid via ketenafspraken naar een vermindering van zware metalen in veevoer en kunstmest. Koper wordt niet meer toegevoegd aan het veevoer. Ook voor cadmium in kunstmest worden afspraken gemaakt.

9

GEBIEDSGERICHT BODEMKWALITEITSBELEID

9.1 Inleiding

Voor enkele gebieden in Utrecht geldt dat vanwege de specifieke verontreinigingssituatie gebiedsgericht beleid noodzakelijk is. Bijvoorbeeld omdat het generieke beleid zoals beschreven in deze Nota uitvoeringsbeleid bodem leidt tot een onmogelijke opgave voor sanering en grondverzet. De provincie Utrecht zoekt voor deze gebieden, binnen de grenzen van het milieuhygiënisch toelaatbare, naar opties om alsnog bodembeleid voor deze gebieden te ontwikkelen.

Niet ieder gebied komt hiervoor in aanmerking. In paragraaf 9.2 is aangegeven aan welke criteria een gebied moet voldoen om in aanmerking te komen. Vervolgens zijn in de overige paragrafen de gebieden toegelicht waarvoor nu gebiedsgericht beleid is vastgesteld of in voorbereiding is.

9.2 Welke gebieden komen in aanmerking?

De provincie stelt zich op het standpunt dat gebiedsgericht beleid een oplossing kan bieden voor specifieke problemen met de bodemkwaliteit. Het kan daarbij zowel gaan om gebieden in het landelijke als in het stedelijke gebied van de provincie. Dergelijke gebieden moeten echter wel qua oppervlakte omvangrijk zijn. Bovendien moeten de actoren ter plaatse aantoonbaar hinder ondervinden van de bodemverontreiniging. Deze hinder kan zowel milieuhygiënisch (risico's voor mens en milieu) als maatschappelijk van aard zijn. Tenslotte stelt de provincie de eis dat het ontwikkelen van gebiedsgericht beleid effectiever en goedkoper is dan het toepassen van het generieke beleid.

In dit hoofdstuk is een aantal gebieden beschreven waarvoor de provincie gebiedsgericht bodembeleid heeft vastgesteld of waarvoor dit in ontwikkeling is. In deze gebieden wordt, vanwege de specifieke bodemproblematiek in dat gebied, ander beleid gevolgd dan het algemene bodemkwaliteitsbeleid zoals omschreven in de andere hoofdstukken van deze Nota uitvoeringsbeleid bodem. Naast deze gebieden kent de provincie Utrecht gebieden waar een extra beheer- of beschermingsregime van toepassing is. In tabel 9.1. is een overzicht gegeven van gebieden en thema's waar gebiedsgericht bodembeleid een rol speelt c.q. kan (gaan) spelen.

Tabel 9.1 *Overzicht van gebieden en thema's in de provincie Utrecht waar gebiedsgericht bodembeleid een rol speelt c.q. kan spelen.*

Paragraaf 3.4	Voorgenomen ontwikkeling van gebiedsgerichte kwaliteitsprofielen met ambitieniveaus voor diverse milieuthema's
Paragraaf 4.2.2	Niet toegelaten bodembedreigende activiteiten in grondwaterbeschermingsgebieden
Paragraaf 5.4.1	Gebiedsgericht afwijken van BGW als één van de mogelijkheden uit Van trechter naar zeef
Paragraaf 5.4.3	Saneringsbeleid voor mobiele verontreinigingen in grondwaterbeschermingsgebieden
Paragraaf 5.4.4	Geen gebiedsgericht beleid ten aanzien van bodemsanering voor landbouwgebieden, natuurgebieden en waterbodems
Paragraaf 7.3.1	Exotenregeling niet van toepassing in waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en in vogel- en habitatrichtlijngebieden
Paragraaf 7.4.3	Gebieden waarvoor de provincie de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan vaststelt
Paragraaf 7.4.4	Beleid voor hergebruik van licht verontreinigde grond in beschermingsgebieden. Beleid voor diffuus verontreinigde gebieden met overschrijding van de interventiewaarde.
Paragraaf 11.5	Toezicht in grondwaterbeschermingsgebieden

9.3 Actief Bodembeheer Rijntakken (ABR)

Voor de uiterwaarden langs de Nederrijn en Lek geldt het beleid '*Actief Bodembeheer Rijntakken*' (ABR 2003). Dit beleid is gezamenlijk door Rijkswaterstaat dir. Oost Nederland en de provincies Gelderland, Overijssel en Utrecht opgesteld. Het beleid Actief bodembeheer Rijntakken (ABR) maakt het mogelijk om diffuus verontreinigde grond die vrij komt bij grootschalig grondverzet in het kader van Ruimte voor de Rivier, tegen aanvaardbare kosten en onder milieuhygiënische randvoorwaarden binnen het riviersysteem (buitendijks) te verwerken. Hierbij wordt zoveel mogelijk uitgegaan van gebiedsgerichte en functiegerichte oplossingen. Als saneringsdoelstelling wordt het herverontreinigingsniveau (HVN) gehanteerd. Hierdoor zal op de langere termijn de bodemkwaliteit van de uiterwaarden verbeteren. Het beleid geldt niet voor grond die verontreinigd is door puntbronnen. Hierop is het reguliere saneringsbeleid van toepassing. Voor de uitvoering van het beleid worden een Leidraad Bodemonderzoek en enkele Handreikingen opgesteld.

9.4 Beleid voor toemaakdek in de provincie Utrecht

Binnen het veenweidegebied in het noord-westelijke deel van provincie Utrecht is op veel plaatsen in de bovengrond een ophooglaag aanwezig, het zogenaamde 'toemaakdek'. Dit toemaakdek is ontstaan doordat vanaf de middeleeuwen stadsvuil, stalmest, grond en bagger naar de veengronden in het gebied werden aangevoerd als bodemverbeteraar. Volgens de huidige normen wordt de bodemlaag met deze historische bodemverbeteraar echter beschouwd als milieuhygiënisch verontreinigd.

Het toemaakdek bevat verhoogde gehalten aan zware metalen. De gehaltes liggen beneden de interventiewaarden, met uitzondering van de loodgehaltes, welke plaatselijk boven de interventiewaarde zijn aangetoond. De gehaltes aan lood en andere zware metalen in het gebied vertonen een zeer sterke ruimtelijke variatie. Dat wil zeggen dat de gehaltes op korte afstand (binnen een perceel) zeer sterk kunnen variëren.

De aanwezigheid van aan toemaakdek gerelateerde bodemverontreiniging heeft consequenties voor de gebruiksmogelijkheden van de bodem, evenals voor het ontgraven en het (her)gebruiken van grond. Dit is relevant voor de woonkernen binnen het gebied, waar de bodem voornamelijk drager is voor de functie 'wonen'. Dit is ook relevant voor het buitengebied, waar in het kader van de voorgenomen herontwikkeling De Venen een uitbreiding van de functie 'natuur' is gepland, in combinatie met versterking van de functie 'landbouw'.
Voor ontgraven of saneren en voor hergebruiken van de bodem in het toemaakdekgebied zijn twee beleidskaders van toepassing: Het beleid voor bodemsanering (voor ernstig verontreinigde bodem): Wbb en het beleid voor hergebruik van grond (voor licht verontreinigde grond): Bsb en Vrijstellingsregeling grondverzet.

Momenteel bereidt de provincie Utrecht in samenwerking met de gemeenten Woerden en De Ronde Venen een beleidskader voor om sanering/ontgraving en hergebruik van toemaakdekgrond kostenefficiënt en milieuhygiënisch verantwoord te reguleren. Met dit beleid wil de provincie Utrecht er voor zorgen dat de bodem in het toemaakdekgebied een duurzame drager is voor huidige en toekomstige gebruiksfuncties. De uitgangspunten van het gebiedsgerichte bodembeleid voor toemaakdekken zijn als volgt:

- Risico's voor de huidige en toekomstige functies in het gebied (wonen, landbouw en natuur) dienen te worden voorkomen of – indien aanwezig – te worden opgeheven.
- Zoveel mogelijk hergebruik van grond binnen het plangebied mogelijk maken, zodat de noodzaak voor afvoer van toemaakdekgrond naar stortplaatsen en reinigers tot het minimum wordt beperkt.
- Daar waar het toemaakdek ernstig verontreinigd is in samenhang met de ruimtelijke dynamiek (voorgenomen herinrichting, ophogen van woonerven, nieuwbouw en verbouw van woningen) een verbetering van de bodemkwaliteit realiseren.
- Minimaliseren van de administratieve verplichtingen bij saneringen, hergebruik en transport van toemaakdek.

- Aansluiten bij de bestaande wet- en regelgeving voor bodemsanering en bodembeheer (grondverzet).

Het gebiedsgerichte bodembeleid voor toemaakdek geeft richtlijnen voor de technisch-inhoudelijke, juridische en administratieve aspecten van zowel ontgraven (saneren) van de bodem als van hergebruik van grond binnen het toemaakdekgebied. Hiertoe beschrijft het beleid een standaardaanpak voor sanering van toemaakdekbodem en een standaardaanpak voor evaluatie van uitgevoerde saneringen. Het beleid geeft tevens richtlijnen voor kosteneffectief en milieuhygiënisch verantwoord verplaatsen (hergebruiken) van licht verontreinigde grond. Uitgangspunten daarbij zijn 'stand still' en voorkomen van risico's. Bodemkwaliteitskaarten vormen een belangrijke pijler voor het provinciale bodembeleid voor de toemaakdekken. Deze kaarten zullen samen met het beleid worden vastgesteld. Daarmee wordt conform de MVG hergebruik van licht verontreinigde toemaakdekgrond als bodem mogelijk binnen de landelijke en stedelijke zone van het toemaakdekgebied.

Onderdeel van het gebiedsgerichte beleid zijn de bodemonderzoeksprotocollen die ontwikkeld zijn om de karakteristieke bodemverontreiniging van het toemaakdek in respectievelijk het stedelijk gebied en het buitengebied op perceelsniveau in beeld te brengen. Voor bodemonderzoek op te saneren bebouwde percelen wordt aangesloten bij de eisen vastgelegd in het Besluit Uniforme Saneringen dat momenteel in voorbereiding is.

Tot slot bevat het beleidskader een standaard verkort meldingsformulier waarmee de initiatiefnemers het ontgraven/saneren, hergebruiken en transport van toemaakdekgrond aan het bevoegd gezag dienen te melden. In de toekomst zal voor het melden van saneringen waarschijnlijk aansluiting gezocht worden bij het meldingensysteem van het Besluit Uniforme Saneringen dat nu in voorbereiding is.

9.5 Utrechtse Heuvelrug

De Utrechtse Heuvelrug is een gebied dat enerzijds uit hydrologisch oogpunt belangrijk is voor drinkwaterwinning en natuur en dat anderzijds vanwege de bodemopbouw en sterke infiltratie zeer kwetsbaar is voor verontreinigingen. Daarom wordt de Heuvelrug als een bijzonder gebied gekenschetst dat extra aandacht nodig heeft vanuit het oogpunt van de bescherming van bodem en grondwater.

In paragraaf 4.2.3 is al ingegaan op het feit dat voor dit gebied extra beschermingsbeleid is vastgesteld in de vorm van de Grondwatervisie Utrechtse Heuvelrug (in 2003 vastgesteld) en op het Streekplan 2005-2015 waarin staat dat op de Heuvelrug een restrictief beleid van toepassing is. Voor meer informatie wordt hiernaar verwezen.

Wij zijn voornemens het beschermingsbeleid voor dit gebied de komende jaren verder uit te werken Hierbij kunnen verschillende facetten worden onderscheiden. Wij vinden het belangrijk dat de Grondwatervisie Utrechtse Heuvelrug wordt toegepast in de diverse projecten op de Heuvelrug waarin ruimtelijke inrichting een rol speelt zoals Hart van de Heuvelrug, reconstructie Gelderse Vallei-oost e.d. Dit kan vragen om een aantal communicatieve acties. Daarnaast kan het zinvol zijn meer in te zoomen op het hydrologisch/geochemisch systeem van het betreffende gebied waardoor we meer onderscheid kunnen maken in de aanpak van delen van het gebied. We zullen ons hier nog nader op bezinnen.

Vervolgens zijn we, met het oog op de verdere terugdringing van de belasting van het grondwater door diffuse verontreinigingsbronnen, van plan om de gebruikers van het gebied te gaan stimuleren tot het nemen van de nodige inrichtings- en beheermaatregelen. Voor de uitvoering van deze plannen stellen wij in 2005/2006 een actieplan Utrechtse Heuvelrug op.

10

REGISTRATIE BODEMKWALITEIT EN INFORMATIEVOORZIENING

10.1 Inleiding

Het beheer van bodeminformatie is een belangrijk onderdeel van het bodemkwaliteitsbeleid. De inventarisaties in het kader van het Landsdekkend Beeld hebben ons een overzicht opgeleverd van (mogelijk) verontreinigde locaties. Deze gegevens zijn opgeslagen in ons Historisch Bodembestand. Locaties waarvan we verwachten dat ze ernstig zijn verontreinigd, worden opgenomen in het provinciale bodeminformatiesysteem Globis. In paragraaf 10.2 is dit systeem toegelicht.

10.2 Globis

GLOBIS is een geografisch bodeminformatiesysteem voor het bevoegd gezag Wbb in Nederland. Voor onze provincie bevat het systeem data over alle gevallen van bodemverontreiniging in de provincie Utrecht. Zo is, indien bekend, erin aangegeven wat de verontreinigingssituatie van een geval is, of er besluiten over het geval van bodemverontreiniging zijn afgegeven, welke vervolgactie er door ons uitgevoerd moet worden (bijvoorbeeld vervolgonderzoek, sanering, handhaving of nazorg) en welke hoeveelheden bodem verontreinigd of gesaneerd zijn. GLOBIS geeft ondersteuning bij de bevoegd gezag taken en de interne werkprocessen. GLOBIS is afgestemd op ontwikkelingen zoals de monitoring van de bodemsaneringsoperatie en het verkrijgen van het landsdekkend beeld. Tevens voorziet het systeem in de uitwisseling van data met bodeminformatiesystemen van gemeenten en milieudiensten.

Periodiek worden uit de database van GLOBIS gegevens gegenereerd ten behoeve van het bodemloket. Bodeminformatie die relevant is voor makelaars, particulieren, gemeenten en adviesbureaus, wordt aangeboden op de website van de provincie Utrecht. Het bodemloket is te benaderen via *www.provincie-utrecht.nl/bodemloket.* Op termijn zal de loketfunctie verplaatst worden naar een landelijk bodemloket (*www.bodemloket.nl).*
Met behulp van Globis zal het in de toekomst mogelijk zijn om bodemverontreinigingen en saneringsplannen digitaal aan te melden.

10.3 Bodeminformatiesystemen

Gemeenten hebben ook bodeminformatiesystemen. Deze zijn anders dan GLOBIS. In de gemeentelijke BISsen zijn veld- en analyse gegevens opgenomen. Met behulp van een BIS kan een gemeente op locatieniveau gegevens inzichtelijk maken.

De provincie Utrecht heeft de afgelopen jaren de aanschaf van BISsen door de gemeenten gesubsidieerd. De komende tijd wordt gewerkt aan een koppeling tussen de BISsen en GLOBIS.

10.4 Kadastrale registratie

Volgens artikel 55 van de Wbb is de provincie, als bevoegd gezag Wbb, verplicht om een aantal formele besluiten over bodemverontreiniging te laten registreren. Formele besluiten en de achterliggende dossiers van de provincie over mogelijke bodemverontreinigingen zijn openbare informatie. We zijn verplicht om deze informatie beschikbaar te stellen aan een ieder die daarom vraagt. Het betreft de besluiten over 'vaststelling ernst en urgentie', 'bevelen tot onderzoek of saneren', 'bevel naar aanleiding van een ongewoon voorval' en wijzigingen hierop. Bij dat besluit hoort een dossier dat bij de provincie kan worden geraadpleegd. Op een kaartje bij het besluit is indicatief het grondgebied, waarop het besluit betrekking heeft, aangegeven.

De kadastrale registratie vergroot de kenbaarheid van Wbb-besluiten over bodemverontreiniging. De provincie geeft haar formele besluiten door aan het Kadaster die dat vervolgens in een aantekening (WB(D)) omzet. Deze vermelding van WB(D) is niet meer of minder dan een verwijzing naar een besluit. De kadastrale registratie van formele besluiten geeft voor slechts een beperkt deel van de bekende bodeminformatie een verwijzing naar een dossier. Andere bronnen van bodeminformatie zijn de bodeminformatiesystemen bij de provincie, de gemeenten en milieudiensten en diverse 'bodemloketten' op de internetsites van deze instanties.

UBPU

Artikel 55 van de Wbb geeft slechts in hoofdlijnen aan hoe de registratie moet plaatsvinden. Wij hanteren de Handreiking van de Ravi (***Handreiking Ravi 'Wettelijke registratie van besluiten inzake bodemverontreiniging', juni 1995***) voor de uitvoering van de registratie, met uitzondering van de vermelding van een percentage van het perceel waarop het besluit betrekking zou hebben. In de registratie wordt onderscheid gemaakt tussen de registratie van een verontreiniging in de grond en in het grondwater. De streefwaarde contour van de *grond*verontreiniging wordt in principe als uitgangspunt gehanteerd. Indien deze niet bekend is de interventiewaarde contour in de grond. Indien het gaat om een diffuus verontreinigd gebied waarbij slechts één of meerdere percelen zijn onderzocht en er geen duidelijke contour kan worden aangegeven, worden deze percelen geregistreerd als zijnde de onderzochte percelen.

Het grondwatersysteem is zeer dynamisch, waardoor de grondwatercontour soms moeilijk eenduidig vast te stellen is. Indien de *grondwater*contour bekend is worden de percelen of perceelsgedeelten die zijn gelegen binnen de interventiewaarde contour van de grondwaterverontreiniging in de kadastrale registers voorzien van een WB of WBD code. Percelen of perceelsgedeelten die zich bevinden binnen de streefwaarde- of zogenaamde tussenwaarde contour van het geval, worden niet voorzien van een code, tenzij er sprake is van gebruiksbeperkingen op die percelen vanwege de grondwaterverontreiniging. Verder worden ook percelen gelegen binnen de streef- of tussenwaardecontour voorzien van een WB(D) code, voor zover op die percelen in het kader van de monitoring diepe en dus kostbare peilbuizen worden geplaatst.

De contour van de interventiewaarde en, indien bekend, die van de streefwaarde worden ingetekend op de bij de beschikking gevoegde kadastrale tekening. In overeenstemming met de eind 2005 verwachte wetswijziging van de Wbb zullen wij na sanering geen kadastrale aantekeningen meer laten doorhalen.

VROM heeft een aanpassing van de Wbb in voorbereiding waardoor ook de besluiten omtrent de vaststellingen van het saneringsplan, het evaluatierapport en het nazorgplan kadastraal worden geregistreerd. De provincie wacht de wetswijziging voor de kadastrale registratie af en zal deze hanteren.

10.5 BIELLS

In het NMP3 is de wens opgenomen om in 2005 een Landsdekkend Beeld van de bodemkwaliteit in Nederland beschikbaar te hebben. De wens werd met name ingegeven omdat de bodemsaneringsoperatie bleek te stagneren en daardoor ruimtelijke en economische processen in de knel kwamen. Door het verkrijgen van een beter inzicht in de bodemkwaliteit, zou een programmatische aanpak van deze gevallen mogelijk zijn en zouden de ruimtelijke en maatschappelijke processen op grootschalige wijze gefaciliteerd kunnen worden. Het Landsdekkend Beeld is destijds verdeeld in twee sporen. Het eerste spoor is in dit document in paragraaf 5.2. aan de orde geweest. Het tweede spoor (diffuse of algemene bodemkwaliteit) wordt momenteel onder de titel BIELLS landelijk uitgewerkt.

Met BIELLS wordt beoogd de toegankelijkheid en toepasbaarheid van bodem(kwaliteits)data te vergroten en te verbeteren. Het gaat daarbij niet alleen om de chemische, maar ook om de fysische en biologische kwaliteit met als doel onderbouwing van het bodembeleid en facilitering van ruimtelijke en maatschappelijke processen.

Inmiddels zijn er voor het starten van BIELLS enkele documenten opgesteld die als uitgangspunt gaan gelden. Bovendien zijn in 2004 en 2005 een aantal pilotprojecten gestart waarin bodemkwaliteitsgegevens worden ingezet voor toepassingsvragen rond bodemgerelateerde thema's als RO, EHS en KRW. De provincie Utrecht doet actief aan deze pilots mee. De provincie heeft daartoe besloten, gezien haar voornemen om te komen tot een bredere visie op het beheer van de ondergrond.

11

KWALITEITSBORGING EN HANDHAVING

11.1 Inleiding

In dit hoofdstuk is beschreven op welke wijze de provincie de kwaliteitsborging en de handhaving heeft geregeld. Binnen de provincie Utrecht is de sector Handhaving en Vergunningverlening (ketenbeheer) (MKT) grotendeels verantwoordelijk voor het toezicht op en het handhaven van bodemsaneringen en grondstromen (zie tabel 12.1) terwijl de sector Bodemsanering (MBS) verantwoordelijk is voor de afgifte van beschikkingen op grond van de Wbb..Er is dus sprake van een organisatorische scheiding tussen de vergunningverlenende en toezichthoudende taken. Tot het moment dat een beschikking definitief van kracht wordt, is sector MBS het aanspreekpunt, daarna sector MKT. De manier waarop wij onze toezichthoudende taken uitvoeren is beschreven in een specifiek plan dat in bijlage 8 van deze Nota uitvoeringsbeleid bodem is opgenomen.

11.2 Kwaliteitsborging bodemsanering

De wens om de kwaliteit van bodemsanering te borgen, is gekomen nadat het inzicht was ontstaan dat er bij – de verschillende stappen van de - bodemsanering veel mis kan gaan vanwege enerzijds de risico's op fouten (onbewust) en anderzijds door fraude (bewust). In het Kabinetsstandpunt BEVER staat dat door de minister van VROM in overleg met andere overheden en marktpartijen een pakket aan maatregelen is ontworpen om aan deze wens tegemoet te komen. Zo is onder andere een wettelijke regeling voor de kwaliteitsborging van intermediairs (KWALIBO) opgesteld.

Hierin zijn kwaliteitseisen gesteld aan de werkzaamheden, functies, personen en aan de organisatie. Daarnaast zijn er maatregelen geformuleerd om het toezicht en de handhaving op de uitvoering van bodemsaneringen te verbeteren. In het Normblad 8001 zijn kwaliteitseisen geformuleerd voor het uitvoeren van de provinciale taken in het kader van de Wbb en het toetsen op de naleving hiervan.

Door uitvoering te geven aan het bovengenoemde Normblad met de daarin gestelde kwaliteitseisen, is binnen de provincie Utrecht voor de sector MBS een kwaliteitssysteem opgezet. De sector MKT is sinds 4 april 2004 in het bezit van het ISO 9001-certificaat. De sector MBS wil niet alleen voldoen aan de eisen van normblad 8001, maar ook aan de internationale norm voor kwaliteitssystemen, de ISO 9001. Binnen het kwaliteitssysteem van de provincie zijn op drie verschillende niveaus documenten gemaakt, zie schema 11.1.

Schema 11.1

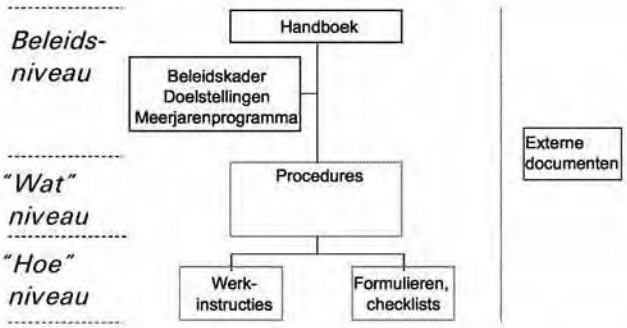

Het beleidskader en de doelstellingen zijn vastgelegd in deze Nota uitvoeringsbeleid bodem. De uit te voeren activiteiten zijn onder andere vastgelegd in het Meerjarenprogramma Bodemsanering.

De kwaliteit van de werkzaamheden wordt gewaarborgd met behulp van procedures, instructies, checklisten en formulieren. De procedures zijn vrij globale beschrijvingen van de stappen die per proces moeten worden doorlopen, waarbij is aangegeven wanneer welk hulpmiddel (standaard-format, checklist etc.) moet worden gebruikt. Er zijn procedures vastgelegd voor:

- **de primaire processen**: het opstellen en evalueren van de Nota uitvoeringsbeleid bodem en het Meerjarenprogramma, het uitvoeren van bijzondere projecten, het opstellen van

beschikkingen en het toetsen van bodemonderzoeken, sanerings- en nazorgplannen en evaluatierapporten;
- **ondersteunende processen**: inkoop en aanbesteding, kwalificatie van personeel en financieel beheer;
- **systeemprocessen**: het onderhouden, toetsen en verbeteren van het kwaliteitssysteem.

Een belangrijk onderdeel van het kwaliteitssysteem is de verbetercyclus ("plan, do, act, check"). Verbetervoorstellen komen naar voren via audits, klachten, ideeën van medewerkers en een jaarlijkse managementbeoordeling. Door de verbetercyclus consequent te volgen wordt er voor gezorgd dat beleid en doelstellingen worden geëvalueerd en bijgesteld en de werkzaamheden optimaal worden beheerst.

- Werken met gecertificeerde en geaccrediteerde intermediairs -

In de nabije toekomst wordt, als gevolg van KWALIBO, wettelijk geregeld dat besluiten van de provincie (op grond van de Wbb) gebaseerd moeten zijn op informatie die wordt aangeleverd door onafhankelijk gecertificeerde of geaccrediteerde intermediairs. De provincie Utrecht zal, vooruitlopend op deze wettelijke regel, alleen besluiten nemen op basis van informatie van gecertificeerde intermediairs en geaccrediteerde instanties. Het gaat daarbij om bijvoorbeeld bodemonderzoeken en saneringsplannen ter ondersteuning van een beschikking. De provincie zal bovendien bij de aanbesteding van diensten en werken kiezen voor gecertificeerde of geaccrediteerde leveranciers van diensten en werken op bodemgebied. Slechts beargumenteerd wordt door de provincie van deze regels afgeweken.

Voor de provincie Utrecht betekent dit dat intermediairs gecertificeerd of geaccrediteerd moeten zijn op basis van ISO 9001 of 9002 voor algemene kwaliteitsborging en op basis van SIKB-beoordelingsrichtlijnen en -protocollen voor specifieke onderdelen. Op de website van de SIKB (*www.sikb.nl)* is een overzicht opgenomen van gecertificeerde intermediairs, voor welke beoordelingsrichtlijnen dit geldt, en van geaccrediteerde laboratoria en veldwerkdiensten.

- Kwaliteitszorg in Normblad 8001 -

Een belangrijke ontwikkeling heeft betrekking op normblad 8001 van het SIKB. Deze is gericht op de werkzaamheden van provincies in het kader van bodemsanering. In tabel 11.1 is een aantal eisen uit het normblad samengevat die betrekking hebben op toezicht en handhaving.

Tabel 11.1 *Eisen uit normblad 8001 ten aanzien van Toezicht en handhaving bodemsanering*

Eisen	**Toelichting**
Functiescheiding	De provincie moet een duidelijke organisatorische scheiding aanbrengen tussen haar taken die betrekking hebben op de voorbereiding van de beschikking op het saneringsplan en haar taken die betrekking hebben op toezicht en handhaving.
Planmatig toezicht houden	De bevoegde overheid dient voor het toezicht en de handhaving van saneringen een handhavings- en toezichtsplan op te stellen. Dit plan legt de aard en de frequentie van het toezicht door de bevoegde overheid vast, zowel voor overheidssaneringen als voor saneringen door derden. De provincie expliciteert de wijze waarop aard en frequentie van het toezicht wordt bepaald.
Beschikbaarheid van mensen en middelen	De provincie moet bewerkstelligen dat middelen en menskracht beschikbaar zijn om systematisch controles uit te voeren, waarbij de kans om bij een overtreding gepakt te worden dusdanig hoog is dat daarvan een redelijke preventieve werking uitgaat.

Uitvoeren van het toezicht en handhaving	De resultaten van iedere uitgevoerde controle worden vastgelegd, gedocumenteerd en beschikbaar gesteld aan functionarissen die vanuit hun functie bij het saneringsgeval zijn betrokken. De provincie moet vaststellen hoe wordt opgetreden wanneer in afwijking van de beschikking wordt gesaneerd. Tevens moet de provincie vastleggen wanneer onregelmatigheden ertoe leiden dat overdracht van toezicht naar handhaving plaatsvindt.
Terugkoppeling en evaluatie van toezichtsactiviteiten	Periodiek, minstens jaarlijks, worden de resultaten van de toezichtsactiviteiten gerapporteerd en wordt beoordeeld of de ervaringen in het veld consequenties hebben voor: 1. Het beoordelen van bodemonderzoeken en saneringsplannen 2. Het beschikken op bodemonderzoeken, saneringsplannen en evaluatieverslagen 3. De overdracht van de definitieve beschikking naar de toezichthouder 4. De wijze waarop aard en frequentie van het toezicht wordt bepaald 5. De wijze van toezicht houden 6. De overdracht naar handhaving

11.3 Provinciale invulling: een handhavings- en toezichtsplan van de provincie Utrecht

De trajecten op landelijk niveau hebben ertoe geleid dat de provincie Utrecht hard timmert aan haar handhavingsbeleid. In deze en navolgende paragrafen zijn de handhavings- en toezichtsactiviteiten van de provincie Utrecht kort toegelicht.

De provincie Utrecht zal de handhaving van de milieuwetgeving verder professionaliseren. Het kader voor dit verbeteringsproces vormt het landelijke project Professionalisering van de Handhaving (PHH). Vanaf 1 januari 2005 voldoen alle handhavingstaken van de sectoren Vergunningen en Handhaving van de dienst Water en Milieu aan de landelijk vastgestelde 52 kwaliteitscriteria. Het SIKB-normblad 8001 stelt daarnaast nog specifieke eisen aan de handhaving van de Wbb bij saneringen. Tegen deze achtergrond is het toezicht en de handhaving van de Wbb nader uitgewerkt in een strategie: 'Strategie en plan voor het toezicht en de handhaving Wet bodembescherming Provincie Utrecht'. (zie bijlage 8).
Naast wettelijke kaders bestaat er ook provinciaal beleid met betrekking tot toezicht en handhaving. De belangrijkste stukken zijn:

- De nota Handhavingstrategie 2004 -2008 (deze nota vervangt de Nota Handhaving uit 1995);
- De nota Handhaving en veiligheid in de provincie Utrecht 2002 (de "Distelnota"). In deze nota staan de provinciale grondslagen voor het toezicht en de handhaving. Tevens staat hierin hoe de provincie omgaat met gedogen;
- De Samenwerkingsovereenkomst 1999. Deze is onder regie van de provincie tot stand gekomen.

Met het toezicht en de handhaving wil de provincie bereiken dat burgers en bedrijven hun verplichtingen op grond van de Wbb naleven. Een goede naleving draagt bij aan de realisatie van de doelstellingen van het provinciale milieubeleid. Voor het bodembeleid gaat de provincie hierbij uit van een risicobenadering met als uitgangspunt het functionele gebruik van de bodem.

Algemeen uitgangspunt is dat locaties die worden gesaneerd of hersteld, tenminste éénmaal door handhavers van de provincie Utrecht worden bezocht. Dit geldt uiteraard alleen voor die werkzaamheden waarvoor de provincie als bevoegd gezag optreedt.

11.4 Handhaving preventie- en herstelbeleid in de provincie Utrecht

Algemeen beschermingsniveau bij inrichtingen
De Wbb biedt een specifiek kader om het ontstaan van bodemverontreiniging buiten inrichtingen

te voorkomen (preventie) en om de bodemkwaliteit te herstellen door sanering. Naast de Wbb vormt ook de Wm een kader voor het bodembeleid. In de praktijk gaat het daarbij vooral om voorschriften voor bodembeschermende voorzieningen bij bedrijven (inrichtingen) en de inrichting en het beheer van stortplaatsen. Deze voorschriften zijn vastgelegd in AMvB's of vergunningen en vormen het algemene beschermingsniveau voor de bodem. Voor de meeste inrichtingen is het gemeentebestuur Wm-bevoegd gezag. De provincie is alleen bevoegd voor de grotere, zogenaamde provinciale inrichtingen. Bij het opstellen van vergunningen hanteert de provincie de Nederlandse Richtlijn Bodembescherming (NRB) als referentiekader.

Zorgplicht
Nieuwe gevallen van bodemverontreiniging dienen bij het bevoegd gezag te worden gemeld. In de Wbb is sprake van twee soorten van nieuwe gevallen van bodemverontreinigingen: art. 13 (algemene zorgplicht voor de bodem) en art. 30 (Regeling ongewone voorvallen). In paragraaf 5.8 zijn deze artikelen toegelicht. Bij gevallen inzake art. 13 Wbb wordt de normale toezicht en handhavingsstrategie gevolgd op basis van het plan van aanpak dat door of in overleg met de sector Bodemsanering (MBS) is goedgekeurd. Ook de Wm kent een regeling ongewone voorvallen: binnen inrichtingen heeft de vergunninghouder de verplichting calamiteiten direct te melden en maatregelen te treffen.

Handhaving bodemsaneringsbeleid in de provincie Utrecht
De provincie stelt prioriteiten op programmaniveau en op gevalsniveau. Het handhavingsprogramma Wbb, dat van toepassing is op zowel land- als waterbodems, geeft aan wat de inzet van de provincie is voor de verschillende categorieën van toezicht. Op gevalsniveau gaat het bijvoorbeeld om de afweging hoe vaak en op welke aspecten gecontroleerd moet worden. Voor beide niveaus hanteert de provincie steeds dezelfde criteria, die ieder een zelfde gewicht hebben. Deze zijn:

- Het risico voor de volksgezondheid en het milieu;
- Het belang van derden;
- De rechtszekerheid;
- De politieke/maatschappelijke actualiteit.

Op grond van de criteria onderscheidt de provincie voor de programmering van het toezicht (in het kader van de Wbb) categorieën met een lage of een hoge prioriteit. Een lage prioriteit betekent dat het toezicht vooral reactief is. De provincie treedt daarbij alléén op naar aanleiding van een klacht of melding van een derde. Een hoge prioriteit betekent dat de provincie actief opspoort. De opsporing en het optreden zijn gericht op de specifieke aspecten van de betreffende categorie en beogen een zo groot mogelijke pakkans.

Jaarlijks wordt een programma opgesteld voor het toezicht op de Wbb. In principe worden de uitvoeringsfase en het evaluatierapport van alle saneringen waarbij een verontreiniging wordt ontgraven, beoordeeld. Daarnaast vindt in sommige gevallen een verificatieonderzoek plaats.
Bij het toezicht en de handhaving van bodemsaneringen waarbij asbest als verontreinigde stof is aangetroffen wordt op dezelfde manier gehandhaafd als bij 'reguliere' bodemsaneringen. Wel is als gevolg van het criterium 'politieke / maatschappelijke actualiteit' de prioriteit bij het toezicht hoog. In gevallen waar van een passieve of actieve nazorg sprake is, wordt het toezichts- en handhavingsplan gehanteerd. Passieve nazorg wordt niet systematisch gecontroleerd. De pakkans is immers relatief groot op grond van het toezicht in het kader van andere regelgeving. Indien er echter een melding via deze andere regelgeving binnen komt, is de prioriteit hoog. Indien er sprake is van een actieve nazorg zal volgens het normale stramien (via de voorschriften in de beschikking) worden gehandhaafd.

11.5 Handhaving beheer bodemkwaliteit in de provincie Utrecht

Toezicht op Bsb
Bij de beoordeling van (illegale) bodemsaneringen en toepassingen in het kader van het Bsb wordt door de provincie onder andere gebruik gemaakt van de Handhavings- en UitvoeringsMethode (HUM) Grondstromen en de HUM Bsb.

Toezicht op infrastructurele projecten
Wanneer sprake is van werkzaamheden waarbij omvangrijke handelingen met afvalstoffen en (verontreinigde) bodem plaatsvinden, wordt onder de vlag van de Samenwerkingsovereenkomst projectmatig toezicht gehouden door provincie, politie, gemeenten en waterschappen. Op dit moment is een tweetal protocollen van kracht: HaNSOP (Handhaving NS Op Peil: in het kader van de spoorverdubbeling Utrecht-Amsterdam) en HA2OK (Handhaving van de werkzaamheden opgepakt in het kader van de verdubbeling van de A2 tussen Oudenrijn en Vinkeveen). De provincie stimuleert via de CIP's deze vorm van toezicht.

Toezicht op bodembeheerplannen
In gebieden waar een bodembeheerplan en een bodemkwaliteitskaart zijn vastgesteld, zijn de betreffende gemeenten bevoegd voor het toezicht op meldingen van grondverzet. De provincie stimuleert de samenwerking tussen politie, gemeenten en waterschappen om illegaal grondverzet en de toepassing van afvalstoffen in de bodem tijdig te signaleren.

Ketentoezicht en administratief toezicht
Om inzicht te krijgen in de keten van afvalstoffen (waaronder dus ook verontreinigde grond) wordt door de provincie administratief toezicht uitgevoerd. Hierbij wordt het hele pad dat het afval volgt administratief gecontroleerd. Deze vorm van toezicht is de basis voor het ketentoezicht.

Handhaving in grondwaterbeschermingsgebieden
Jaarlijks worden grondwaterbeschermingsgebieden in samenwerking met gemeenten, AID en politie onder de loep genomen. Mogelijke bedreigingen worden in een gezamenlijke actie geïnventariseerd. Ook voor deze gebieden vormt het algemene beschermingsniveau voor inrichtingen, vastgelegd in vergunningen, een belangrijk kader.

Netwerk Grondstromen
Sinds november 2000 is het Netwerk Grondstromen actief. Het Netwerk grondstromen bestaat uit een vaste kern van medewerkers van verschillende organisaties (gemeenten, milieudiensten, waterschappen, politie en provincie) en een achterban van alle ambtenaren die betrokken zijn bij grondstromen. Het netwerk biedt de mogelijkheid aan deze medewerkers om technisch inhoudelijke kennis uit te wisselen over praktijkvraagstukken betreffende verontreinigde grond en steenachtige materialen.

Het Netwerk heeft een handzame handleiding gemaakt voor enkele ingewikkelde vraagstukken uit het Bsb: Grondstromenbeleid, richtsnoer voor de handhavingspartners in de provincie Utrecht, d.d. 16 december 2002. Deze notitie is destijds breed verspreid. Voorts is in januari 2004 verschenen de Blauwdruk werkplan bodemtaken, een hulpmiddel voor het maken van een jaarlijks werkprogramma bodem.

12

WIE ZIJN WIJ EN MET WIE WERKEN WE SAMEN?

12.1 Inleiding

"Wij' zijn de provincie Utrecht en met name de sectoren Bodem en afvalstoffen (MBA) en Bodemsanering (MBS). In dit overzicht willen we aangegeven welke sectoren binnen onze organisatie nog meer actief zijn met bodemkwaliteit en met welke instanties we buiten het provinciehuis samenwerken.
In de laatste paragraaf kunt u de belangrijkste telefoonnummers en websites vinden.

12.2 Interne organisatie

Bij de totstandkoming van deze Nota uitvoeringsbeleid bodem hebben we alle beleidsvelden geïnventariseerd waar bodem een rol speelt. In tabel 12.1 is daar een (niet volledig) overzicht van opgenomen. De tabel toont aan dat zowel op strategisch, tactisch als operationeel niveau bodemkwaliteit en gebruik van de ondergrond onderwerpen van betekenis zijn. Tabel 12.1 geeft vooral aan dat bodemkwaliteit door de hele organisatie heen een belangrijke rol speelt. Iedereen doet dat weliswaar vanuit een enigszins andere invalshoek, maar het geeft aan dat een visie op integraal en duurzaam bodembeheer noodzakelijk is. Deze Nota uitvoeringsbeleid bodem is daartoe een eerste opzet.

Tabel 12.1 *Verdeling van de belangrijkste bodemtaken bij de provincie Utrecht*

Dienst Water en Milieu	**Type werk**	**Hoofdtaken voor wat betreft bodem**
Sector Strategie (MST)	Strategisch Beleid	• Provinciaal Milieubeleidsplan • Monitoring bodemkwaliteit/ grondwaterkwaliteit
Sector Bodem en afvalstoffen (MBA)	Tactisch beleid	• Algemene bodembeschermingsbeleid • Beleid bodembescherming van gebieden voor winning van drinkwater • Beleid bodemsanering • Beleid bagger en waterbodems • Beleid baggerberging • Stimulering van hergebruik van grondstoffen • Landbouw en bodem • Milieukwaliteit landelijk gebied
Sector Water (MWA)	Tactisch beleid	• Grondwaterkwantiteitsbeheer
Sector Stad en milieu (MSM)	Tactisch beleid	• Milieukwaliteit stedelijke gebieden
Sector Bodemsanering (MBS)	Uitvoering	• Uitvoering bodemsaneringsoperatie • Toetsing bodemparagraaf bestemmingsplannen
Sector Handhaving en Vergunning-verlening/ ketenbeheer (MKT)	Uitvoering	• Handhaving bodemsanering • Handhaving van grondstromen • Handhaving in beschermingsgebieden • Bodembeheer bij bedrijven
Sector Handhaving en Vergunning- verlening/ branchegericht (MBG)	Uitvoering	• Bodembeheer bij bedrijven
Dienst Ruimte en Groen		
Sector Strategische ruimtelijke ontwikkeling (RSO)	Strategisch beleid	• Streekplan
Sector Gemeentelijke ruimtelijke plannen (RGO)	Tactisch beleid	• Bestemmingsplannen toetsen

Sector Ontwikkeling landelijk gebied (RLO)	Tactisch beleid	•Natuur en landbouwbeleid
Sector Uitvoering Landelijk gebied (RLU)	Tactisch beleid	•Aansturing gebiedsgerichte programma's
Sector Wonen en Stedelijke vernieuwing (RWS)	Tactisch beleid	•Investeringsbudget Stedelijke vernieuwing
Sector Ecologisch onderzoek en groene regelgeving (RER)	Uitvoering	•Aardkundige waarden •Monitoren biodiversiteit
Dienst Maatschappij, Economie en Cultuur (MEC)		
Sector Cultuur (DCU)	Strategisch beleid	• Archeologie
Dienst wegen en vervoer (WVV)		
Sector Aanleg wegen (VAW)	Uitvoering	• Infrastructurele werken
Sector Integraal wegenbeheer (VIW)	Uitvoering	• Integraal wegenbeheer • Onderhoud provinciale watergangen

12.3 Partijen met wie we samenwerken

12.3.1 Partijen regionale samenwerking

Gemeenten en milieudiensten
Utrecht kent twee grote gemeenten: Amersfoort en Utrecht. Beide gemeenten zijn bevoegd gezag Wbb. Dat wil zeggen dat ze voor bodemsanering eigen beleid mogen opstellen en uitvoeren binnen haar grondgebied. Voor de financiering van hun werkzaamheden en voor de verantwoording van de uitvoering van hun beleid hebben ze rechtstreeks contact met het ministerie van VROM. Dat betekent dat deze gemeenten voor hun activiteiten volledig autonoom van de provincie werken. De provincie en de gemeenten Utrecht en Amersfoort hebben de intentie uitgesproken om het bodembeleid op elkaar af te stemmen.

De overige Utrechtse gemeenten behoren voor bodemsanering onder het bevoegd gezag van de provincie. Deze gemeenten zijn op grond van de Wsv te verdelen naar de zogenaamde programmagemeenten en projectgemeenten. Deze indeling is in tabel 12.2 opgenomen en geeft aan op welke wijze ze stedelijke vernieuwing (inclusief bodemsanering) vorm geven en gefinancierd krijgen. Aan de andere kant: voor grondverzet en Wm zijn ze zelf bevoegd gezag. Provincie en gemeenten werken, mede door de verschillende verdeling van de taken en bevoegdheden door de wet- en regelgeving, nauw met elkaar samen aan bodemkwaliteit.

Enkele gemeenten in het Utrechtse hebben zich verenigd in milieudiensten. Deze milieudiensten zijn voor de provincie belangrijke schakels naar de gemeentelijke praktijk. In Utrecht kennen we drie milieudiensten:
- Milieudienst Noordwest Utrecht
- Milieudienst Zuidoost Utrecht
- Gewest Eemland

Tabel 12.2 Overzicht van Utrechtse gemeenten

Rechtstreekse gemeenten	Programmagemeenten	Projectgemeenten	
• Amersfoort • Utrecht	• Baarn • De Bilt • Driebergen-Rijssenburg • Nieuwegein • Soest • Veenendaal • IJsselstein • Zeist	• Abcoude • Amerongen • Breukelen • Bunnik • Bunschoten • Doorn • Eemnes • Houten • Leersum • Leusden • Loenen	• Maarn • Maarssen • Montfoort • Oudewater • Rhenen • Renswoude • Ronde Venen • Vianen • Woerden • Woudenberg • Wijk bij Duurstede

Waterschappen en Hoogheemraadschappen
De provincie Utrecht werkt regionaal samen met een aantal waterschappen en hoogheemraadschappen, namelijk:
- Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht.
- Waterschap Vallei en Eem.
- Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden.
- Waterschap Rivierenland.

12.3.2 Partijen nationale, beleidsmatige samenwerking

Rijk
De provincie Utrecht heeft nauw contact met het Rijk over het te voeren bodemkwaliteitsbeleid. Onze belangrijkste partners zijn de ministeries van VROM en LNV. Daarnaast werken we samen met DLG (onderdeel van LNV) en de VROM-inspectie Regio Noordwest.
Vanaf 2005 is een onderdeel van het Ministerie van VROM als uitvoeringsorganisatie genaamd Bodem+ geplaatst bij het Ministerie van Economische Zaken. Bodem+ ondersteunt de decentrale overheden in de uitvoering van haar bodemkwaliteitsbeleid in de volle breedte (conform de Beleidsbrief Bodem).

IPO
De provincie Utrecht neemt actief deel aan overleggen in IPO-verband (Inter Provinciaal Overleg). De provincies hebben afgesproken dat elke provincie haar steentje bijdraagt om de belangen van de provincies goed te kunnen laten gelden. De overleggen binnen het vakgebied bodem kennen een vrij ingewikkelde structuur, zeker bij de koppeling met de ministeries, gemeenten en waterschappen. Overleggroepen kennen een ambtelijk en een bestuurlijk niveau.
De provincie Utrecht is van mening dat samenwerking met de andere provincies, op technisch inhoudelijk, beleidsmatig en juridisch niveau, voordeel biedt voor een effectievere uitvoering van het bodembeleid.

12.3.3 Overige samenwerkingspartijen

Overige overheden
Er is een aantal overige (semi-) overheden te noemen waar de provincie de samenwerking mee zoekt:
- Rijkswaterstaat Directie Utrecht
- Waterleidingbedrijven in Utrecht:
- Bronwaterleiding Doorn
- Waterleidingbedrijf Amsterdam (Bethunepolder)
- Hydron Zuid-Holland (regio Woerden)

- Hydron Midden-Nederland (rest)
- Overheden in het landelijke gebied: LNV/ Directie NW, DLG Regio Holland Utrecht en
- Staatsbosbeheer Nieuwegein

Maatschappelijke organisaties, bedrijven, klantgroepen en burgers
Er zijn vele maatschappelijke organisaties en bedrijven die geconfronteerd worden met het bodemkwaliteitsbeleid van de provincie Utrecht. De afgelopen jaren is er regelmatig contact geweest met de belangrijkste klantgroepen van de provincie Utrecht. Het betreft instanties die betrokken zijn bij het bodemkwaliteitsbeleid van de provincie, zoals makelaars, projectontwikkelaars, adviesbureaus en burgers. Het is voor de provincie belangrijk om deze contacten goed te onderhouden.

12.4 Belangrijke telefoonnummers en websites

- Meer weten over de Bodemsanering? -

De sector Bodemsanering (MBS) van de provincie is belast met de uitvoering van bodemsaneringstaken in het kader van de Wbb. Belangrijke opgave voor de komende jaren is het bevorderen van marktwerking in de bodemsanering. Bedrijven, gemeenten en projectontwikkelaars zullen een steeds groter deel van de bodemsaneringopgave voor hun rekening nemen. De sector werkt extern gericht met behulp van drie regio's en een bedrijvenaccount. Deze regio-indeling vindt u op kaart 1 achter de bijlagen.

Voor algemene vragen kunt u bellen: telefoonnummer: (030) 258 39 45.

Bij dit telefoonnummer kunt u niet alleen terecht voor algemene vragen, u kunt ook vragen doorverbonden te worden met de medewerkers van de provincie die met uw locatie of gebied actief zijn. Enkele willen we daarbij in het bijzonder noemen:

- Binnen de sector Bodemsanering werken we met vier accounthouders, die ieder de contacten met andere overheden in de regio onderhouden. Op bovenstaand telefoonnummer kunt u vragen wie daarvoor het eerste aanspreekpersoon is.
- Binnen de sector Bodemsanering hebben we één contactpersoon voor vragen over de Bedrijvenregeling. U kunt zich via bovenstaand nummer laten doorverbinden naar deze persoon.

- Bodemloket -

Er zijn verschillende 'bodemloketten' op internet te vinden die informatie over bodem(kwaliteit) kunnen bieden:

- ***www.provincie-utrecht.nl.*** Dit is de algemene website van de provincie Utrecht. Via deze website kunt u informatie over de provincie krijgen. Bovendien wordt u doorverwezen naar thema's. Op onze site treft u provinciale rapporten zoals het Streekplan en het PMP aan. Bovendien zal het binnenkort mogelijk zijn om via onze site bodemverontreinigingen elektronisch te melden. De site zal dan ook haar formele besluiten (beschikkingen) via internet beschikbaar maken.
- ***www.provincie-utrecht.nl/grondwaterbescherming.*** Op deze site is een overzicht opgenomen van beschermingsgebieden in Utrecht. Tevens kunt u hier een toelichting op de nota Zuiver drinkwater uit de grond vinden.
- ***www.provincie-utrecht.nl/bodemloket:*** Het Bodemloket is een instrument van de provincie voor de inwoners van de provincie en andere geïnteresseerden om digitale informatie over bodemverontreiniging op te vragen.
- ***www.bodemloket.nl:*** Momenteel wordt nog gewerkt aan deze landelijke website. Het moet een publiek toegankelijk Bodemloket worden. Met de komst hiervan wordt bodeminformatie afkomstig van allerlei overheidsinstanties op toegankelijke en eenvoudige wijze beschikbaar gemaakt op internet voor burgers, (bodem)adviesbureaus en andere geïnteresseerden

Bodemloket is een initiatief van het bevoegde gezag Wbb, het ministerie van VROM en SenterNovem/Bodem+.

- Meer weten over archeologie? -

Voor vragen over archeologie aan de provincie Utrecht kunt u contact opnemen met het Meldpunt Archeologie, telefoonnummer (030) 258 21 34.

Meer algemene informatie over archeologie is beschikbaar bij de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek. Voor archeologisch onderzoek geldt de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). Dit betekent dat alle vormen van opgraven (inclusief het graven van proefsleuven) alleen mogen worden uitgevoerd door daartoe bevoegde bedrijven of onderzoeksbureaus (zie *www.cvak.org).*

- Provinciale klachtencommissie -

Er is een zelfstandige commissie voor de behandeling van klachten van burgers over de manier van optreden van bestuurders en medewerkers van de provincie Utrecht.
U kunt uw klacht - mondeling of schriftelijk - bekend maken aan de Provinciale klachtencommissie telefoonnummer (030) 258 2449.

- Infopunt Water en Milieu -

Hebt u vragen over water- of milieuzaken, of behoefte aan informatie op deze terreinen, dan kunt u in veel gevallen bij de provincie terecht. Het telefoonnummer is (030) 258 25 82.

- Milieuklachtenlijn -

Voor klachten en meldingen over lucht-, water- en bodemverontreiniging en over stank en lawaai in de provincie Utrecht is een speciaal telefoonnummer dag en nacht bereikbaar: 0800-0225510.